

UNIVERSITY OF EDUCATIONAL MANAGEMENT

**BULLETIN
OF POSTGRADUATE
EDUCATION:**

collection of scientific papers

Educational Sciences Series

Issue 19(48)

ISSN 2218-7650

DOI: 10.37321

ID 47812

[https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19\(48\)](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48))

Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Державний заклад вищої освіти
«Університет менеджменту освіти»

ВІСНИК ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

**Збірник наукових праць
Випуск 19(48)**

Серія «Педагогічні науки»

Освіта/Педагогіка: 01; код спец.: 011, 012, 013, 014, 015, 016

*Внесений до переліку наукових фахових видань у галузі
педагогічних наук рішенням Атестаційної колегії
Міністерства освіти і науки України
від 28 грудня 2019 року № 1643 (додаток 4)
Серія «Педагогічні науки» (Категорія «Б»)*

Видання індексується:

Infobaseindex; SJIF (Impact Factor)

Akademic Resource Index

CiteFactor

Google Scholar: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=&user=hUqcbRkAAAAI>

Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського: <http://nbuv.gov.ua/j-tit/vpopn>

OJS <http://ojs.uem.edu.ua/index.php/vpo>

Норвезький Реєстр наукових журналів

Facebook: <https://www.facebook.com/groups/429476075263565>

LinkedIn: <https://www.linkedin.com/groups/9093865/>

**Київ
2022**

УДК 378.091.046-021.68(082)

Свідоцтво про державну реєстрацію: серія KB № 22072-11972ПР від 22 квітня 2016 р.

Затверджено Вченою радою
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(протокол № 2 від 19 січня 2022 р.)

Головний редактор

Віктор Олійник, д-р пед. наук, проф., дійсний член НАПН України <https://orcid.org/0000-0002-2576-0722>

Заступник головного редактора:

Олег Спирін, д-р пед. наук, проф. <https://orcid.org/0000-0002-9594-6602>

Відповідальний секретар:

Оксана Ануфрієва, канд. пед. наук, доцент <https://orcid.org/0000-0002-8465-1681>

Редакційна колегія:

Ірина Андрущук, д-р пед. наук, проф.; **Олександр Галус**, д-р пед. наук, проф.; **Віктор Гладуш**, д-р пед. наук, проф.; **Олена Глазунова**, д-р пед. наук, доцент; **Оксана Дубініна**, канд. пед. наук, доцент; **Ольга Єжова**, д-р пед. наук, проф.; **Деспіна Каракацані**, проф. Департаменту соц. та освіт. політики Ун-ту Пелопоннесу, Корінф, Грецька Республіка; **Микола Кириченко**, д-р філософії, член-кор. Нац. Академії наук вищої освіти України; **Катерина Колос**, д-р пед. наук, проф.; **Наталія Муранова**, д-р пед. наук, проф.; **Василь Олло**, канд. пед. наук; **Лариса Петренко**, д-р пед. наук, проф.; **Ольга Пінчук**, канд. пед. наук; **Зоя Рябова**, д-р пед. наук, проф.; **Вікторія Сидоренко**, д-р пед. наук, проф.

Асоційовані редактори:

Маріола Міровска, д-р гуманітарних наук у галузі педагогіки, доцент, Ченстохова, Республіка Польща; **Ширинбой Олімов**, д-р пед. наук, проф., Бухара, Республіка Узбекистан; **Лариса Сергєєва**, д-р пед. наук, проф.; **Ірина Сіданіч**, д-р пед. наук, проф.; **Тамара Сорочан**, д-р пед. наук, проф.; **Ганна Тимошко**, д-р пед. наук, проф.

Виконавчий редактор: Яніна Васильченко

Статті, які публікуються у збірнику проходять перевірку щодо плагіату
Збірник має сторінки у соцмережі: [Facebook](#); [Linkedin](#)

Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки»: зб. наук. праць / НАПН України ДЗВО «Ун-т менедж. освіти»; голов. ред. В. Олійник; редкол. : О. Галус [та ін.]. Київ: Юстон, 2022. Вип. 19(48). 140 с. (Категорія «Б»).

ISBN 978-617-7854-67-7

У збірнику висвітлюються актуальні проблеми загальної і професійної освіти. Представлено результати досліджень з історії педагогіки, методології освіти, теоретичних і методичних аспектів навчання та виховання, формування професійних компетентностей фахівців у галузі освіти, підвищення якості освіти.

Для науковців, педагогічних і науково-педагогічних працівників, керівників закладів вищої освіти, методистів, викладачів і слухачів закладів післядипломної освіти.

УДК 378.091.046-021.68(082)

ISBN 978-617-7854-67-7

© ДЗВО «Університет менеджменту освіти», 2022

ISSN 2218-7650

DOI: 10.37321

ID 47812

[https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19\(48\)](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48))

Ministry of Education and Science of Ukraine
National Academy of Educational Science of Ukraine
State Institution of Higher Education
«University of Educational Management»

BULLETIN OF POSTGRADUATE EDUCATION

***Collection of scientific papers
Issue 19(48)***

Educational Sciences Series

Education/Pedagogy: 01; spec code: 011, 012, 013, 014, 015, 016

*Listed in the list of scientific professional publications in the field
Pedagogical sciences Decision of the Appraisal Board Ministry
of Education and Science of Ukraine Resolution of the Presidium of HAC of Ukraine
№ 1643 of 28.12.2019 (dod. № 4)
Educational Sciences Series (Category «B»)*

Edition is indexed:

Infobaseindex; SJIF (Impact Factor)

Academic Resource Index

CiteFactor

CiteFactor

Google Scholar: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=&user=hUqcbRkAAAAI>

National Library of them V. I. Vernadsky: <http://nbuv.gov.ua/j-tit/vpopn>

OJS <http://ojs.uem.edu.ua/index.php/vpo>

Norwegian Register of Scientific Journals

Facebook: <https://www.facebook.com/groups/429476075263565>

LinkedIn: <https://www.linkedin.com/groups/9093865/>

**Kyiv
2022**

UDC 378.091.046-021.68(082)

Registration certificate KV No 22072-11972PR dated 22.04.2016.

*Approved by the Academic Council SIHE «University of educational management»
(protocol № 2 dated 19 January 2022)*

Editor-in-Chief

Victor Oliynyk, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor, Full Member (Academician) of NAES of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-2576-0722>

Deputies Editor:

Oleg Spirin, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor <https://orcid.org/0000-0002-9594-6602>

Executive secretary:

Oksana Anufriieva, PhD of Ped. Sciences, Associate Professor <https://orcid.org/0000-0002-8465-1681>

Members of Editorial Board:

Iryna Androshchuk, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; **Alexander Halus**, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; **Victor Hladush**, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; **Olena Glazunova**, Doctor of Sciences in Pedagogy, Associate Professor; **Oksana Dubinina**, PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor; **Olga Yezhova**, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; **Despina Karakatsani**, Professor of the Department of Social and Educational Policy of the University of Peloponnesus, Corinth, Republic of Greece; **Mykola Kyrychenko**, Doctor of Philosophy, Corresponding Member (Academician) of Higher Education National Academy of Sciences of Ukraine; **Catherine Kolos**, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; **Natalia Muranova**, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; **Vasyl Ollo**, PhD of Pedagogical Sciences; **Iarisa Petrenko**, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; **Olga Pinchuk**, PhD of Pedagogical Sciences; **Zoya Ryabova**, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; **Viktoriia Sydorenko**, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor.

Associate editors:

Mariola Mirovska, Doctor of Humanities in the field of Pedagogy, Associate Professor, Częstochowa, Republic of Poland; **Shirinboy Olymov**, doctor of pedagogical sciences, professor, Bukhara, Republic of Uzbekistan; **Larysa Serheieva**, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; **Iryna Sidanich**, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; **Tamara Sorochan**, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; **Anna Tymoshko**, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor.

Executive editor: Yanina Vasilchenko

Articles published in the Collection are checked for plagiarism on
The collection has pages on the social network: [Facebook](#); [LinkedIn](#)

Bulletin of Postgraduate education. Educational Sciences Series: collection of scientific papers / NAES of Ukraine SIHE «University of Educational Management»; Editor-in-Chief V. Oliynyk; Editorial board: A. Halus [and others]. Kyiv: Yuston, 2022. Issue 19(48). 140 p. (Category «B»).

ISBN 978-617-7854-67-7

The collection covers current problems of general and vocational education. The results of researches on the history of pedagogy, methodology of education, theoretical and methodical aspects of teaching and education, formation of professional competencies of specialists in the field of education, improvement of the quality of education are presented. For scientists, pedagogical and scientific and pedagogical workers, heads of institutions of higher education, methodologists, teachers and students of institutions of postgraduate education.

UDC 378.091.046-021.68(082)

ISBN 978-617-7854-67-7

© SIHE «University of educational management», 2022

Серія «Педагогічні науки»

Освіта/Педагогіка: 01; код спец.: 011, 012, 013, 014, 015, 016

Educational Sciences Series

Education/Pedagogy: 01; spec code: 011, 012, 013, 014, 015, 016

ЗМІСТ

Відомості про авторів	8
Горячок Інна. Методична система вивчення публіцистики у старших класах закладів загальної середньої освіти	
https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-10-27	10
Єжова Ольга, Мукан Наталія, Біда Олена, Білик Оксана. Прогностична модель підготовки фахівців в закладах професійної (професійно-технічної) освіти	
https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-28-43	28
Короїд Тетяна. Проблеми управління розвитком творчого потенціалу вчителів в умовах неформальної освіти в науковій літературі	
https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-44-65	44
Олійник Віктор. Нормативно-правове регулювання дистанційного навчання в системі відкритої освіти	
https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-66-83	66
Спридонова Євгенія. Впровадження спецкурсу креативного простору в освітній процес підготовки бакалаврів	
https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-84-107	84
Шульгіна Олена. Модель формування правової культури педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості	
https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-108-124	108
Яцюк Світлана, Собчук Оксана, Микитюк Інна, Муляр Вадим. Особливості підготовки учителів інформатики у Волинському національному університеті імені Лесі Українки в умовах створення і розвитку Нової української школи	
https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-125-138	125

CONTENT

Information about the authors	8
Inna Goryachok. Methodical system of studying journalism in senior classes of high school https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-10-27	10
Olga Yezhova, Nataliya Mukan, Olena Bida, Oksana Bilyk. Prognostic model for training specialists in institutions of professional (vocational and technical) education https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-28-43	28
Tatiana Koroid. Challenge of the development management of the creative potential of teachers in the context of non-formal education in scientific literature https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-44-65	44
Victor Oliynyk. Normative legal acts regulation of distance learning in the open education system https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-66-83	66
Yevheniia Spyrydonova. Implementation of a special course of creative space in the educational process of bachelor training https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-84-107	84
Olena Shulgina. Model of formation of legal culture of pedagogical employees of centers of vocational and technical education of the civil employment service https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-108-124	108
Svitlana Yatsiuk, Oksana Sobchuk, Inna Mykytyuk, Vadim Mulyar. Peculiarities of informatics teacher training in Volyn national university names Lesya Ukrainka women in the conditions of creation and development of New ukrainian school https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-125-138	125

Відомості про авторів

Біда Олена Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II. Берегово, Україна.

Білик Оксана Сергіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Національного університету «Львівська політехніка». Львів, Україна.

Горячок Інна Владиславівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри слов'янської філології Хмельницького національного університету. Хмельницький, Україна.

Єжова Ольга Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри ергономіки і дизайну Київського національного університету технологій та дизайну. Київ, Україна.

Короїд Тетяна Вікторівна, учитель української мови і літератури, аспірант кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти». Київ, Україна.

Микитюк Інна Олексіївна, кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри загальної математики та методики навчання інформатики Волинського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, Україна.

Муқан Наталія Василівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка». Львів, Україна.

Муляр Вадим Петрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри експериментальної фізики, інформаційних та освітніх технологій Волинського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, Україна.

Олійник Віктор Васильович, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України. Київ, Україна.

Собчук Оксана Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної математики та методики навчання інформатики Волинського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, Україна.

Спирідонова Євгенія Олександрівна, аспірант кафедри менеджменту освіти та права Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти», викладач Дніпровського фахового коледжу інженерії та педагогіки ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет». Дніпро, Україна.

Шульгіна Олена Вікторівна, провідний юрисконсульт відділу нормативно-правового забезпечення Юридичного управління Державного центру зайнятості; аспірантка кафедри публічного управління і проектного менеджменту Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти». Київ, Україна.

Яцюк Світлана Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної математики та методики навчання інформатики Волинського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, Україна.

Information about the authors

Olena Bida, Doctor of pedagogical sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian Institute. Ferenc Rakoczi II. Berehovo, Ukraine.

Oksana Bilyk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Foreign Languages, National University "Lviv Polytechnic". Lviv, Ukraine.

Inna Goryachok, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Slavic Philology, Khmelnytskyi National University. Khmelnytskyi, Ukraine.

Tatiana Koroid, Teacher of Ukrainian language and literature, Graduate student of the Department of Pedagogy, Administration and special education Educational and Scientific Institute of Management and Psychology SIHE «University of Educational Management». Kyiv, Ukraine.

Nataliya Mukan, doctor of pedagogical sciences, Professor of the Department of Pedagogy and Innovative Education, National University "Lviv Polytechnic". Lviv, Ukraine.

Inna Mykytyuk, Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor Department of General Mathematics and Methods of Teaching Computer Science Lesya Ukrainka Volyn National University. Lutsk, Ukraine.

Vadim Mulyar, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Experimental Physics, Information and Educational Technologies Lesya Ukrainka Volyn National University. Lutsk, Ukraine.

Victor Oliylyk, Doctor of Pedagogical sciences, Professor, Member of National Academy of Educational Sciences of Ukraine. Kyiv, Ukraine.

Olena Shulgina, leading legal adviser, department of regulatory and legal support, State Employment Center Legal Department; PhD student, Department of Public Administration and project management Educational and Scientific Institute of management and psychology SIHE «University of Education Management». Kyiv, Ukraine.

Oksana Sobchuk, Candidate's of Pedagogical Sciences, Associate Professor Department of General Mathematics and Methods of Teaching Computer Science Lesya Ukrainka Volyn National University. Lutsk, Ukraine.

Yevheniia Spyrydonova, graduate student of the Department of Education and Law Management of the Postgraduate Education Central Institute SIHE «University of education management», teacher of Dnieper professional College of Engineering and Pedagogy SHEI "Ukrainian State University of Chemical Technology". Dnipro, Ukraine.

Svitlana Yatsiuk, Candidate's of Pedagogical Sciences, Associate Professor Department of General Mathematics and Methods of Teaching Computer Science Lesya Ukrainka Volyn National University. Lutsk, Ukraine.

Olga Yezhova, doctor of pedagogical sciences, Professor of the Department of Ergonomics and Design, Kyiv National University of Technologies and Design. Kyiv, Ukraine.

DOI [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19\(48\)-10-27](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-10-27)
УДК 8У (077)

Горячок Інна Владиславівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри слов'янської філології
Хмельницького національного університету.
Хмельницький, Україна.
goria@ukr.net

МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ВИВЧЕННЯ ПУБЛІЦИСТИКИ У СТАРШИХ КЛАСАХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У дослідженні визначено, що методична система вивчення публіцистики у старших класах закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) – це складне структурне утворення, що містить провідну ідею, функції, принципи, методи, прийоми, форми навчальної діяльності, спрямовані на ґрунтовне сприймання і розуміння публіцистичних творів, за допомогою яких формується світогляд учня, відбувається соціалізація особистості старшокласника. Вона реалізується через уроки, факультативні заняття, позакласні заходи, присвячені значущим темам, ґрунтується на безперервному системному розвитку особистості школяра, підготовки його до суспільного життя. Мета методичної системи полягає у визначенні ефективних методів, прийомів, видів і форм освітньої діяльності, спрямованих на досягнення цілісності у сприйманні шкільного курсу літератури, формування в учнів високоморальних понять за допомогою вивчення публіцистики у старших класах ЗЗСО. Методична система виконує такі функції: як: пізнавальна (глибоке осмислення публіцистичних творів, визначення авторської позиції, поглиблення знань з гуманітарних предметів); розвивальна (розвиток вмінь та навичок аналізу публіцистичного твору); світоглядна (створюється фундамент для світобачення старшокласників, соціалізації особистості); мотиваційна (розвиток інтересу до вивчення публіцистики); виховна (розвиток людини-громадянина, високих моральних почуттів). Розроблення системи вивчення публіцистики ґрунтувалася на головних загальнонаукових принципах: цілісності (залежність кожного елемента системи від його місця, функції в цілому); структурності (можливість опису системи через визначення її структури); взаємозалежності системи й середовища (формування й виявлення особливостей системи у процесі взаємодії із середовищем, виступаючи при цьому

провідним активним компонентом взаємодії); ієрархічності (кожен компонент системи насамперед може розглядатися як система); а також системний підхід: змістовності (можливість фіксування недоліків старих традиційних функцій); динамічності й спадковості. Крім загальнонаукових, в основу системи покладено: загально-дидактичні принципи: науковості й доступності; систематичності й послідовності засвоєння знань; проблемності; науковості; творчої активності й свідомості учнів; єдності навчання, розвитку й виховання; позитивного тла навчання; зв'язку навчання з життям; урахування індивідуальних особливостей учнів. Методичні принципи викладання української літератури: пріоритету загальнолюдських цінностей; вивчення літератури як мистецтва слова, контекстового розгляду літературних явищ, вивчення будь-якого твору з урахуванням його жанру. Визначено специфічні принципи вивчення публіцистичних творів у ЗЗСО: вплив публіцистики на свідомість людини, взаємодія художніх творів і публіцистичної спадщини українських митців. Провідною ідеєю системи вивчення публіцистичних творів у старших класах ЗЗСО є підвищення рівня літературної освіти, розуміння старшокласниками специфіки публіцистики, формування національно свідомої і духовно багатой особистості молодой людини. Система вивчення публіцистичних творів у старших класах ЗЗСО відкриває широкі можливості модернізації літературної освіти як на уроках української літератури, так і на факультативних заняттях, під час позакласних і позашкільних заходів. Методична система вивчення публіцистичних творів у старших класах ЗЗСО являє собою складне структурне утворення, що містить провідну ідею, функції, принципи, методи, прийоми, форми освітньої діяльності.

Ключові слова: публіцистика; публіцистичні твори; старші класи; українська література; шкільний курс літератури; методична система; принципи, методи, прийоми, форми освітньої діяльності.

ВСТУП / INTRODUCTION

Національне оновлення життя громадян в Україні, потребу в розв'язанні цілого комплексу політичних, соціально-економічних, культурно-просвітницьких проблем ставить нові вимоги до освіти й підготовки учнів сучасних закладів загальної середньої освіти.

У наш час публіцистика займає важливе місце в суспільстві соціальна поведінка і політична свідомість людей примушує публіцистику активно й

оперативно входити у життя, бачити у фактах, подіях, явищах реальної дійсності їх політичну суть, яка визначає життєво важливі проблеми. Публіцистика володіє сильним потенціалом для розвитку особистості учня. Вона з'являється перед старшокласником як певна модель світу, модель поведінки, що виходить за рамки своєї епохи і дає проєкцію на сучасну дійсність. З досвіду роботи помічаємо, що чимало учнів важко включаються у будь-які суспільні процеси, вони слабо орієнтуються у суспільних подіях і не в змозі їх реально оцінити.

Школі належить основна роль у формуванні майбутніх активних творців нового життя в Україні, у вихованні їхньої національної самосвідомості, політичної культури. Потрібно, щоб в Україні молоді її громадяни були політично грамотними, обізнаними, могли відстояти свою громадянську позицію. Вивчення публіцистики, її аналіз значною мірою сприяють формуванню таких якостей, що відповідають потребам морально здорової людини, тому що публіцистика як суспільно-політична література досліджує об'єктивні, закономірні процеси, не відштовхуючи особистість, її індивідуальність, яка є формою вираження об'єктивних закономірних зв'язків.

Зорієнтованість сучасної літературної освіти у школі на формування національно свідомої і духовно багатой особистості зумовлює необхідність пошуку нових ефективних шляхів вивчення публіцистики у старших класах, оскільки творчість письменників-публіцистів, їхня безкомпромісна світоглядна позиція, втілена у творах, є могутнім джерелом морального, національного, патріотичного виховання молоді. Тому публіцистиці властиві свої специфічні риси, її вивчення не буде ефективним без акцентування уваги на них.

Програми з української літератури для ЗЗСО передбачають незначне текстуальне вивчення та оглядове ознайомлення старшокласників із публіцистичною спадщиною українських письменників, що відіграє неоціненну роль у справі виховання гармонійно розвиненої особистості, людини високої духовності, справжнього патріота своєї землі, але розгляд творів не враховує тих специфічних особливостей, які відрізняють публіцистику від пріоритетних для шкільного вивчення жанрів: епосу, лірики та драми.

Недостатня розробленість проблем застосування ефективних методів і прийомів аналізу, відсутність чітко визначених показників засвоєння учнями публіцистики свідчить про актуальність обраної теми, її соціальну і практичну значущість. Досі ще не створено науково обґрунтованої методичної системи вивчення публіцистичних творів у школі, яка враховувала б психологію старшокласника і забезпечувала адекватне до

вікових особливостей учнів сприйняття публіцистичного тексту.

Постановка проблеми. Стан досліджуваної проблеми в методичній науці та шкільній практиці викладання літератури в школі обумовили розроблення методичної системи вивчення публіцистичних творів у старших класах закладів загальної середньої освіти.

Методична система викладання – це єдність мети, змісту, принципів, організації методів, прийомів, форм впливу на учнів, що забезпечує засвоєння змісту освіти [1, с. 91]. Сучасні українські вчені широко використовують поняття методичної системи. Так, останнім часом було створено авторські системи методичних прийомів: Г. Токмань «Методика викладання української літератури у старшій школі на екзистенціально-діалогічних засадах», Н. Петриченко «Методика використання епістолярних матеріалів у процесі вивчення української літератури», А. Уліщенко «Методика вивчення української еміграційної прози у старших класах загальноосвітньої школи», О. Слижук «Методика організації читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення епічних творів», А. Градовський «Методичні аспекти вивчення української літератури у взаємозв'язках із зарубіжною», С. Жила «Вивчення української літератури у взаємозв'язку з образотворчим мистецтвом» та багато інших.

Необхідність створення методичної системи вивчення публіцистичних творів викликано сучасним станом формування особистості старшокласника і потребою в удосконаленні методичного забезпечення для вирішення цієї проблеми. Методична система вивчення публіцистики у старших класах ЗЗСО передбачає комплекс дій учителя, спрямованих на досягнення оптимального результату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підґрунтям методики вивчення публіцистики є дослідження вчених, де класифіковано методи, прийоми та види освітньої діяльності; визначено шляхи створення проблемних ситуацій (В. Водовозов, М. Рибникова, Т. Бугайко, Є. Пасічник, Н. Волошина); обґрунтовано екзистенційно-діалогічну концепцію викладання української літератури у старших класах (Г. Токмань); умотивовано застосування прийомів шкільної лекції (З. Шевченко); дискусії (Л. Михальчук); активізацію пізнавальної діяльності учнів під час вивчення літератури шляхом застосування різних за характером дидактичної мети завдань (О. Слижук, В. Уліщенко, А. Фасоля); національний аспект виховання (Г. Бійчук).

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та представленні

певних принципів, шляхів, методів і прийомів аналізу публіцистики у старших класах закладів загальної середньої освіти.

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено такі **завдання**: визначити підхід до сутності змісту освіти, на якому ґрунтується методична система вивчення публіцистики; осмислити мету, функції, принципи методичної системи вивчення публіцистики; описати структуру дослідженої методичної системи; установити обсяг освітнього матеріалу, основних умінь і навичок, що отримують учні в результаті роботи за запропонованою методичною системою; підготувати методичні рекомендації; визначити перспективи методичної системи.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Педагогічна наука на сьогодні має два основні підходи до визначення сутності змісту освіти:

Знаннево-орієнтований – зміст освіти розглядається як сукупність систематизованих знань, умінь і навичок, поглядів і переконань, а також певний рівень розвитку пізнавальних сил і практичної підготовки, досягнутий у результаті освітньої діяльності. Знання виступають абсолютною цінністю. Це призводить до ідеологізації та регламентації наукового ядра знань, їх академізму, орієнтації змісту освіти на середнього учня та інші негативні наслідки.

Особистісно орієнтований – абсолютною цінністю є не відчужені від особистості знання, а сама людина. Такий підхід забезпечує свободу вибору змісту освіти з метою задоволення освітніх, духовних, культурних і життєвих потреб особистості, гуманне ставлення до особистості, що розвивається, становлення її індивідуальності й можливості самореалізації в культурно-освітньому просторі [2, с. 12].

Сучасна методика викладання літератури зробила вибір на користь особистісно орієнтованого підходу. Автори Концепції літературної освіти в Україні Н. Волошина, Є. Пасічник, Н. Скрипченко, П. Хропко стверджують: «Під час опанування літератури важливим є не лише те, яку кількість інформації засвоїли і які теоретичні узагальнення зробили учні, а перш за все те, який вплив справляє інформація на їхній розвиток» [2, с. 55]. У проєкті Концепції літературної освіти у 12-річ. ЗЗСО (автори Н. Волошина, В. Мартиненко, Л. Сімакова, А. Фасоля, З. Шевченко) підкреслюється, що «основним шляхом модернізації української школи загалом і літературної освіти зокрема є її розвиток на принципах особистісно орієнтованого навчання».

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для вирішення поставлених завдань було використано такі методи дослідження:

1) *теоретичний*: ретроспективний, порівняльний та системний аналіз філософської, літературознавчої, психологічної, дидактичної, методичної літератури з теми дослідження; аналіз освітніх програм, шкільних підручників, хрестоматій;

2) *емпіричний*: бесіди з учителями та учнями (групові, індивідуальні), анкетування і тестування вчителів та учнів, спостереження за освітнім процесом, аналіз уроків і позакласних заходів, усних і письмових робіт учнів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

У процесі роботи було сформульовано визначення «методичної системи вивчення публіцистики у старших класах закладів загальної середньої освіти», яке звучить так: «Методична система вивчення публіцистики у старших класах закладів загальної середньої освіти – це науково обґрунтована класифікація змісту, методів, прийомів, видів і форм навчальної діяльності, спрямованих на ґрунтовне сприймання публіцистичних творів, за допомогою яких формується світогляд учня, відбувається соціалізація особистості старшокласника».

Ця методична система реалізується через уроки, факультативні заняття, позакласні заходи, присвячені особистісно значущим темам, ґрунтується на безперервному системному розвитку особистості школяра, підготовки його до суспільного життя.

В основі методичної системи вивчення публіцистики у старших класах ЗЗСО лежать: літературознавчі вчення про загальний розвиток публіцистики, її взаємозв'язок з літературою; психолого-педагогічні дослідження про особливості психічного розвитку учнів юнацького віку та значення психічних процесів в освітньому процесі; методичний досвід вивчення творів певних жанрів.

Система вивчення публіцистики у старших класах ЗЗСО тісно пов'язана із цілісністю педагогічного процесу: єдність процесів навчання й виховання (рис. 1).

У цьому випадку педагогічний компонент узагальнює власне дидактичні характеристики методики вивчення публіцистики (цілі, зміст, єдність навчання й виховання); гносеологічний компонент визначає процес навчання в аспекті пізнання учнями під керівництвом учителя дійсності, суспільства й самих себе; психологічний компонент охоплює внутрішній, психологічний бік пізнавальної діяльності й процесу сприймання публіцистичного твору; методичний компонент

– узагальнює основні характеристики методичної системи вивчення публіцистики (методи, прийоми, види, засоби, форми навчання); соціологічний компонент – соціальна значущість і спрямованість вивчення публіцистики.

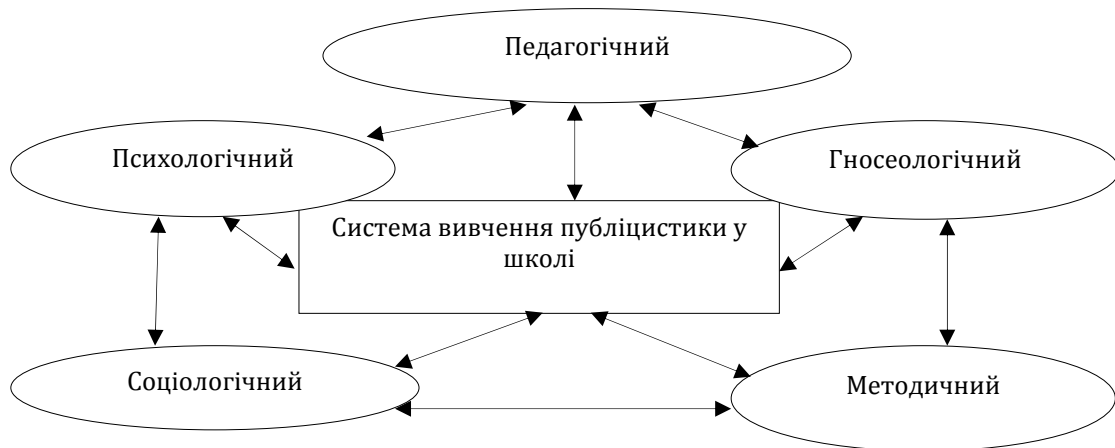

Рис. 1 Взаємозв'язок системи вивчення публіцистики з основними компонентами освітнього процесу

У рис. 2 подаємо основні фактори впливу публіцистики на особистість старшокласника. Літературний розвиток через публіцистичні твори виявляється в особистісному сприйманні публіцистичного твору, формуванні уявлень про типологічну схожість художнього та публіцистичного творів, встановлення зв'язків життя та літератури. Розвиток людини-громадянина через публіцистичні твори полягає у формуванні громадянських якостей, соціалізації учнів, емоційному та поведінковому досвіді, розумінні проблем суспільства, формуванні власного бачення, своєї думки, формуванні вмінь та навичок публічного виступу.

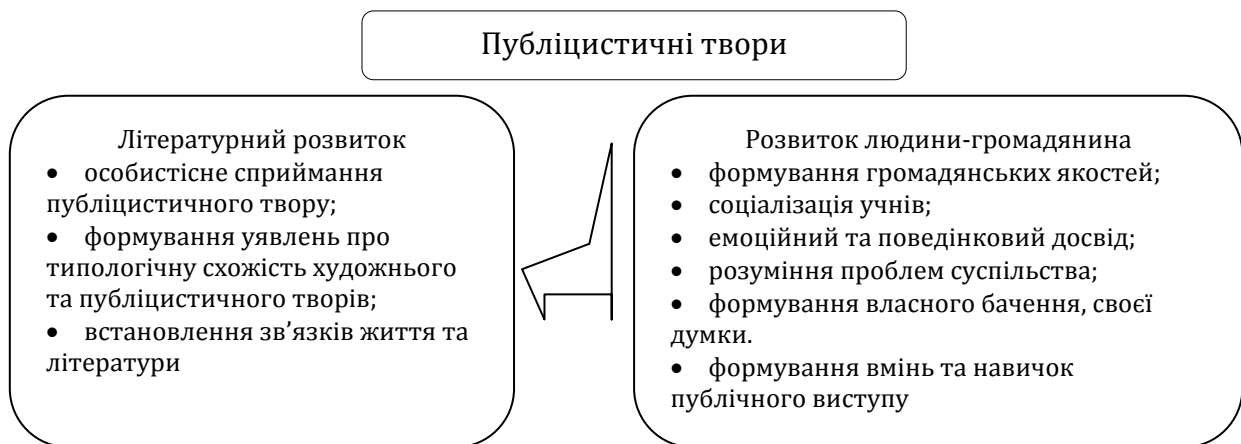

Рис. 2 Вплив публіцистики на розвиток особистості старшокласника

Ефективність роботи вчителя-словесника значною мірою залежить від творчого використання у процесі вивчення публіцистики елементів інтегрованості під час розгляду фактів, пов'язаних з історією розвитку українського народу, міжпредметних зв'язків з такими навчальними дисциплінами, як українська мова, зарубіжна література, історія, образотворче мистецтво. Відсутність належного взаємозв'язку між навчальними предметами зумовлює зниження якості засвоєння навчального матеріалу. Якщо виходити з необхідності виховання творчого читача на уроках літератури, присвячених публіцистиці, то її вивчення в контексті інших літератур світу, історії, а також у контексті інших видів мистецтва є необхідністю, яка зумовлює мету, поставлену перед учителем-словесником. Адже кожному педагогові, який працює творчо, слід у своїй роботі уникати давнього й типового парадокса: «предмети існують у навчальних планах незалежно один від другого, і їхня інформація вкладається в головах учнів довгими рядами, назавжди «замерзаючи» у свідомості, як розрізнений і несистематизований досвід» [3, с. 38–39].

Методична система вивчення публіцистики у старших класах закладів загальної середньої освіти показано (рис. 3).

Рис. 3 Структура методичної системи вивчення публіцистичних творів

Найважливішими принципами, що дають змогу вибудувати систему вивчення публіцистики, є принципи систематичності та послідовності, а також міцності в оволодінні знань, умінь і навичок, хоча використовуються й інші загально-дидактичні та методичні принципи, такі як принцип науковості, принцип зв'язку теорії з практикою та принципу індивідуального підходу. Індивідуальний підхід здійснюється у формулюванні навчальних запитань і завдань, відповідно до світогляду, життєвого досвіду, виховання учнів. Використовуємо й суто специфічні принципи цілісного погляду на твір та єдності внутрішнього світу читача і автора твору.

У ході реалізації системи вивчення публіцистичних творів у старших класах використовувалися відомі методи викладання літератури: шкільна лекція, різні види бесіди, самостійна робота, але з пріоритетом методів проблемного й дослідницького характеру, а також таких прийомів, як індивідуальне та коментоване читання, тезування, реферування, конспектування, інтерв'ювання, дискусія, дебати, круглий стіл, публічний форум, «Мікрофон» та інші. Усі ці методи і прийоми використовуються нами у процесі вивчення публіцистики на уроках та факультативних заняттях з української літератури.

Лекція широко використовується в освітньому процесі ще з часів Я. Коменського, який радив навчати всього коротко, приємно й ґрунтовно. Шкільна лекція – це такий словесний метод, за допомогою якого можна раціонально передати значну кількість пізнавальної та узагальнювальної інформації. За Є. Пасічником, це «один з найекономічніших способів передачі інформації: за короткий час можна охопити значний за обсягом матеріал, викласти його послідовно, аргументовано, доказово, зробити певні висновки» [4, с. 128]. Цей метод використовують під час вивчення тем, які містять матеріал невідомий чи маловідомий учням або при охопленні значної кількості матеріалу, що характерно для засвоєння публіцистичних творів.

У закладах загальної середньої освіти, котрі охоплював експеримент, під час вивчення публіцистичних творів у старших класах вчителі-словесники проводили лекції за темами:

1. Актуальність класичного фейлетону.
2. Публіцистика Уласа Самчука в контексті українського державотворення.
3. Публіцистика І. Багряного: мотиви, жанри, контекст.
4. Публіцистичність «Щоденника» О. Довженка.

Головною ж метою шкільної лекції, на думку З. Шевченко, є не опис фактів і явищ літературного процесу, а глибоке розуміння його розвитку, формування в учнів старших класів навичок зв'язного й цілісного засвоєння

літературних знань як могутнього фактору естетичного виховання. Школярі вчаться схоплювати логічну структуру лекції, що допомагає їм правильно будувати власні усні відповіді, писати твори, висловлювати оцінні судження, що дуже важливо в дорослому житті, в адаптації до сприймання лекцій з різних проблем науки та мистецтва [5, с. 26]. Так, наприклад, опрацьовуючи на уроці в 11 класі тему: «Публіцистичність "Щоденника" О. П. Довженка», вчитель-словесник зазначить, що публіцистичний талант митця – ще одна грань яскравого таланту Олександра Петровича Довженка, який впливає з його суспільної спрямованості, адже він не може і не хоче залишатися збоку, він не боїться прямо, з політичною пристрастю висловлювати своє ставлення. «Щоденник» О. Довженка – це потужний публіцистичний твір про справжні реалії життя, про проблеми українського суспільства, про біль і страждання автора. Якщо ж старшокласники здатні мислити, узагальнювати, аналізувати, можуть висловлюватися чітко, лаконічно, підтверджуючи свої думки текстом, то радимо організувати лекцію за поданими блоками:

- доля України та українців;
- війна очима патріота;
- вожді та їх дії;
- важливі суспільні проблеми (малої людини, жіночої долі, пам'яток історії та культури, мови, чиновництва та бюрократії);
- роздуми про себе та видатних сучасників.

Серед функцій, які виконує ця лекція у процесі вивчення літератури, варто виділити такі: пізнавальну (отримання необхідної нової інформації з навчальної теми); розвивальну (розвиток певних знань, умінь та навичок школярів); виховну (вплив на процес формування поглядів та переконань учнів); рефлексивну (спрямованість на саморозвиток і пізнання учнями самих себе та навколишнього світу); комунікативну (встановлення емоційного контакту між лектором та учнем, спонукання до дії: читання, слухання, писання тощо).

У процесі вивчення української літератури в ЗЗСО значну роль відіграють спецкурси та факультативи, які мають на меті розширити, поглибити знання учнів з тієї чи іншої теми. У закладах, де проходив експеримент, ми впроваджували факультативний курс для старшокласників «Українська публіцистика», програму якого було затверджено Міністерством освіти і науки України. Цей факультатив уміщував основні методи й форми, про які говорили відомі методисти, зокрема В. Неділько [6, с. 229] визначив завдання факультативів і систему їхньої роботи та означив такі методи й форми факультативного вивчення літератури у школі: лекція, семінарські заняття, різноманітні форми самостійної аналітичної роботи учнів над

художнім твором (учнівські доповіді, повідомлення та реферати, самостійне ознайомлення учнів з текстом твору та його аналіз, опрацювання літературно-критичних джерел та ін.), бесіда евристичного типу, підсумкові комбіновані заняття, що виходять за межі класної роботи (наукові конференції, випуск спеціальних збірників, альманахів, газет, виготовлення альбомів, монтажі, проведення літературних вечорів).

В. Доманський [7, с. 29] стверджує, що провідними методами на факультативному занятті є репродуктивний з елементами евристичного, евристичний з елементами дослідницького, які можна запровадити з типами занять як: вступні інформаційні, консультаційно-підготовчі, поглибленого аналізу текстів, семінарські заняття, заняття творчого типу.

Вивчення публіцистики має відвідуватися не тільки на уроках, а й у процесі проведення позакласних і позашкільних заходів (засідань гуртків і факультативів, літературних вечорів, екскурсій тощо). Узагалі, позакласна робота – важлива складова частина освітнього процесу. Їй надавали великого значення відомі учені В. Водовозов, В. Острогорський, Ц. Банталон, В. Голубков, Т. Бугайко, відзначаючи великі можливості закладені у позакласній роботі. Так В. Острогорський обґрунтував і започаткував у практиці широку систему різноманітних форм і методів позакласної роботи з літератури. Він розробив методику керівництва позакласним читанням, проведення літературних бесід, організації і проведення екскурсій в музеї, роботи літературних гуртків [4, с. 162]. Звертаючи увагу на позакласну роботу, М. Пирогов у низці своїх статей проводив думку про необхідність прищеплення учням навичок самостійної праці. М. Рибникова рекомендувала охоплювати позакласною роботою якнайбільше учнів, не лише обдарованих, а й тих, які виявляють глибокий інтерес до літератури і мистецтва твір «Історія Русів», який мав форму політичного памфлету, дав підстави до національного пробудження в освічених сферах суспільства і гостро нагадував про історичні корені, побут, героїчні діяння, щоб спинити масовий відплив культурної сили з України в культуру чужу.

Позакласна робота із залученням публіцистичних творів допоможе вирішити цілу низку завдань:

- збагачення, розширення й удосконалення знань, умінь та навичок, набутих на уроках, факультативах під час вивчення публіцистики та інших жанрів літератури;
- виховання в учнів ініціативності, самостійності, пізнавальних інтересів, творчих здібностей;

- формування у старшокласників почуття української національної свідомості, почуття національної гідності, гуманності, толерантності.

Наприклад, в експериментальних школах серед старшокласників користувалися популярністю ток-шоу на актуальні теми з використанням публіцистичних матеріалів відомих письменників: «Чи потрібна Україні друга державна мова?», «Громадянином бути зобов'язаний», «Що ми за народ, що ми за нація?», «Чи є ще справжні патріоти?» та багато інших. На них запрошувалися відомі люди школи, села чи міста та учні 10–11 класів. Школярі для того, щоб поставити запитання користувалися «долонею» (роздатковий матеріал із зображенням людської долоні). На запитання і відповіді було запроваджено регламент, який суворо коригував ведучий. Учні запитували, полемізували, відстоювали свою думку і виражали своє бачення цих проблем. Наводимо приклад основних питань, які гаряче обговорювались на одному із таких ток-шоу на тему: «Чи є ще справжні патріоти?», що проходило під девізом слів Сенеки: «Люблять Батьківщину не за те, що вона велика, а за те, що вона своя»:

1. Який зміст вкладений у поняття «патріот»?
2. Якими ще словами можна охарактеризувати патріотизм?
3. Чи тотожні поняття «патріотизм» та «ностальгія»?
4. Як патріотизм виявляється у реальному житті? Наведіть приклади.
5. Кого із сучасних видатних людей (або історичних постатей) ви би назвали справжнім патріотом? Обґрунтуйте свій вибір.

Цікавим і актуальним виявився захід на тему «Громадянином бути зобов'язаний», епіграфом до якого були слова С. Смайlsa: «Щоб зробити з людей хороших громадян, їм слід проявити свої права громадян і виконувати обов'язки громадян». Було запропоновано такі питання для обговорення:

- 1) Які риси, на Ваш погляд, повинен мати свідомий громадянин незалежної України?
- 2) Кому з Ваших ровесників вони притаманні?
- 3) Хто, на Вашу думку, ще не досяг громадянської зрілості?
- 4) Як Ви розумієте громадянськість і моральність?
- 5) Чим Ви доведете свою громадянську зрілість?

Важливим фактором успішного виконання цих завдань є врахування психолого-педагогічних особливостей засвоєння знань та вікових можливостей учнів. На думку С. Карамана, «плануючи позакласну роботу певного класу, вчитель враховує ті знання і навички, що їх одержали учні на уроках і в позаурочний час у попередніх класах, ступінь підготовленості учнів до занять, наявність інтересу» [8, с. 46].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

У результаті теоретичного аналізу встановлено, що методична система, запропонована у дослідженні, базується на наукових теоретичних основах, які забезпечують ефективність діяльності вчителя, спрямовану на збагачення знань школярів, розвиток їхніх творчих здібностей, формування і виховання громадянських якостей.

Провідною ідеєю системи вивчення публіцистичних творів у старших класах закладів загальної середньої освіти є підвищення рівня літературної освіти, розуміння старшокласниками специфіки публіцистики, формування національно свідомої і духовно багатой особистості молодой людини.

Методична система – це сукупність ефективних методів, прийомів, видів і форм навчальної діяльності, спрямованих на досягнення цілісності у сприйманні шкільного курсу літератури, формування в учнів високоморальних понять за допомогою вивчення публіцистики. Вона виконує різноманітні функції і ґрунтується на головних загальнонаукових принципах. Визначаємо специфічні принципи вивчення публіцистичних творів у ЗЗСО: вплив публіцистики на свідомість людини, взаємодія художніх творів і публіцистичної спадщини українських митців.

Система вивчення публіцистичних творів у старших класах ЗЗСО відкриває широкі можливості модернізації літературної освіти як на уроках української літератури, так і на факультативних заняттях, під час позакласних і позашкільних заходів.

Перспективи подальших досліджень. Представлені результати досліджень є важливою ланкою у методиці навчання української літератури, зокрема у літературній освіті сучасних учнів. Подальші наші дослідження ми спрямовуємо у площину розроблення інформаційних ресурсів для глибшого сприйняття та розуміння учнями публіцистичних творів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Н. Й. Волошина, *Наукові основи методики літератури*. Київ, Україна: Ленвіт, 2002, 344 с.
- [2] Н. Й. Волошина, Є. А. Пасічник та ін. *Концепція літературної освіти*. Київ, Україна: ВІПОЛ, 1993, 74 с.
- [3] О. М. Бандура, *Міжпредметні зв'язки у процесі вивчення української літератури*. Київ, Україна: Рад. шк., 1984, 168 с.
- [4] Є. А. Пасічник, *Методика викладання української літератури в*

середніх навчальних закладах. Київ, Україна: Ленвіт, 2000, 384 с.

- [5] З. О. Шевченко, *Шкільна лекція у поєднанні з іншими видами та прийомами викладання літератури.* Київ, Україна: Рад. шк., 1986, 44 с.
- [6] В. Я. Неділько, *Методика викладання української літератури в середній школі.* Київ, Україна: Вища шк., 1978, 248 с.
- [7] В. А. Доманский, *Факультативные занятия по русской литературе.* Киев, Украина: Рад. шк., 1990, 136 с.
- [8] С. О. Караман, «Позакласна робота з української мови», *Українська література в загальноосвітній школі*, № 9, с. 46, 2004.

METHODOLOGICAL SYSTEM OF STUDYING JOURNALISM IN SENIOR CLASSES OF HIGH SCHOOL

Inna Goryachok,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Slavic Philology, Khmelnytskyi National University.

Khmelnytskyi, Ukraine.

[goria @ukr.net](mailto:goria@ukr.net)

Abstract. The study has found that the methodological system of studying journalism in senior grades of general secondary education institution is a complex structural formation that contains the main idea, functions, principles, methods, techniques, forms of educational activities aimed at thorough perception and understanding of journalistic works, which form the world outlook of the student and the socialization of senior student's personality takes place. It is implemented through lessons, optional classes, extracurricular activities on important topics, based on the continuous systemic development of the student's personality, preparing him/her for social life. The purpose of the methodological system is to determine effective methods, techniques, types and forms of educational activities aimed at achieving integrity in the perception of school literature, the formation of high moral concepts in students through the study of journalism in senior grades of general secondary education institutions. The methodical system performs the following functions: cognitive (deep comprehension of journalistic works, determination of the author's position, deepening of knowledge in the humanities); developmental (development of skills and abilities of analysis of a journalistic work); world outlook(creates a foundation for the worldview of high school students, socialization of the individual); motivational

(development of interest in the study of journalism); educational (human development, high moral values). The development of the system of studying journalism has been based on the main general scientific principles of the system: integrity (dependence of each element of the system on its place, function as a whole); structure (the ability to describe the system through the definition of its structure); interdependence of system and environment (formation and identification of system features in the process of interaction with the environment while acting as a major active component of interaction); hierarchy (each component of the system in turn can be considered as a system); as well as a systematic approach: content (the ability to define the drawbacks of old traditional functions); dynamism and heredity. In addition to general scientific principles, the system is based on: General didactic principles: scientific and accessible; regularity and consistency of knowledge acquisition; problematic and scientific principles; creative activity and consciousness of students; unity of education, development and upbringing; positive learning background; connection of learning with life; taking into account the individual characteristics of students. Methodical principles of teaching Ukrainian literature: the priority of universal values; the study of literature as the art of the word, the contextual consideration of literary phenomena, the study of any work, taking into consideration its genre. Specific principles of studying journalistic works in general secondary education institutions are determined: the influence of journalism on human consciousness, the interaction of works of art and journalistic heritage of Ukrainian artists. The main idea of the system of studying journalistic works in the senior classes of high school is to increase the level of literary education, high school students' understanding of the specifics of journalism, the formation of nationally conscious and spiritually rich personality of young people. The system of studying journalistic works in the senior grades of general secondary education institutions opens wide opportunities for modernization of literary education both at Ukrainian literature lessons and at elective classes, during extracurricular activities. The methodical system of studying journalistic works in the senior grades of general secondary education institutions is a complex structural formation that contains the main idea, functions, principles, methods, techniques, forms of educational activity.

Key words: journalism; journalistic works; senior grades; Ukrainian literature; school literature course; methodical system; principles, methods, techniques, forms of educational activity.

МЕТОДИЧЕСКАЯ СИСТЕМА ИЗУЧЕНИЯ ПУБЛИЦИСТИКИ В СТАРШИХ КЛАССАХ ЗАВЕДЕНИЙ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Горячок Инна Владиславовна,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры славянской филологии
Хмельницкого национального университета.

Хмельницкий, Украина.

[goria @ukr.net](mailto:goria@ukr.net)

Аннотация. В исследовании определено, что методическая система изучения публицистики в старших классах заведений общего среднего образования – это сложное структурное образование, содержащее ведущую идею, функции, принципы, методы, приемы, формы учебной деятельности, направленные на основательное восприятие и понимание публицистических произведений, посредством которых формируется мировоззрение учащегося, происходит социализация личности старшеклассника. Она реализуется через уроки, факультативные занятия, внеклассные мероприятия, посвященные значимым темам, основывается на непрерывном системном развитии личности школьника, подготовке его к общественной жизни. Цель методической системы состоит в определении эффективных методов, приемов, видов и форм образовательной деятельности, направленных на достижение целостности в восприятии школьного курса литературы, формирование у учащихся высоконравственных понятий посредством изучения публицистики в старших классах заведений общего среднего образования. Методическая система выполняет следующие функции: познавательную (глубокое осмысление публицистических произведений, определение авторской позиции, углубление знаний по гуманитарным предметам); развивающую (развитие умений и навыков анализа публицистического произведения); мировоззренческую (создается фундамент для мировоззрения старшеклассников, социализации личности); мотивационную (развитие интереса к изучению публицистики); воспитательную (развитие человека-гражданина, высоких

нравственных чувств). Разработка системы изучения публицистики основывалась на основных общенаучных принципах системы: целостности (зависимость каждого элемента системы от его места, функции в целом); структурности (возможность описания системы посредством определения ее структуры); взаимозависимости системы и среды (формирование и выявление особенностей системы в процессе взаимодействия со средой, выступая при этом ведущим активным компонентом взаимодействия); иерархичность (каждый компонент системы в свою очередь может рассматриваться как система); а также системного подхода: содержательности (возможность фиксирования недостатков старых традиционных функций); динамичности и наследственности. Кроме общенаучных, в основу системы положены: Общедагогические принципы научности и доступности; систематичности и последовательности усвоения знаний; проблемности; научности; творческой активности и сознания учащихся; единства обучения, развития и воспитания; положительного фона обучения; связи обучения с жизнью; учет индивидуальных особенностей учащихся. Методические принципы преподавания украинской литературы: приоритет общечеловеческих ценностей; исследование литературы как искусства слова, контекстного рассмотрения литературных явлений, исследование всякого произведения на базе его жанра. Определены специфические принципы изучения публицистических произведений в заведениях общего среднего образования: влияние публицистики на сознание человека, взаимодействие художественных произведений и публицистического наследия украинских художников. Ведущей идеей системы изучения публицистических произведений в старших классах заведений общего среднего образования является повышение уровня литературного образования, понимание старшеклассниками специфики публицистики, формирование национально сознательной и духовно богатой личности молодого человека. Система изучения публицистических произведений в старших классах заведений общего среднего образования открывает широкие возможности модернизации литературного образования как на уроках украинской литературы, так и на факультативных занятиях во время внеклассных и внешкольных мероприятий. Методическая система исследования публицистических произведений в старших классах

заведений общего среднего образования представляет собой сложное структурное образование, содержащее ведущую идею, функции, принципы, способы, приемы, формы учебной деятельности.

Ключевые слова: публицистика; публицистические произведения; старшие классы; украинская литература; школьный курс литературы; методическая система; принципы, методы, приемы, формы учебной деятельности.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] N. Y. Voloshyna, *Naukovi osnovy metodyky literatury*. Kyiv, Ukraina: Lenvit, 2002, 344 s.
- [2] N. Y. Voloshyna, Ye. A. Pasichnyk ta in., *Kontseptsiia literaturnoi osvity*. Kyiv, Ukraina: VIPOL, 1993, 74 s.
- [3] O. M. Bandura, *Mizhpredmetni zviazky u protsesi vyvchennia ukrainskoi literatury*. Kyiv, Ukraina: Rad. shk., 1984, 168 s.
- [4] Ye. A. Pasichnyk, *Metodyka vykladannia ukrainskoi literatury v serednikh navchalnykh zakladakh*. Kyiv, Ukraina: Lenvit, 2000, 384 s.
- [5] Z. O. Shevchenko, *Shkilna lektsiia u poiednanni z inshymy vydamy ta pryiomamy vykladannia literatury*. Kyiv, Ukraina: Rad. shk., 1986, 44 s.
- [6] V. Ya. Nedilko, *Metodyka vykladannia ukrainskoi literatury v serednii shkoli*. Kyiv, Ukraina: Vyshcha shk., 1978, 248 s.
- [7] V. A. Domanskij, *Fakul'tativnye zanyatiya po russkoj literature*. Kiev, Ukraina: Rad. shk., 1990, 136 s.
- [8] S. O. Karaman, «Pozaklasna robota z ukrainskoi movy», *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli*, № 9, s. 46, 2004.

*Стаття надійшла до редакції
11 січня 2022 року*

DOI [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19\(48\)-28-43](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-28-43)
УДК 377.3

Єжова Ольга Володимирівна,

доктор педагогічних наук, професор кафедри ергономіки і дизайну
Київського національного університету технологій та дизайну.
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-5920-1611>
oyezhova70@gmail.com

Мукан Наталія Василівна,

доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка».
Львів, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0003-4396-3408>
nataliya.v.mukan@lpnu.ua

Біда Олена Анатоліївна,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II.
Берегово, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-0448-0852>
tetyanna@ukr.net

Білик Оксана Сергіївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Національного університету «Львівська політехніка».
Львів, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0001-6042-1147>
oksana.s.bilyk@lpnu.ua

ПРОГНОСТИЧНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Анотація. Статтю присвячено обґрунтуванню змісту і структури прогностичної моделі підготовки кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ЗПТО). Для вирішення поставленої мети використано теоретичні методи наукового дослідження: аналіз актуального стану досліджуваної проблеми у педагогічній та спеціальній літературі, моделювання. В дослідженні використано такі підходи: міждисциплінарний, системний, кібернетичний, компетентнісний; діяльнісний. У результаті дослідження створено прогностичну модель підготовки фахівців у ЗПТО, як систему, яка дозволяє отримувати нову інформацію про її взаємопов'язані структурні

елементи, умовно об'єднані в такі блоки: факторний, цільовий, теоретико-методологічний, змістово-технологічний, результативний. Запропонована модель за галуззю застосування науково-дослідницька, імітаційна; за формою інформаційна, кібернетична; за структурою мережева; за ступенем деталізації укрупнена; за розвитком в часі прогностична; за ступенем відтворення основних рис системи функціональна; за широтою охоплення проблематики міжнародна. Модель має на меті забезпечення готовності майбутніх кваліфікованих робітників до здійснення професійної діяльності в умовах як сучасного, так і прогнозованого виробництва. Модель відрізняється від аналогічних розробок наявністю факторного блоку, який містить інформацію про сценарний прогноз щодо інноваційного розвитку галузі за такими складниками: зміст праці, обладнання, матеріали й технології. Сформульовано педагогічні умови підготовки кваліфікованих робітників у ЗПТО з застосуванням прогностичних моделей: 1) підпорядкування моделі системі цілей підготовки в ЗПТО; 2) узгодження змісту моделі з прогнозом інноваційного розвитку галузі, в якій працюватиме випускник; 3) розроблення методики впровадження моделі; 4) наявність відповідного організаційного, програмного, технічного та кадрового забезпечення.

Ключові слова: професійна (професійно-технічна) освіта; прогноз; модель; педагогічні умови; фактори; прогнозоване виробництво.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Сучасна освіта за сутністю спрямована в майбутнє. Сьогоднішні учні закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗПТО) працюватимуть в умовах, які наразі створюються, використовуючи технології, обладнання і матеріали, які наразі знаходяться на стадії розроблення або експериментального впровадження. В Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ПТО) одним із проявів проблеми, яка потребує розв'язання, названа «невідповідність змісту освіти та методики викладання вимогам сучасного ринку праці та потребам особи» [1]. Відповідно до Стратегії розвитку ПТО на період до 2023 року [2], розв'язання зазначеної проблеми названо одним з пріоритетів розвитку ПТО. Отже, проблема підготовки кваліфікованих робітників, конкурентоздатних на сучасному та прогнозованому ринку праці, наразі є актуальною.

Аналіз останніх актуальних досліджень та публікацій. Аналіз відповідної наукової літератури показує, що проблемі педагогічного

прогнозування в сфері присвячені численні дослідження науковців: Ж. Аллака, М. Анісімова, Б. Гершунського, Д. Закатнова, О. Єжової та інших.

Зазвичай прогнозування здійснюється за такими основними напрямками: прогнозування потреби в кваліфікованих кадрах та прогнозування попиту на кваліфікації та уміння. Саме другому напрямку прогнозування присвячене наше дослідження.

У численних працях науковців опрацьована прогностична проблематика: Е. Араб-Огли, І. Бестужева-Лади, Д. Гвішиані, І. Фролова, Г. Шахназарова та інших дослідників.

Широко відомі зарубіжні вчені-футурологи Д. Белл, Т. Дж. Гордон, Г. Кан, Дж. Мартіно, Ф. Парді, Г. Тейл, О. Хелмер, Е. Янч та ін.

Ми погоджуємось з тезою американського філософа і футуролога Е. Тоффлера, який стверджував, що «Для створення суперіндустріальної освіти ми повинні ... уявити собі, які види робіт, професій і схильностей будуть потрібні в майбутньому, ... яка техніка буде нас оточувать...» [3].

Заслуговує на увагу дослідження Д. Закатнова [4], в якому пропонується створювати сценарні прогнози професійно-технічної освіти з залученням широкого кола експертів, за допомогою системи методів прогнозування «Форсайт».

Важливим внеском в розвиток педагогічного прогнозування стало проведення М. Анісімовим системного аналізу процесу конструювання прогностичних професійних моделей складних електро- і радіотехнічних професій [5].

У дослідженні, виконаному Ж. Аллаком, серед інших розглянуто проблему планування освіти у відповідності до прогнозних проблем ринку праці [6].

Б. Гершунський відзначає серед найважливіших напрямів наукового пошуку в галузі прогностичних педагогічних досліджень системи професійно-технічної освіти, зокрема, дидактичне прогнозування цілей та змісту навчання як найважливіших компонентів системи професійної підготовки майбутніх робітників [7].

У статті К. Гораш [8] висвітлено підхід до прогнозування з позиції освітнього менеджменту, як одну з основних управлінських функцій.

У монографії О. Єжової [9] обґрунтовано теоретико-методологічні засади підготовки фахівців швейної галузі з використанням прогностичних моделей. Важливим внеском в практику педагогічного прогнозування є стаття [10], в якій на підставі аналізу патентної інформації окреслені трудові функції закрійників швейних виробів в умовах сучасного та прогнозованого виробництва.

Втім, актуальним є завдання розробки прогностичної моделі підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в умовах закладів професійної (професійно-технічної) освіти, яка може вважатися універсальною для різних професій.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою дослідження є обґрунтування змісту і структури прогностичної моделі підготовки фахівців у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішені такі **завдання**:

- аналіз теоретичної бази щодо педагогічного прогнозування і моделювання;
- теоретичне обґрунтування і створення прогностичної моделі підготовки фахівців у ЗПТО;
- обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у ЗПТО із застосуванням прогностичних моделей.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Під прогнозом, згідно [11], розуміють вислів, який фіксує в термінах будь-якої мовної системи подію, яку наразі не спостерігають, і який відповідає таким умовам:

- в момент висловлювання неможливо визначити його правдивість або хибність;
- містить вказівку на просторовий або часовий інтервал, закритий та кінцевий, всередині якого відбудеться прогнозована подія;
- в момент висловлювання слід мати способи перевірки методу прогнозу, апріорної оцінки вірогідності прогнозованої події, перевірки здійснення прогнозованої події.

Прогноз трудових ресурсів пов'язаний з прогнозами науково-технічного прогресу та демографічним прогнозом. До прогнозу трудових ресурсів відносять, зокрема, прогноз потреби, підготовки та кваліфікації кадрів.

Моделювання як метод наукового прогнозування складається з трьох процедур:

- створення моделі об'єкту;
- експериментування з моделлю;
- інтерпретація результатів (перенесення висновків, отриманих в результаті експерименту, на модель).

Методи теорії ймовірностей та математичної статистики в чистому вигляді необхідні для побудови прогнозів в педагогіці переважно для аналізу існуючого

стану речей та виявлення тенденцій. Сфера їх суто прогностичного застосування – прогнозування демографічної ситуації в суспільстві, оцінка достовірності запропонованих сценаріїв та вірогідності настання прогнозованих подій.

Методи експертних оцінок являють собою синтез суб'єктивного прогнозу на основі з'ясування та відповідного оброблення думки фахівців. Способи отримання необхідної інформації можуть бути різними: анкетування, інтерв'ю, оцінювання фахівцями вірогідності здійснення попередньо підготованих прогнозів, семінари, конференції. До експертних методів може бути також віднесений аналіз висловлювань авторитетних вчених з досліджуваного питання у вигляді виступів, інтерв'ю, друкованих та електронних публікацій тощо.

Цікавим з точки зору педагогічної прогностики вважаємо метод прогнозування на основі сценарію [11]. Цей метод використовують, зокрема, для дослідження військових та дипломатичних криз. Сценарій розуміють як синоптичний огляд стількох конкуруючих тенденцій, скільки можливо змоделювати вірогідних подій.

Зазвичай велику кількість можливих сценаріїв, отриманих шляхом комбінаторного поєднання прогнозів по кожному з виявлених факторів, зводять до трьох: песимістичного, реалістичного та оптимістичного.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для вирішення поставленої мети використано теоретичні методи наукового дослідження: аналіз актуального стану досліджуваної проблеми у педагогічній та спеціальній літературі, моделювання. У дослідженні використано такі підходи: міждисциплінарний підхід передбачає застосування теоретичних і методологічних положень взаємопов'язаних наукових галузей; системний підхід сприяє дослідженню педагогічних систем, зважаючи на їхню складність, багатовимірність й залежності від низки зовнішніх і внутрішніх чинників; кібернетичний підхід дає змогу трактувати педагогічну систему як перетворювача інформації, що спрощує її структуру; компетентнісний підхід забезпечує підвищення ефективності підготовки фахівців завдяки формуванню професійних компетенцій; діяльнісний підхід допомагає окреслювати цілі та зміст прогностичної моделі підготовки на основі аналізу функцій кваліфікованих робітників за різних умов організації праці на сучасному й прогнозованому виробництві.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

У результаті проведеного дослідження розроблено прогностичну модель підготовки фахівців з урахуванням прогнозу розвитку галузі, яка має

забезпечити готовність майбутніх кваліфікованих робітників до здійснення професійної діяльності в умовах сучасного та прогнозованого виробництва.

В даному дослідженні використано наступне визначення створеної моделі: прогностична модель підготовки фахівців у ЗПТО – це система, яка, відтворюючи систему професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, дозволяє отримувати нову інформацію про її взаємопов'язані структурні елементи, що умовно об'єднані в блоки: факторний, цільовий, теоретико-методологічний, змістово-технологічний, результативний. Відносно до класифікації [12], запропонована модель за галуззю застосування науково-дослідницька, імітаційна; за формою інформаційна, кібернетична; за структурою мережева; за ступенем деталізації укрупнена; за розвитком в часі прогностична; за ступенем відтворення основних рис функціональна; за широтою охоплення проблематики міжнародна. Прогностична модель підготовки фахівців у ЗПТО схематично унаочнено на рисунку.

Першим блоком моделі є факторний. Під факторами в даному дослідженні автори розуміють основні способи впливу на об'єкт. У факторному блоці розміщена інформація про сценарний прогноз щодо інноваційного розвитку галузі. Факторний блок є визначальним щодо змісту і структури решти блоків моделі: цільового, теоретико-методологічного, змістово-технологічного, результативного. Основними факторами виокремлено складові прогнозу інноваційного розвитку галузі, а саме: зміст праці, обладнання, матеріали та технології.

Другий блок моделі цільовий, він представляє інформацію про мету функціонування моделі. Метою створюваної моделі є забезпечення готовності майбутніх кваліфікованих робітників до здійснення професійної діяльності в умовах як сучасного, так і прогнозованого виробництва. Термін «Прогнозоване виробництво» визначений О.Єжовою наступним чином: «науково аргументована прогностична модель перспективного стану виробництва, розроблена з огляду на прогнози щодо розвитку матеріалів, обладнання та технологій галузі» [13].

Методологічні підходи та принципи створення прогностичних моделей схарактеризовано в третьому, теоретико-методологічному блоці моделі.

При розробленні прогностичної моделі підготовки фахівців у ЗПТО застосовано підходи як загальнонаукової, так і конкретно-наукової методології, а саме: міждисциплінарний, системний, кібернетичний, компетентнісний, діяльнісний. Процес побудови прогностичних моделей ґрунтований на принципах наукового пізнання й педагогічної прогностики.

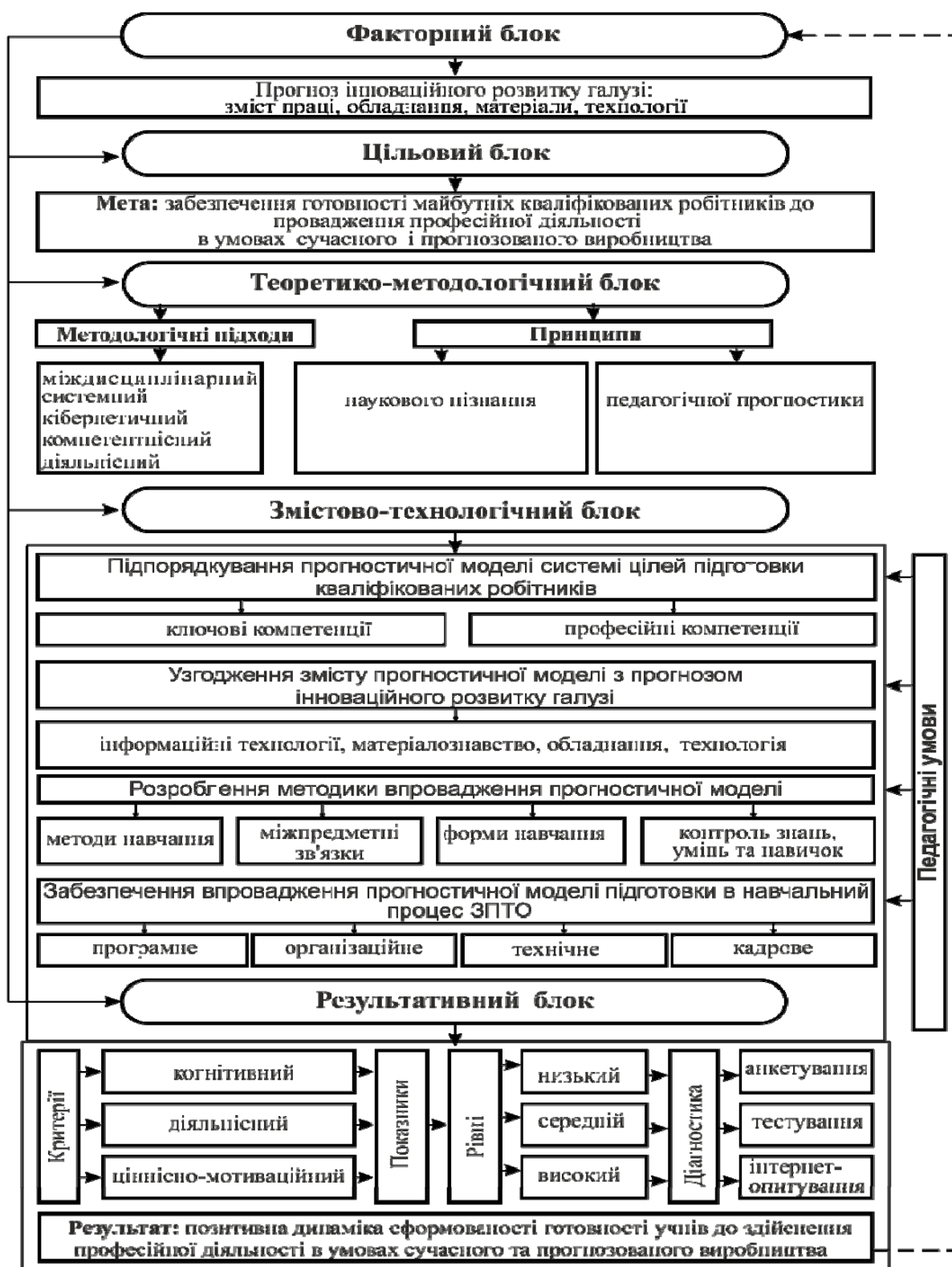

Рис. Прогностична модель підготовки фахівців у закладах професійної

В четвертому, змістово-технологічному блоці моделі сформульовано педагогічні умови підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у ЗПТО із застосуванням прогностичних моделей.

Педагогічними умовами підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у ЗПТО з застосуванням прогностичних моделей вважаємо такі зовнішні обставини, реалізація яких зробить можливим підготовку майбутніх фахівців, готових до провадження професійної діяльності в умовах як сучасного, так і прогнозованого виробництва. Ґрунтуючись на результатах проведеного теоретичного дослідження, основними педагогічними умовами підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у ЗПТО з застосуванням прогностичних моделей були визначені наступні:

- підпорядкування прогностичної моделі підготовки системі цілей підготовки кваліфікованих робітників в ЗПТО;
- узгодження змісту прогностичної моделі підготовки фахівців зі сценарним прогнозом інноваційного розвитку галузі, в якій працюватимуть майбутні кваліфіковані робітники;
- розроблення методики впровадження прогностичної моделі у ЗПТО;
- наявність відповідного організаційного, програмного, технічного та кадрового забезпечення в ЗПТО.

Щодо першої педагогічної умови, в нашій роботі цілі прогностичної моделі підготовки кваліфікованих робітників встановлені у відповідності до компетентнісного підходу. Основні компетенції фахівців умовно розділені на ключові та професійні. До ключових віднесені такі групи професійно важливих якостей: виконавчо-рухівні вияви, пізнавальні процеси, пам'ять та мислення, емоції, ділові якості, творчі особливості, специфічні вимоги. Докладний перелік ключових компетенцій, визначених внаслідок теоретичного та експериментального досліджень на прикладі фахівців в галузі дизайну, технологій та сервісу, обґрунтовано у статті [14]. Для встановлення науково обґрунтованого переліку ключових компетенцій використано двохетапний експеримент, а саме апріорне ранжування факторів шляхом опитування експертів, у подальшому опитування чотирьох фокус-груп (учнів, випускників, педагогічних працівників ЗПТО, представників роботодавців). Професійні компетенції, в свою чергу умовно можуть бути розділені на сучасні та прогнозовані. Сучасні компетенції визначаються у відповідності до стандартів професійно-технічної освіти. Прогнозовані компетенції передбачають готовність до застосування інноваційних технологій в професійній діяльності і включають готовність до оброблення інноваційних матеріалів за інноваційними технологіями, з використанням

інноваційного обладнання.

Стосовно другої педагогічної умови, вважаємо, що зміст дисциплін, які пов'язані з вивченням обладнання, технологій та матеріалів, повинен оновлюватися з урахуванням отримання нової інформації щодо винаходів, патентів, експериментальних розробок в галузі.

Третя педагогічна умова полягає у розробленні методики впровадження прогностичної моделі професійної підготовки фахівців у ЗПТО. Методи, форми та контроль результатів навчання пов'язані з цілями та змістом прогностичної моделі підготовки фахівців у ЗПТО.

Для реалізації четвертої педагогічної умови запропоновано поетапне впровадження прогностичної моделі в ЗПТО: 1) етап підготовки; 2) етап розроблення моделі впровадження; 3) етап реалізації, встановлення обладнання, інсталяції програмного забезпечення; 4) етап застосування моделі в навчальному процесі. Підвищенню готовності учнів до застосування прогнозованих технологій сприятиме сучасне технічне забезпечення прогностичної моделі. Переліки необхідного технічного забезпечення, в залежності від матеріальних та організаційних можливостей, пропонується розробляти за трьома сценаріями: мінімальний, бажаний, прогностичний. Для комплектації ЗПТО обладнанням з прогностичного переліку (який передбачуване найбільш вартісний) можуть бути залучені кошти спонсорів, гранти тощо. Навчальний процес повинні забезпечувати компетентні педагогічні працівники, при підготовці яких врахований прогноз інноваційного розвитку галузі згідно профілю ЗПТО.

Результативний блок має досить типову структуру і містить інформацію про критерії, показники і рівні сформованості готовності учнів ЗПТО до провадження професійної діяльності в умовах сучасного та прогнозованого виробництва. Важливою складовою результативного блоку є діагностичний інструментарій: анкетування, тестування, онлайн-опитування. Результатом функціонування прогностичної моделі є досягнення її цілей, а саме позитивна динаміка сформованості готовності учнів ЗПТО до провадження професійної діяльності в умовах як сучасного, так і прогнозованого виробництва. Як видно на рисунку, в моделі відображено зворотній зв'язок між результативним і факторним блоками. Він зумовлений тим, що наявність фахівців, готових до застосування прогнозованих технологій, спонукатиме роботодавців впроваджувати інноваційні технології. Це спричинить активізацію переоснащення виробництва і зумовить необхідність перегляду сценарію інноваційного розвитку галузі.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

У результаті дослідження розроблена прогностична модель підготовки фахівців у ЗПТО як система, що дає змогу отримувати нову інформацію про її взаємопов'язані структурні елементи, які умовно об'єднані в такі блоки: факторний, цільовий, теоретико-методологічний, змістово-технологічний, результативний. Запропонована прогностична модель за сферою застосування науково-дослідницька, імітаційна; за формою інформаційна, кібернетична; за структурою мережева; за ступенем деталізації укрупнена; за розвитком в часі прогностична; за ступенем відтворення основних рис системи функціональна; за широтою охоплення проблематики міжнародна. Метою впровадження моделі є забезпечення готовності майбутніх кваліфікованих робітників до провадження професійної діяльності в умовах як сучасного, так і прогнозованого виробництва.

Модель відрізняється від аналогічних розробок наявністю факторного блоку, який містить інформацію про сценарний прогноз щодо інноваційного розвитку галузі, в якій працюватимуть майбутні кваліфіковані робітники.

Перспективи подальших досліджень. Представлені результати досліджень можуть бути підґрунтям для розроблення моделей підготовки фахівців різних профілів та рівнів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Кабінет Міністрів України. (2019, Черв. 12). *Розпорядження № 419-р. «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти “Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта” на період до 2027 року»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3LAPjQl>
- [2] Міністерство освіти і науки України. (2020, Груд. 12). *Рішення колегії «Про проект Стратегії розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2023 року»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3uWMxiN>
- [3] E. Toffler, *Future Shock*. Moscow, Russia: АСТ, 2008, p. 437.
- [4] Д. А. Закатнов, «Прогнозирование тенденций развития профессионально-технического образования методами форсайт», *Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи*, вип. 3, с. 27–38, 2013.
- [5] М. В. Анісімов, «Прогностичні підходи побудови моделей професійно-

- технічних навчальних закладів», *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*, № 1(294), с. 3–7, 2014.
- [6] Ж. Аллак, *Вклад в будущее: приоритет образования*. Москва, Россия: Педагогика-пресс, 1993, с. 164.
- [7] Б. С. Гершунский, *Педагогическая прогностика: методология, теория, практика*. Киев, Украина: Вища шк., 1986, с. 125.
- [8] К. В. Гораш, «Прогностична функція керівника закладу освіти в контексті сучасних освітніх реформ», *Вісник Глухівського нац. пед. університету ім. О. Довженка. Серія: Педагогічні науки*, т. 2, № 46, с. 54–66, 2021.
- [9] О. В. Єжова, *Теорія і практика створення прогностичних моделей підготовки кваліфікованих робітників швейної галузі*. Кіровоград, Україна: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016.
- [10] O. Yezhova, K. Pashkevich, O. Kolosnichenko, O. Gerasymenko, M. Kolosnichenko, «Forecasted labor functions of fashion industry specialists», *Proceedings of the International conference on textile and apparel innovation (ICTAI 2021)*, vol. 2430, pp. 040003-1–040003-8, 2021. doi: [10.1063/5.0076957](https://doi.org/10.1063/5.0076957)
- [11] Д. М. Гвишиани, В. А. Лисичкин, *Прогностика*. Москва, Россия: Знание, 1968, с. 26.
- [12] О. В. Єжова, «Класифікація моделей в педагогічних дослідженнях», *Наукові записки. Серія: проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*, т. 2, № 5, с. 202–206, 2016.
- [13] О. В. Єжова, «Теоретико-методологічні засади створення прогностичних моделей підготовки фахівців у професійно-технічних навчальних закладах швейного профілю», дис. д-ра наук, КДПУ ім. В. Винниченка. Кропивницький, 2017, с. 108.
- [14] O. V. Yezhova, N. Anisimov, K. Pashkevich, I. Androshchuk, O. Mishchenko, «Professionally Important Qualities of the Specialists in Design, Technology, and Service in the Postmodern Society», *Postmodern Openings*, vol. 12(3Sup1), pp. 21–44, 2021. doi: [10.18662/po/12.3Sup1/349](https://doi.org/10.18662/po/12.3Sup1/349)

PROGNOSTIC MODEL FOR TRAINING SPECIALISTS IN INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL (VOCATIONAL AND TECHNICAL) EDUCATION

Olga Yezhova,

doctor of pedagogical sciences, Professor of the Department of Ergonomics and Design, Kyiv National University of Technologies and Design.
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-5920-1611>
oyezhova70@gmail.com

Nataliya Mukan,

doctor of pedagogical sciences,
Professor of the Department of Pedagogy and Innovative Education,
National University "Lviv Polytechnic".
Lviv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0003-4396-3408>
nataliya.v.mukan@lpnu.ua

Olena Bida,

Doctor of pedagogical sciences, Professor, Head of the Department of
Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian Institute. Ferenc Rakoczi II.
Berehovo, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-0448-0852>
tetyanna@ukr.net

Oksana Bilyk,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department
of Foreign Languages, National University "Lviv Polytechnic".
Lviv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0001-6042-1147>
oksana.s.bilyk@lpnu.ua

Abstract. The article is devoted to the substantiation of the content and structure of the predictive model for training specialists in institutions of vocational education (VET). To solve the set goals, theoretical methods of scientific research were used: analysis of the current state of the problem under study in the pedagogical and special literature, modeling. The study used interdisciplinary, systemic, cybernetic, competency-based; activity approaches. As a result of the study, a predictive model for the training of specialists in the VET was developed – this is a system that, reproducing the system of professional training of future skilled workers, allows you to obtain new information about interrelated structural elements, conditionally combined into blocks: factorial, target, theoretical and methodological, content-technological, productive. The created predictive model for the scope of research, simulation; informational, cybernetic in form; network structure; enlarged in terms of detail; development over time predictive; according to the degree of reproduction of the main features of the system, functional; in terms of the breadth of coverage of the issues of training specialists is international. The purpose of the implementation of the model is to ensure the readiness of future skilled workers for the production of professional activities in the conditions of modern and predictable production. The model differs from similar developments by the presence of a factor block containing information about

the scenario forecast regarding innovative development for the following components: labor content, equipment, materials and technologies. Pedagogical conditions for the training of skilled workers in VET with the use of predictive models are formulated: 1) subordination of the model to the system of training goals; 2) coordination of the content of the model with the forecast of the innovative development of the industry; 3) development of a methodology for implementing the model; 4) availability of organizational, software, technical and personnel support.

Keywords: vocational education; forecast; model; pedagogical conditions; factors; prognosis production.

ПРОГНОСТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ В ЗАВЕДЕНИЯХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО (ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОГО) ОБРАЗОВАНИЯ

Ежова Ольга Владимировна,

доктор педагогических наук, профессор кафедры эргономики и дизайна Киевского национального университета технологий и дизайна. Киев, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0002-5920-1611>
oyezhova70@gmail.com

Мукан Наталия Васильевна,

доктор педагогических наук, профессор кафедры педагогики и инновационного образования Национального университета «Львовская политехника». Львов, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0003-4396-3408>
nataliya.v.mukan@lpnu.ua

Бида Елена Анатольевна,

доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии Закарпатского венгерского института им. Ференца Ракоци II. Берегово, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0002-0448-0852>
tetyanna@ukr.net

Билык Оксана Сергеевна,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры иностранных языков Национального университета «Львовская политехника». Львов, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0001-6042-1147>
oksana.s.bilyk@lpnu.ua

Аннотация. Стаття посвящена обоснованию содержания и структуры прогностической модели подготовки специалистов в заведениях профессионального (профессионально-технического) образования (ЗПТО). Для решения поставленных целей использованы теоретические методы научного исследования: анализ актуального состояния изучаемой проблемы в педагогической и специальной литературе, моделирование. В исследовании использован междисциплинарный, системный, кибернетический, компетентностный; деятельностный подходы. В результате исследования разработана прогностическая модель подготовки специалистов в ЗПТО – это система, которая, воспроизводя систему профессиональной подготовки будущих квалифицированных рабочих, позволяет получать новую информацию о взаимосвязанных структурных элементах, условно объединенных в блоки: факторный, целевой, теоретико-методологический, содержательно-технологический, результативный. Созданная прогностическая модель по сфере применения научно-исследовательская, имитационная; по форме информационная, кибернетическая; по структуре сетевая; по степени детализации укрупненная; по развитию во времени прогностическая; по степени воспроизведения основных черт системы функциональная; по широте охвата проблематики подготовки специалистов международная. Целью внедрения модели является обеспечение готовности будущих квалифицированных рабочих к производству профессиональной деятельности в условиях современного и прогнозируемого производства. Модель отличается от аналогичных разработок наличием факторного блока, содержащего информацию о сценарном прогнозе касательно инновационного развития по следующим составляющим: содержание труда, оборудование, материалы и технологии. Сформулированы педагогические условия подготовки квалифицированных рабочих в ЗПТО с применением прогностических моделей: 1) подчинение модели системе целей подготовки в ЗПТО; 2) согласование содержания модели с прогнозом инновационного развития отрасли; 3) разработка методики внедрения модели; 4) наличие организационного, программного, технического и кадрового обеспечения.

Ключевые слова: профессиональное (профессионально-техническое) образование; прогноз; модель; педагогические условия; факторы; прогнозируемое производство.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Kabinet Ministriv Ukrainy. (2019, Cherv. 12). Rozporiadzhennia № 419-r. «Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity “Suchasna profesiina (profesiino-tekhnichna) osvita” na period do 2027 roku». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3LAPjQl>
- [2] Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2020, Hrud. 12). Rishennia kolehii «Pro proekt Stratehii rozvytku profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity na period do 2023 roku». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3uWMxiN>
- [3] E. Toffler, Future Shock. Moscow, Russia: ACT, 2008, p. 437.
- [4] D. A. Zakatnov, «Prognozirovanie tendencij razvitiya professional'no-tekhnicheskogo obrazovaniya metodami forsajt», Modernizatsiia profesiinoi osvity i navchannia: problemy, poshuky i perspektyvy, vyp. 3, s. 27–38, 2013.
- [5] M. V. Anisimov, «Prohnostychni pidkhody pobudovy modelei profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv», Visnyk Cherkaskoho universytetu. Serii: Pedahohichni nauky, № 1(294), s. 3–7, 2014.
- [6] ZH. Allak, Vklad v budushchee: prioritet obrazovaniya. Moskva, Rossiya: Pedagogika-press, 1993, s. 164.
- [7] B. S. Gershunskij, Pedagogicheskaya prognostika: metodologiya, teoriya, praktika. Kiev, Ukraina: Vyshcha shk., 1986, s. 125.
- [8] K. V. Horash, «Prohnostychna funktsiia kerivnyka zakladu osvity v konteksti suchasnykh osvitnikh reform», Visnyk Hlukhivskoho nats. ped. universytetu im. O. Dovzhenka. Serii: Pedahohichni nauky, t. 2, № 46, s. 54–66, 2021.
- [9] O. V. Yezhova, Teoriia i praktyka stvorennia prohnostychnykh modelei pidhotovky kvalifikovanykh robitnykiv shveinoi haluzi. Kirovohrad, Ukraina: RVV KDPU im. V. Vynnychenka, 2016.
- [10] O. Yezhova, K. Pashkevich, O. Kolosnichenko, O. Gerasymenko, M. Kolosnichenko, «Forecasted labor functions of fashion industry specialists», Proceedings of the International conference on textile and apparel innovation (ICTAI 2021), vol. 2430, pp. 040003-1–040003-8, 2021. doi: [10.1063/5.0076957](https://doi.org/10.1063/5.0076957)

- [11] D. M. Gvishiani, V. A. Lisichkin, Prognostika. Moskva, Rossiya: Znanie, 1968, s. 26.
- [12] O. V. Yezhova, «Klasyfikatsiia modelei v pedahohichnykh doslidzhenniakh», Naukovi zapysky. Seriia: problemy metodyky fizyko-matematychnoi i tekhnolohichnoi osvity, t. 2, № 5, s. 202–206, 2016.
- [13] O. V. Yezhova, «Teoretyko-metodolohichni zasady stvorennia prohnostychnykh modelei pidhotovky fakhivtsiv u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh shveinoho profilu», dys. d-ra nauk, KDPU im. V. Vynnychenka. Kropyvnytskyi, 2017, s. 108.
- [14] O. V. Yezhova, N. Anisimov, K. Pashkevich, I. Androshchuk, O. Mishchenko, «Professionally Important Qualities of the Specialists in Design, Technology, and Service in the Postmodern Society», Postmodern Openings, vol. 12(3Sup1), pp. 21–44, 2021.
[doi: 10.18662/po/12.3Sup1/349](https://doi.org/10.18662/po/12.3Sup1/349)

*Стаття надійшла до редакції
10 січня 2022 року*

DOI [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19\(48\)-44-65](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-44-65)

УДК 371.20

Короїд Тетяна Вікторівна,

учитель української мови і літератури, аспірант кафедри педагогіки,
адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту
менеджменту та психології

ДЗВО «Університет менеджменту освіти».

Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-6390-4766>

koroidmetod@gmail.com

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛІВ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Анотація. У цій статті з'ясовується поняття «управління розвитком творчого потенціалу вчителів в умовах неформальної освіти». Встановлено, що саме розвиток творчого потенціалу вчителів прямо пропорційно залежить від удосконалення всієї освітньої системи, зокрема вирішення проблеми управління розвитком творчого потенціалу, також системи підвищення кваліфікації педагогів та вимог суспільства до рівня їх підготовки в умовах неформальної освіти. Якщо заглибитися в цей процес за умови неформальної освіти, задуматися над проблемами управління розвитком творчого потенціалу вчителя, що виникають у багатьох новітніх закладах освіти, то назріває наступне закономірне запитання: «Яким шляхом прямувати, де знайти ту «золоту середину» у поєднанні управлінської (не)компетентності й творчої особистості вчителя?». Нині це вельми актуальне питання, бо реформування освітнього процесу потребує вчителя-дослідника, лідера як педагога нової формації, духовно розвиненої особистості, соціально зрілої, креативної, компетентної, яка професійно володіє всім арсеналом педагогічних засобів. Прослідковуючи тісний взаємозв'язок рівня розвитку економічного потенціалу країни та стану закладу загальної середньої освіти, управління закладом, вимог до вчителя, професійної підготовки педагога з метою покращення, осучаснення викладання, виходимо на відношення вчителя до самоосвіти й сучасних ціннісних орієнтирів НУШ взагалі. Тому своєчасність дослідження зумовлена необхідністю вивчення теорії та практики, розробки моделі та впровадження досвіду управління розвитком творчого потенціалу

вчителів в умовах неформальної освіти в контексті завдань, які розкрито не повною мірою, але актуальні та висувують перед ЗЗСО Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» тощо; визначається зростаючою роллю освіти, осучаснення її системи. Таким чином запровадження інноваційних і управлінських підходів у навчально-виховний процес ЗЗСО – то забезпечення визначального значення освіти для розвитку суспільства. Тим то особливо актуальним є формування теоретико-методологічних засад дослідження зростаючої ролі освіти, осучаснення її системи через адаптацію досвіду світових, європейських і пострадянських країн (зокрема Білорусі, Казахстану), аналізу напрямків, моделей, підходів та запровадження у навчально-виховний процес ЗЗСО України. Такий вплив сприятиме реформуванню системи освіти в Україні відповідно до європейських стандартів. Сподіваємося, що поступово, за допомогою громадської думки й обговорення, цей фактор окреслюватиме основні переваги, престижність професії педагогічного працівника, його професійну підготовку й соціальну підтримку.

Ключові слова: творчий потенціал; управління творчим потенціалом; неформальна освіта; результат; ресурси; грантові можливості.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постанова проблеми. Управління розвитком творчого потенціалу вчителів в умовах неформальної освіти є провідним чинником урізноманітнення їх сукупної професійної культури, що вміщує наявні та потенційні здатності й можливості до створення чогось нового або перетворення пізнаного. Так склалося історично – сучасна освіта – то зміни, перетворення тощо. І виразниками освітніх перетворень видаються саме освітяни. Така думка містить ряд відтворень як у призначенні й місії вчителя, так і твердженнях, теоріях, концепціях, доктринах тощо.

Пригадаємо Закони України «Про освіту» (2017), «Про загальну середню освіту» (2020), «Про повну загальну середню освіту» (2020), Національна доктрина розвитку освіти, стаття 9 «Про професійних творчих працівників та творчі спілки», «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», Положення про Державну службу якості освіти України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 168, інші акти законодавства України регулюють суспільні відносини, які є конституційним правом та обов'язком кожної людини на освіту, також визначають компетенцію державних органів

та осіб, що працюють у сфері освіти. Управління розвитком творчого потенціалу педагогів є провідним чинником урізноманітнення їх сукупної професійної культури, що вмщує наявні та потенційні здатності й можливості до створення чогось нового або перетворення пізнаного. Постанова № 800 від 21.08.2019 року про «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», Концепція «Нова українська школа», оновлені Державні стандарти початкової школи, базової й повної загальної середньої освіти (галузь «Українська мова і література»: Постанова № 898 від 30.09.2020 про «Деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти») [17].

Педагог – професіонал розривається та збагачується в системі ЗЗСО, якщо готовий до креативності, умотивований на успіх, набуває нових знань, умінь, навичок, професійного досвіду й особистих якостей. Затим управління розвитком творчого потенціалу вчителів в умовах неформальної освіти належить самому вчителю, бо усвідомлення самовдосконалення, розвитку майстерності через розвиток свого творчого потенціалу – то динаміка, що постійно піддається трансформаціям. Мотивація вчителя є зростанням наукового потенціалу держави. Через те означенні питання викликають загальний інтерес, є основними й потребують нового дослідження, особливо в контексті управління розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі проблеми управлінням розвитком творчого потенціалу особистості досліджуються, аналізуються достатньо ґрунтовно й різноманітно.

Отож вивчення проблеми розвитку творчого потенціалу особистості як педагогічної майстерності передувало опрацювання наукових досліджень філософсько-культурологічної та соціальної природи особистості в контексті її формування, зокрема Г. Батіщева, О. Клепікова, В. Кременя, П. Сауха, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської й ін.

Розкриттю психолого-педагогічних аспектів розвитку особистості як суб'єкта діяльності присвячено дослідження Б. Ананьєва, Л. Виготського, Г. Костюка, С. Рубінштейна й ін.; окремих аспектів розвитку творчої особистості та психолого-педагогічних чинників, що сприяють становленню її якостей, – наукові роботи І. Аверіної, Б. Ананьєва, І. Зязюна, А. Маслоу, О. Матюшкіна, Я. Пономарьова, М. Поташника, В. Рибалки, К. Роджерса, С. Рубінштейна, С. Сисоевої, В. Сластьоніна, А. Спіркіна й ін.; проблем розвитку якостей особистості в контексті особистісно орієнтованого підходу до організації педагогічного процесу та розроблення відповідної системи

методичної роботи – напрацювання І. Бежа, В. Лозової, Г. Пустовіта й ін.

Загальні питання управління розвитком творчого потенціалу педагогів у системі загальної середньої освіти досліджували Б. Ананьєв, М. Бердяєв, Є. Білозірцев, Б. Богоявленська, В. Рибалка, Т. Сорочан, Л. Спірін, Г. Тимошко, Р. Хмелюк.

Формуванням творчих здібностей учителів та їх професійним розвитком, динамікою цікавилися А. Войченко, В. Колупаєв, В. Нікітенко, Т. Сорочан, Т. Рожнова.

Аспекти професійного зростання педагогів і розвиток їх творчості стали предметом дослідження наступних науковців, як: О. Киричук, В. Кремень, Н. Кузьміна, Т. Махиня, В. Сластьонін, Т. Сорочан, Г. Тимошко.

Уваги заслуговує праця С. Сисоєвої «Основи педагогічної творчості», а В. Сухомлинський обґрунтував модель творчої особистості вчителя й учня й розглянув специфіку її креативності.

Сучасних методистів цікавлять різні аспекти цієї проблеми, про що свідчать праці лінгводидактів (М. Вашуленко, Л. Скуратівський, Г. Шелехова, О. Кучерук).

Загалом педагогічна майстерність як творчість, а творчість як педмайстерність розглядаються як діяльність людини, що спрямована, за влучним визначенням С. Рубінштейна, на створення чогось нового, «оригінального, що входить не лише в історію розвитку самого творця, а й в історію науки, мистецтва».

Діяльність, у якій найбільшою мірою концентруються творчі прояви педагогів, є мистецтвом думати. Сучасний учитель, що критично мислить, є креативною, творчою й відповідальною особистістю, постійно впроваджує новітні технології, уміє розкривати таланти, поступово інтелектуально збагачується, самовдосконалюється.

Однозначно одне, що для досягнення результату, здійснення мети, подолання труднощів передові вчителі усвідомлюють неминучість змін у сучасній освіті й уже відкриті до них.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті полягає у пошуку й розкритті актуальних проблем управління розвитком творчого потенціалу вчителів в умовах неформальної освіти в науковій літературі, допомоги вчителям в особистій рефлексії як оцінці своїх якостей і власної професійної майстерності. Відповідно до суспільного запиту й дезидерату сьогодення відбувається трансформація стану сучасної системи освіти й перспектив її розвитку.

Тому відповідно зазначеної мети у статті поставлено такі **завдання**:

- аналіз теоретико-методологічної літератури вітчизняних і світових авторів із метою зосередження уваги до основних підходів та основ управління розвитком творчого потенціалу вчителів в умовах неформальної освіти;
- з'ясування проблем сучасного стану управління, мотивації, зусиль, кваліфікації вчителів ЗЗСО;
- теоретичне обґрунтування, перенесення передового освітянського досвіду й популяризація світових і вітчизняних практик в актив сучасних педагогів.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Спочатку розберемося з поняттями «творчість» і «творчий потенціал», тому як розвиток творчого потенціалу педагогів та їх діяльність є складовою динамічною системою.

Це і взаємодії зі світом, що формують їх, і високий рівень моральності, і постійний пошук оптимальних оригінальних рішень до поставлених завдань, творчий стиль мислення. До того ж і здатність бачити проблему, бо ж потрібні і творча фантазія, і розвинена уява, результативність, високий рівень загальної культури, досвід.

Тлумачення поняття «творчість» використовували наступні письменники й дослідники, такі як: В. Сухомлинський, що розглядав творчість як діяльність, у котрій розкривається духовний світ особистості [24], а М. Лазарев уважав основним продуктом творчої роботи особистості створення нового, що існує не за межами цієї особистості, а в ній самій, тобто нових ціннісних мотивів діяльності, нових здібностей та умінь, вольових та моральних якостей [22].

Взагалі в багатьох роботах дослідників поняття творчість визначається як діяльність особистості, як найвища форма активності цієї особистості, спрямована на саморозвиток і самореалізацію, духовний зріст особистості, унікальна якість креативного суб'єкта, процес вирішення нестандартних ситуативних завдань (талановитий винахід), як споглядання вічних цінностей (мудре узагальнення) [18].

У психологічному словнику творчість подається як діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей, а педагогічна енциклопедія визначає творчість як вищу форму активності та самостійної діяльності особистості [12].

У психології з поняттям творчості пов'язують якості особистості як

спрямованість її на створення нового, оригінального, можливості особистості, її творчий потенціал. Поняття «творчий потенціал особистості» як особистісний потенціал людини, компонентами якої виступають особисті властивості й якості, що забезпечують здатність саме цієї особистості виступати в ролі суб`єкта творчої діяльності.

Поняття «потенціал» означає запаси, джерела, засоби, що є в наявності й можуть бути мобілізовані й реалізовані для досягнення мети, здійснення плану, також можливості окремої особи, суспільства, держави в певній області, як то: кваліфікаційний потенціал (знання, уміння, навички), психофізіологічний потенціал (працездатність), освітній потенціал (креативні здібності), комунікативний (здібність до співпраці, взаємодії), ідейно-світоглядний, етичний потенціал (ціннісно-мотиваційна сфера).

Термін креативність (від лат. *creativo* – творення) у психології й педагогіці з`явився пізніше. Це творчий потенціал, який проявляється в інноваційних перетвореннях, як то: у мисленні, почуттях, спілкуванні, пізнанні, діяльності. Структура креативності включає унікальне поєднання мотиваційних, емоційних, інтелектуальних, комунікативних, екзистенційних, креативних явищ та компетентність.

Дослідження з проблеми природи творчості та творчої діяльності доводять, що для кожної особистості цей феномен є унікальним за своєю суттю, своєрідним за умовами його розкриття та індивідуальним за механізмами його функціонування. Ця думка знайшла відображення найбільш виразно у працях О.Клепікова та І.Кучерявого. Механізм розвитку суспільства через творчість учені пояснюють тим, що вона (творчість) виникає у процесі становлення людського індивіда як представника людської спільноти. Для того щоб цей процес не припинявся й активно розвивався, кожному індивіду необхідне забезпечення можливості реалізувати себе в тому числі й у творчій діяльності [5].

Тому сьогодні, як ніколи, виступає на освітню арену самоосвіта. Вона як підвищення компетентності вчителя стає самоцінністю і впливає на формування ціннісних компетенцій як особистості педагога, так і суспільства в цілому. Цю думку підтверджує у своїй праці й професор Т.Махія, вважаючи, що суттєві зміни в освіті, нові пріоритети навчання і виховання особистості мають сприяти формуванню готовності фахівців до свідомого, постійного підвищення свого професійного рівня. Саме це є однією з основних вимог сучасності. Не всі освітяни усвідомили, що сучасні процеси реформування та оновлення системи освіти передбачають як зміни її концепції та змісту, так і технологій організації навчання [3].

Що для цього потрібно? Зміни... і не тільки державного масштабу, а й особистісно-внутрішні. Треба кожному педагогу пам'ятати про сутність і особливості моралі. Необхідні ще й бажання, воля та мотивація як основа, готовність і здатність учителів змінюватися, опановувати нововведення, що сприяють саме розвитку їх творчого потенціалу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для вирішення поставленої мети вжито теоретичні методи наукового дослідження: аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми у філософській, педагогічній та спеціальній літературі, класифікація критеріїв та показників.

З огляду на це, актуальною проблемою сучасної української школи постає управління розвитком творчого потенціалу вчителів не тільки закладів середньої, а й усієї освіти взагалі. Від ретельного особистісного підходу кожного з педагогів до себе, від доцільності розподілу часу й неперервного процесу розвитку творчого потенціалу через різноманітні моделі й напрями їх підвищення кваліфікації та форм навчання залежатиме й розвиток майбутнього України.

Вважаємо, що головне завдання управлінням творчого потенціалу педагогів є створення умов для підвищення саме творчої активності вчителів, особистісного та професійного зростання кожного з працівників, бо реформування освітнього процесу потребує вчителя-дослідника, лідера як педагога нової формації. Потребує духовно розвинену особистість, соціально зрілу, креативну, компетентну, що професійно володіє всім арсеналом педагогічних засобів, постійно прагне до самовдосконалення та саморозвитку, стимулюючи до цього як своїх колег, так і учнів.

Якщо вчителі накопичуватимуть та впроваджуватимуть інноваційні освітні технології в педагогічну діяльність, то поступово реалізовуватимуть особистий творчий потенціал. Знаємо, що постійний розвиток їх творчого потенціалу можливий тільки тоді, коли особистість цілеспрямована на самореалізацію, обізнана, комунікабельна, інтелектуальна, відверта до всього нового, а значить інноваційна, сучасна, дивергентно мисляча.

Щодо учнів, то мислячи системно, творчий учитель навчає їх мислити, навчає й методам пізнання та самореалізації. Він розкриває власний потенціал дитини, стимулює й активно використовує творчі можливості кожної особистості. Ще В. Сухомлинський вказував, що робота вчителя – це творчість, а не буденне заштовхування в дітей готових знань [25].

Відтак, розвиваючи свій творчий потенціал, педагог розвиває творчі можливості й здібності дитини, виховує в неї потяг до нового, формує

творчу особистість, тим самим підводячи її до звички розвивати й свій творчий потенціал. Педагог-майстер відповідає викликам часу, працює в інноваційному середовищі, відзеркалює особливості свого фаху, надбання методик, педагогічний досвід та задовольняє запити суспільства, він є професійно самосвідомим. А принципи, форми та методи управління розвитком творчого потенціалу вчителів забезпечують компетентнісний підхід до професійного розвитку. Через те вони опановують все новими й новими компетентностями, усвідомлюючи, що зміна парадигми розвитку освіти зумовлює необхідність цього опанування.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Відповідно до теорії й технології управління розвитком творчого потенціалу вчителів висувуються високі вимоги до сучасного управлінця й вчителя, які обумовлені об'єктивними потребами суспільства, новими завданнями, які ставить перед нами всіма це ж суспільство.

По-перше, адаптація в суспільстві випускника конкурентоспроможного, із сформованою життєвою компетентністю, свідомого громадянина своєї країни. Мета в усіх учасників освітнього процесу одна: успішне подальше життя та подальша розбудова сучасної й незалежної української держави вже відповідальним громадянином, здатним до свідомого суспільного вибору. Бо держава – то особистість із її індивідуальною творчою діяльністю, а сучасний заклад загальної середньої освіти – то розвиток, формування й виховання цивілізованого господаря, мислячої, креативної, активної особистості, яка спроможна до експериментувань, змін, перетворень як себе особисто, так і довкружжя.

По-друге, розвиток творчого потенціалу вчителів в умовах сучасного суспільства – одне з основних завдань цього ж самого суспільства. Діяльність людини є творчою у випадку, коли створюється новий предмет чи побудова мислення, що веде до нових знань, почуттів, що здатні відображати нове ставлення до сучасності.

Значить, наступним елементом у цьому ланцюжку є необхідність зміни педагогічного мислення щодо цінності особистості в контексті загальнолюдських і культурних цінностей. На думку С. Рубінштейна, творчість – діяльність людини, яка створює нові матеріальні й духовні цінності, які, насамперед, мають суспільну значимість [21]. Тому поняття «творча діяльність» тісно пов'язане з поняттям «творчість» та «креативність».

Тож творча особистість сама повинна визначати, на які результати орієнтуватися, у який термін та якої якості. Тоді відбувається перенесення

акценту від набуття нових знань на їх застосування для вирішення професійних проблем, зосереджується увага на результаті професійного розвитку – професіоналізмі – як на виявленні найвищого ступеня самореалізації особистості в професійній діяльності (акмеологічний підхід). Тож потрібні не самі знання, а вирішення життєво важливих проблем: знання виступають умовою їх вирішення, досягнення цілей у професійній діяльності.

Тому саме творчим особистостям властиве дивергентне мислення (від лат. *divergere* – відхилятися, розходитися) – мислення, пов'язане з розв'язанням задач, що мають нестандартних оригінальних рішень. Воно припускає існування декількох правильних відповідей. Дивергентне мислення розглядають як основу креативності. Творчі особистості схильні утворювати нові комбінації з елементів, що більшість людей використовують певним чином, можуть формувати зв'язки між елементами, що не мають на перший погляд нічого спільного.

Проте його реалізація ускладнюється відсутністю науково обґрунтованих підходів до визначення сутності поняття «творчий потенціал», співвідношення з поняттям «творчість» та «творча особистість».

Отже, усвідомимо, що думають сучасні науковці про управлінський вплив на розвиток творчого потенціалу особистості дані подано у (табл.).

Таблиця

Думки сучасних науковців про управлінський вплив на розвиток творчого потенціалу особистості

Цитати. Тези. Література 1	ПІБ 2
1. «З підготовкою сучасного вчителя є дуже багато проблем, викликів, починаючи з відбору педагогів. На превеликий жаль, недостатній авторитет учительської професії призвів до того, що в педагогічні університети не завжди йдуть, м'яко кажучи, кращі випускники шкіл. А з некращих абітурієнтів важко зробити найкращих учителів. Зважаючи, що в нас учитель працює 30–40 років, підготувавши не фахового чи неефективного педагога, ми спонукаємо до відставання на такий період часу. Тому перше, що потрібно у підготовці вчителів, – зробити так, аби кращі діти, які хочуть бути вчителями, могли йти у педагогічні університети й бачити перспективи і в заробітній платі, й у ставленні до себе суспільства»	В. Кремень [9]
2. «Теза: «Від людини освіченої – до людини культури» – означає відродження національної інтелігенції, створення внутрішніх передумов для розвитку творчої індивідуальності. Тільки у культурному середовищі можуть формуватися особистості, здатні творчо мислити, створювати інтелектуальні цінності, яких завжди потребує суспільство і цілому і школа, зокрема». 3. «У системі управління загальноосвітніми навчальними закладами та за умов реформування сучасної школи йде зміна самої структури педагогічного мислення керівника. З керівника знімається зайвий тягар контролю за «зунною педагогікою» знання, уміння, навички) на користь стратегії розвитку особистості в сучасну історичну добу	Г. Тимошко [26]

Продовження табл.

1	2
4. «У Національній доктрині розвитку освіти України XXI століття пропонуються першочергові завдання з удосконалення системи управління освітою, до яких належать: налагодження високопрофесійного, наукового, аналітичного, демократичного та відкритого прийняття управлінських рішень, постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту і форм організації навчально-виховного процесу» [20]. 5. «Завдання, які виникають у процесі розвитку загальноосвітнього навчального закладу в умовах змін – це, перш за все, правильно обрана стратегія управління розвитком творчого потенціалу педагогічного колективу через призму «суб'єкт – об'єктних» відносин, де суб'єктами співпраці є управлінська команда школи, а об'єктом – творчий потенціал педагогів, які продукують якісні освітні послуги»	Г. Тимошко [27]
6. Якщо в колективі відносини між людьми створюють атмосферу згуртованості та доброзичливості, то вони є корисними й сприятливими для всього педагогічного колективу	Т. Сорочан [23]
7. Посібник для слухачів закладів післядипломної педагогічної освіти, керівників закладів загальної середньої освіти, здобувачів вищої освіти	О. Отич, Л. Задорожна, З. Рябова, Л. Оліфіра та ін. [16]
8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні до 2021 р.	[15]
9. Проект Концепції розвитку освіти до 2025 р.	[19]
10. «...на сучасному етапі державотворення пробиває собі шлях третій тип керівника, який керується принципом «Той, хто шукає, той завжди знайде» і вирізняється творчо-аналітичним підходом до справи, позитивно – інноваційним мисленням. Ці керівники вибирають для себе такі цінності, як задоволення від роботи, підвищення кваліфікації, інтелектуальний розвиток. Керівники цього типу спрямовані на роботу в команді, на концентрацію пошуку, нових можливостей щодо колективного розв'язання проблем, тобто зорієнтовані на фасилітацію»; 11. Лист 19-141 від-04.03.2020 Щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти	Л. Воронько [2] [11]

Національна доктрина розвитку освіти наголошує, що освіта – то формування нової ціннісної системи суспільства як відкритої, варіативної, духовно та культурно наповненої, толерантної.

Тому інноваційне суспільство потребує нових ідей, нових форм і методів управління саме розвитком творчого потенціалу педагогів ЗЗСО та разом із цим ще й нових способів навчання та впровадження національної ідеї. Педагоги виховують дітей для суспільства [7]; О. Кучерявий зазначає, що вчителів-гуманістів й моральному наставникові, здатному систематично і послідовно створювати умови для розвитку свідомості та самосвідомості особистості учня, мають бути притаманні критичне педагогічне мислення, яскрава індивідуальність, фундаментальні знання, професійно-педагогічні здібності, уміння і навички самоосвітньої та самовиховної діяльності, досвід творчого розв'язання педагогічних задач [10].

Саме тому при всьому розмаїтті вивчення цієї теми аспект управління розвитком творчого потенціалу вчителів недостатньо досліджений. Разом із цим існує особлива потреба в поглибленні теоретичної та практичної бази про творчу професійну діяльність вчителів, яка впливає на розвиток творчого потенціалу самих учителів і школярів. Затим відразу назрівають найактуальніші питання: як вийти на очікувані результати, що приносять суспільну користь, соціальну значимість та перспективи; у чому секрет креативної особистості, творчої величі, як розвинути в собі цю творчість і стати успішним; як управляти творчим потенціалом учителя з благом, без страждань і дискомфорту для обох?

Відповідь наступна: потрібно враховувати чинники саме розвитку творчого потенціалу кожної особистості та управління цим розвитком, бо тільки за правильно обраних шляхів як управлінця, так і вчителя, зможуть реалізуватися як креативні особистості, а значить реалізувати свій творчий потенціал від керівника до школяра тільки за умови вільного розвитку всіх, саме за умови довіри, співпраці, поваги [8].

Щодо розвитку творчого потенціалу педагогів, то ця тема вивчається багатьма зарубіжними і вітчизняними ученими у двох напрямках: як педагогічна діяльність і робота над собою, самовдосконалення. Тут і оволодіння передовим педагогічним досвідом, удосконалення свого професіоналізму та впровадження цього досвіду у свою професійну діяльність і робота, скажімо, як креативна діяльність, творчий підхід, що виникає у педагогічному процесі. Такий підхід розглядаємо як необхідну складову професійної діяльності вчителів, як розвиток їх творчого потенціалу, бо він, цей креативний підхід, є відповідальним відбитком розвитку, оскільки сам процес втілення будь-якої ідеї на практиці й є створенням такої творчої особистості й нових форм, методів, технологій навчання, засобів тощо.

Тому такий процес розвиває здібності педагогів, формує й розкриває їх талант навчати й виховувати. Аналізуючи роботи з психолого-педагогічної літератури Ю. Азарова, І. Андрощук, Ю. Бабанського, В. Загвязінського, В. Кан-Калика, В. Кременя, Н. Кузьміної, Л. Лузіної, Т. Махіні, М. Поташника, В. Сластьоніна, Г. Тимошко, Р. Шакурова тощо), розуміємо, що, розвиваючи свій творчий потенціал, педагоги нестандартно спрямовують свої погляди на життя, ту чи іншу проблему, знаходячи різноманітні шляхи її вирішення, розширюють свій кругозір, формують себе як творчу особистість, рухаючись уперед.

Зазначимо, що на розвиток творчого потенціалу педагогів впливає грамотно скерована методична робота, індивідуально-типологічні особливості (особливості нервової системи, як сила, рівноваженість, рухливість, що є

показниками темпераменту) [13], чітко спланована організаційна робота закладу освіти відповідно до модернізації змісту шкільної освіти, сприятливий психологічний мікроклімат у колективі. Зазначимо, що вчений В. Кан-Калик [4] виділяє основні умови розвитку творчого потенціалу педагогів. Це й усвідомлення себе як творця в педагогічному процесі, своєї сутності, мети, завдання, призначення, власної педагогічної діяльності та творчої індивідуальності.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

У результаті теоретичного аналізу встановлено, що творчі здібності самі по собі не гарантують творчих здобутків. Для їх досягнення необхідні принципи, форми та методи управління розвитком творчого потенціалу вчителів, вони (принципи, форми та методи) впроваджують, «запускають» у роботу механізм креативного мислення. Тому А. Матюшкін вважав творчі здібності особистості синтезом її властивостей і рис, які характеризують ступінь їх відповідності вимогам певного виду навчально-творчої діяльності й обумовлюють рівень результативності цієї діяльності [14].

Означено, що «якісне» управління розвитком творчого потенціалу вчителів, вироблення вмінь і бажання самостійно працювати над собою, віддаватися професії є одним із найважливіших завдань сьогодення, бо посилення взаємодії педагогічної діяльності з теорією, запровадження інновацій педагогом, генерування ідей (чим більше, тим краще), неочікуваних рішень, вимог до себе як до творчої особистості зумовлюють нові підходи до визначення напрямів, змісту та технологій цілісного розвитку творчого потенціалу педагогів. І це об'єктивна реальність, наше сьогодення: роби, що знаєш та в чому обізнаний. У цьому велику роль відіграє інтелект, а значить уміння вчителя визначати особливості власного інтелекту: швидкість і пам'ять, інформація й пам'ять, інтуїтивні миттєві рішення й асоціативні зв'язки.

А що для цього треба? Звичайно, необхідні ще й бажання, воля та мотивація як основа, готовність і здатність вчителів змінюватися, опановувати нововведення, що сприяють саме розвитку їх творчого потенціалу, а саме: гранти для закладів загальної середньої та вищої освіти [29], конкурси на заміщення вакантних посад [32], конкурс «Найкращий науковий, науково-педагогічний працівник», Всеукраїнський конкурс наукових, навчальних і методичних праць із різних проблем, актуальні грантові можливості для студентів та випускників ЗВО [31], для

молодих викладачів та дослідників [30].

Перспективи подальших досліджень. Представлені результати дослідження є початковою ланкою у вивченні сучасний стану управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти у світовій та вітчизняній практиці й розроблені моделі управління на основі вивчених практик.

Упевнені, що важливою для розвитку творчого потенціалу вчителів є також цілісність сприйняття сьогодення, а значить реальності, етапу, на якому педагог знаходиться. Усвідомлення педагогом своєї діяльності в цілому, тоді народжується можливість визначення наступного кроку для розвитку своєї особистості. Без цього неможливий рух вперед, просто на власні очі буде помітним як процес відставання. У такому випадку поруч ідуть некомпетентність та професійна майстерність (за умови свідомості й розуміння). Через те постійний розвиток творчого потенціалу вчителів можливий тільки тоді, коли особистість цілеспрямована на самореалізацію, обізнана, комунікабельна, інтелектуальна, відверта до всього нового, а значить інноваційна, сучасна, дивергентно мисляча, бо головне завдання управлінням творчого потенціалу педагогів є створення умов для підвищення саме творчої активності учителів, особистісного та професійного зростання кожного з працівників. У наш час, за складних умов, коли майже усі заклади освіти перейшли в онлайн, Громадська спілка «Освіторія» радить для опанування наступні ресурси, такі як: Google Presentations, Slideboom, Sway, Haiku Desk, Slides, Prezi, Emaze, VisualBee, Projeqt, Showpad, Piktochart, Slidrocket тощо [33]. Тут потрібне планування, виконання завдань на здійснення поставленої мети. Саме такий крок вимагає мужності в ухваленні рішень, сміливості у власних висновках та постійний напрям за обраним шляхом, до самого кінця. Розвиток творчого потенціалу вчителів уможливорює креативну людину до однієї узагальненої операції на відміну від довгого ланцюга міркувань [6].

Таким чином важливе значення в розвитку творчого потенціалу педагогів, на думку багатьох вчених, має оцінка його роботи. «Оцінка роботи вчителя, – зазначає Є. Березняк, – не самоціль, вона має бути засобом, який стимулює його діяльність» [1]. Цієї думки дотримується й І. Ярмакеєв [29]. А впровадження передових освітніх практик – то універсальний прийом мислення педагога, бо здатність до перенесення мають лише творчі особистості, в арсеналі досвіду яких продуктивна творчість. Педагоги в сучасному суспільстві, у нових реаліях, як ніколи повинні розвивати як логічне й креативне мислення, так і дивергентне, а

також свіжість погляду й зіркість. Вона пов'язана з мисленням, саме й є його якістю. Розвиваючи ці види мислення, творчі педагоги легко охоплюватимуть усю картину цілком, оволодіватимуть і впроваджуватимуть у свою діяльність не тільки ІТ-технології, а й онлайн-ресурси, як для підвищення своєї кваліфікації, так і для візуалізації інформації, тобто створення креативних презентацій із відео, аудіо й анімацією.

Щоби творити, треба навчитися думати поряд із вітчизняними та зарубіжними вченими з найактуальнішої проблеми сьогодення – проблеми управління розвитком творчого потенціалу вчителів як невід'ємної складової їх місії та високого призначення. Відомо, що внутрішні мотиви та можливості педагогів породжують діяльність кожної особистості, що реалізується у процесі праці, розвиваючи тим самим свій творчий потенціал. Саме тоді небайдужий вчитель постійно прагне до самовдосконалення та саморозвитку, стимулюючи до цього як своїх колег, так і учнів. Саме така особистість знає про новітні завдання, які ставить держава перед всіма захопленими процесом свого розвитку, про високі вимоги до сучасного педагога, що обумовлені об'єктивними потребами суспільства.

Тут потрібна діагностика розвитку творчого потенціалу педагогів як наслідок їх педагогічної майстерності, що стане у пригоді самим учителям для розкриття їх можливостей, а процес інтелектуальної праці педагогів і забезпечення або створення умов для розвитку їх кваліфікації, фаху в умовах неформальної освіти надасть сталий розвиток Україні та виправдає її європейський вибір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Є. Березняк, «Директор школи і вчитель: етика взаємин», *Освіта України*, № 12/13, с. 14, 2000.
- [2] Л. О. Воронько, «Сучасний керівник у системі державної служби України: пошук оптимальної моделі», *Державне управління: теорія та практика*, № 2, с. 157–170, 2013. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/blixf>
- [3] «Інформаційні технології у дошкільній освіті», у матеріалах конкурсу-захисту на кращу модель інформатизації закладу освіти «Шкільний інформаційний світ» у 2010 р. ДНЗ № 78 м. Харкова. Харків, 2010, 63 с.
- [4] В. А. Кан-Калик, *Грамматика общения*. Москва, Россия :

- Роспедагентство, 1995, 108 с.
- [5] О. І. Клепиков, І. Т. Кучерявий, *Основи творчості особи*: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Київ, Україна : Вища шк., 1996, 295 с.
- [6] Т. В. Короїд, «Сучасні напрями вдосконалення управління розвитком творчого потенціалу педагогів закладу загальної середньої освіти», *Науковий Вісник УМО. Серія. Педагогіка*: електронне наук.-практ. вид., № 5, 2020. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/blixg>
- [7] Т. В. Короїд, «Формуємо національний характер особистості», *Методичний вісник*. Маріуполь: наук.-метод. центр управління освіти міської ради Маріуполя, 2011, с. 35.
- [8] Т. В. Короїд, «Школознавство як основи управління сучасною школою в умовах її реформування», на *V Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю «Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика», 11 листоп. 2021 р.* Луцьк : КЗВО «Луцький пед. коледж» Волинської обл. ради, 2021, с. 215–219. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/blixh>
- [9] В. Г. Кремень, «Український учитель відкритий до творчості», *Освіта України*, № 25, 26 черв., 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/blixj>
- [10] О. Г. Кучерявий, *Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти*: навч. посібник. Київ, Україна : Наук. думка НАН України, 2011, 464 с.
- [11] Міністерство освіти і науки України. (2020, Берез. 04). *Лист № 1/9-141 «Щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/affbv>
- [12] В. Д. Лихвар, *Розвиток художньо-творчого потенціалу молодших школярів у процесі образотворчої діяльності*. Харків, Україна, 2003, с. 24.
- [13] С. Д. Максименко, В. О. Соловієнко, *Загальна психологія*: навч. посібник. Київ, Україна : МАУП, 2000, 256 с.
- [14] А. М. Матюшкин, *Загадки одаренности*. Москва, Россия, 1993, 321 с.
- [15] Верховна Рада України. (2013, Черв. 25). *Указ Президента України № 344/2013 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/aytvt>
- [16] О. М. Отич, Л. К. Задорожна, З. В. Рябова, Л. М. Оліфіра та ін., *Нові вимоги до компетентностей керівників шкіл в Україні*: посібник. Київ-Одеса, 2018, 78 с. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/blixn>

- [17] Кабінет Міністрів України. (2020, Верес. 30). *Постанова № 898 «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/mfre>
- [18] М. М. Поташник, *Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт: пособие для учителя*. Киев, Україна, 1988, с. 5–60.
- [19] Проект Концепції розвитку освіти до 2025 р. *Волинський нац. ун-т імені Лесі Українки*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/blixq>
- [20] Верховна Рада України. (2002, Квіт. 17). *Указ Президента України N 347/2002 «Про Національну доктрину розвитку освіти»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/agrzi>
- [21] С. Л. Рубинштейн, *Основы общей психологии*. Москва, Россия: Просвещение, 1946, 704 с.
- [22] Н. Рудічева, «Питання музично-естетичного виховання молоді у спадщині вітчизняних педагогів», *Засоби навчання та науково-дослідницькі роботи: зб. наук. праць ХНПУ, Вип. 23*, с. 116, 2005.
- [23] Т. М. Сорочан, «Розвиток управлінських умінь керівників шкіл у системі післядипломної педагогічної освіти», *Директор школи, ліцею, гімназії*, № 35, с. 52–57, 2002. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/blixc>
- [24] В. О. Сухомлинський, *Вибрані твори*. Київ, Україна: Рад. шк., 1976, Т. 1, 390 с.
- [25] В. О. Сухомлинський, *Вибрані твори*. Київ, Україна: Рад. шк., 1976, Т. 2, 670 с.
- [26] Г. М. Тимошко, «Організаційна культура керівника як субстрат розвитку позитивного іміджу загальноосвітнього навчального закладу», *Інноваційний менеджмент у закладах освіти: на Всеукр. наук.-практ. конф., 21 берез. 2017 р. Житомир. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Житомир: Вид-во ФО-П Левковець, 2017, 276 с., с. 23–31.*
- [27] Г. М. Тимошко, «Теоретико-практичні засади управління розвитком творчого потенціалу педагогічного колективу», *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту імені Т. Г. Шевченка. Педагогічні науки*, Вип. 142, с. 175–181, 2017.
- [28] И. Ярмакеев, «Развитие профессионально-смыслового потенциала личности будущего учителя», *Педагогика*, № 2, с. 43–49, 2006.
- [29] Гранти для закладів загальної середньої та вищої освіти. *Еразмус+*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/blixr>
- [30] Грантові можливості для молодих викладачів та дослідників.

- Fulbright. Ukraine*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/blixs>
- [31] Грантові можливості для студентів та випускників ВНЗ. *Fulbright. Ukraine*. Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/blixv>
- [32] Конкурси на заміщення вакантних посад. *Міністерство оборони України: офіційний сайт*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/blixx>
- [33] Освіторія медіа. *Освіторія» – онлайн-медіа про освіту та виховання дітей в Україні*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://osvitoria.media/>

CHALLENGE OF THE DEVELOPMENT MANAGEMENT OF THE CREATIVE POTENTIAL OF TEACHERS IN THE CONTEXT OF NON-FORMAL EDUCATION IN SCIENTIFIC LITERATURE

Tatiana Koroid,

Teacher of Ukrainian language and literature, Graduate student of the Department of Pedagogy, Administration and special education Educational and Scientific Institute of Management and Psychology SIHE «University of Educational Management». Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-6390-4766>
koroidmetod@gmail.com

Abstract. This article deals with the clarifying of the concept of «managing the creative potential growth of teachers in non-formal education». It has been established that the growth of the creative potential of teachers directly depends on the improvement of the entire educational system, in particular the solution of the problem of managing the creative potential growth, as well as systems for upgrading the qualifications of teachers and the requirements of society to the level of their training in non-formal education. If we go deeper into this process with non-formal education and think about the problems of managing the creative potential growth of the teacher that are emerging in many of the newest education institutions, the following is a legitimate question: «In which way it follows, where to find that «golden middle» in a combination of managerial (not) competence and personality of the teacher?». Now this is a very topical issue because reforming the educational process requires a research teacher, a leader as an educator of a new formation, a spiritually developed personality, socially mature, creative, competent, professionally possessing all the pedagogic tools. Seeing the close relationship between the level of development of the economic potential of the country and the state of general education, the institution management, the requirements

for a teacher, the teacher professional training with a view to improving and modernizing teaching, we take the attitude of the teacher to self-education and modern values of the NUS in general. Therefore, the timeliness of the research is dictated by the need to study theory and practice, to develop a model and to apply the management experience of teacher creativity development in non-formal education in the context of tasks for the GEI which are not fully realized, but relevant and presented by Laws of Ukraine «On education», «On general education»; determined by the increasing role of education, updating of its system. Thus the introduction of innovation and management approaches in the education process in GEI are means of ensuring that education is central to the development of society. Topics of particular relevance are the formation of theoretical and methodological bases for the study of the increasing role of education, the updating of its system through the adaptation of the experience of world, European and post-Soviet countries (in particular Belarus, Kazakhstan) and the analysis of directions, models, approaches and the introduction into the educational process in the GEI. Such influence will contribute to the reform of the educational system in Ukraine in accordance with European standards. We hope that gradually through public opinion and discussion, this factor will determine the main advantages, prestige of the pedagogical profession, its professional training and social support.

Key words: creativity; talent management; non-formal education; results; resources; grant opportunities.

ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА УЧИТЕЛЕЙ В УСЛОВИЯХ НЕФОРМАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В НАУЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

Короид Татьяна Викторовна,

учитель украинского языка и литературы,
аспирант кафедры педагогики, администрирования
и специального образования Учебно-научного института
менеджмента и психологии
ГУВО «Университет менеджмента образования».
Киев, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0002-6390-4766>
koroidmetod@gmail.com

Аннотация. В этой статье рассматривается понятие «управление развитием творческого потенциала учителей в условиях неформального образования». Установлено, что именно развитие творческого потенциала учителей прямо пропорционально зависит от усовершенствования всей образовательной системы, в частности решения проблемы управления развития творческого потенциала, также системы повышения квалификации педагогов и требований общества к уровню их подготовки в условиях неформального образования. Если погрузиться в этот процесс учетом неформального образования, задуматься над проблемами управления развития творческого потенциала учителя, что возникают во многих современных учебных заведениях, то назревает следующий закономерный вопрос: «Каким путем шествовать, где найти «золотую середину» в сочетании управленческой (не) управленческой компетентности и творческой личности учителя?». В данное время это очень актуальный вопрос, потому как реформирование образовательного процесса требует учителя-исследователя, лидера как педагога новой формации, духовно развитой личности, социально зрелой, креативной, компетентной, которая профессионально владеет всем арсеналом педагогических средств. Прослеживая непосредственную связь уровня развития экономического потенциала страны и состояние заведения общего среднего образования, управления заведением, требований к учителю, модернизации преподавания, выходим к отношению учителя к самообразованию и современных ценностных ориентаций НУШ в целом. Поэтому своевременность исследования обусловлена необходимостью изучения теории и практики, разработки модели и внедрения опыта управления развитием творческого потенциала учителей в условиях неформального образования в контексте заданий, которые рассмотрены не совсем, но актуальны и ставят перед УОСО Законы Украины «Про образование», «Про общее среднее образование» и многие другие; определяется растущей ролью образования, обновление ее системы. Таким образом введение инноваций и управленческих подходов в учебно-воспитательный процесс УОСО – это обеспечение определяющего значения образования для развития общества. Именно тем особенно актуальным есть формирование теоретико-методологических основ исследования растущей роли образования,

усовершенствование ее системы через адаптацию опыта мировых, европейских и постсоветских стран (в частности Белоруссии, Казахстана), анализа направлений, моделей, подходов и внедрения в учебно-воспитательный процесс УОСО Украины. Такое влияние будет способствовать реформированию системы образования в Украине соответствующим европейским стандартам. Надеемся, что постепенно, благодаря общественному мнению через мониторинг и обсуждение, этот фактор определит основные преимущества, престижность профессии педагогического работника, его профессиональную подготовку и социальную поддержку.

Ключевые слова: творческий потенциал; управление творческим потенциалом; неформальное образование; результат; ресурсы; грантовые возможности.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Ye. Berezniak, «Dyrektor shkoly i vchytel: etyka vzaiemyn», *Osvita Ukrainy*, № 12/13, s. 14, 2000.
- [2] L. O. Voronko, «Suchasnyi kerivnyk u systemi derzhavnoi sluzhby Ukrainy: poshuk optymalnoi modeli», *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, № 2, s. 157–170, 2013. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/blixf>
- [3] «Informatsiini tekhnolohii u doshkilnii osviti», u materialakh konkursu-zakhystu na krashchu model informatyzatsii zakladu osvity «Shkilnyi informatsiinyi svit» u 2010 r. DNZ № 78 m. Kharkova. Kharkiv, 2010, 63 s.
- [4] V. A. Kan-Kalik, *Grammatika obshcheniya*. Moskva, Rossiya : Rospedagentstvo, 1995, 108 s.
- [5] O. I. Klepikov, I. T. Kucheriavyyi, *Osnovy tvorchosti osoby: navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakladiv*. Kyiv, Ukraina : Vyshcha shk., 1996, 295 s.
- [6] T. V. Koroid, «Suchasni napriamy vdoskonalennia upravlinnia rozvytkom tvorchoho potentsialu pedahohiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», *Naukovyi Visnyk UMO. Serii. Pedahohika: elektronne nauk.-prakt. vyd.*, № 5, 2020. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/blixg>
- [7] T. V. Koroid, «Formuiemo natsionalnyi kharakter osobystosti», *Metodychnyi visnyk. Mariupol: nauk.-metod. tsentr upravlinnia osvity miskoi rady Mariupolia*, 2011, s. 35.
- [8] T. V. Koroid, «Shkoloznavstvo yak osnovy upravlinnia suchasnoiu shkoloiu v umovakh yii reformuvannia», na V Vseukr. nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastiu «Natsionalna osvita v stratehiakh sotsiokulturnoho vyboru: teoriia, metodolohiia, praktyka», 11 lystop. 2021 r. Lutsk : KZVO «Lutskyi

- ped.koledzh» Volynskoi obl. rady, 2021, s. 215–219. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <http://surl.li/blixh>
- [9] V. H. Kremen, «Ukrainskyi uchtel vidkryti do tvorchosti», Osvita Ukrainy, № 25, 26 cherv., 2017. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <http://surl.li/blixj>
- [10] O. H. Kucheriavyi, Pedagogika: osobystisno-rozvyvalni aspekty: navch. posibnyk. Kyiv, Ukraina : Nauk. dumka NAN Ukrainy, 2011, 464 s.
- [11] Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2020, Berez. 04). Lyst № 1/9-141 «Shchodo pidvyshchennia kvalifikatsii pedagogichnykh pratsivnykiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity». [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <http://surl.li/affbv>
- [12] V. D. Lykhvar, Rozvytok khudozhno-tvorchoho potentsialu molodshykh shkoliariv u protsesi obrazotvorchoi diialnosti. Kharkiv, Ukraina, 2003, s. 24.
- [13] S. D. Maksymenko, V. O. Soloviienko, Zahalna psykholohiia: navch. posibnyk. Kyiv, Ukraina : MAUP, 2000, 256 s.
- [14] A. M. Matyushkin, Zagadki odarennosti. Moskva, Rossiya, 1993, 321 s.
- [15] Verkhovna Rada Ukrany. (2013, Cherv. 25). Ukaz Prezydenta Ukrainy № 344/2013 «Pro Natsionalnu stratehiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/aytvt>
- [16] O. M. Otych, L. K. Zadorozhna, Z. V. Riabova, L. M. Olifira ta in., Novi vymohy do kompetentnosti kerivnykiv shkil v Ukraini: posibnyk. Kyiv-Odesa, 2018, 78 s. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/blixn>
- [17] Kabinet Ministriv Ukrainy. (2020, Veres. 30). Postanova № 898 «Pro deiaki pytannia derzhavnykh standartiv povnoi zahalnoi serednoi osvity». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/mfre>
- [18] M. M. Potashnik, Pedagogicheskoe tvorchestvo: problemy razvitiya i opyt: posobie dlya uchitelya. Kiev, Ukraina, 1988, s. 5–60.
- [19] Proiekt Kontseptsii rozvytku osvity do 2025 r. Volynskiy nats. un-t imeni Lesi Ukrainky. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/blixq>
- [20] Verkhovna Rada Ukrainy. (2002, Kvit. 17). Ukaz Prezydenta Ukrainy N 347/2002 «Pro Natsionalnu doktrynu rozvytku osvity». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/agrzi>
- [21] S. L. Rubinshtejn, Osnovy obshchej psihologii. Moskva, Rossiya: Prosveshchenie, 1946, 704 s.
- [22] N. Rudicheva, «Pytannia muzychno-estetychnoho vykhovannia molodi u spadshchyni vitchyznianskykh pedagogiv», Zasoby navchannia ta naukovodoslidnytski roboty: zb. nauk. prats XNPU, Vyp. 23, s. 116, 2005.

- [23] T. M. Sorochan, «Rozvytok upravlinskykh umin kerivnykiv shkil u systemi pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity», Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii, № 35, s. 52–57, 2002. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/blixc>
- [24] V. O. Sukhomlynskyi, Vybrani tvory. Kyiv, Ukraina: Rad. shk., 1976, T. 1, 390 s.
- [25] V. O. Sukhomlynskyi, Vybrani tvory. Kyiv, Ukraina: Rad. shk., 1976, T. 2, 670 s.
- [26] H. M. Tymoshko, «Orhanizatsiina kultura kerivnyka yak substrat rozvytku pozytyvnoho imidzhu zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu», Innovatsiinyi menedzhment u zakladakh osvity: na Vseukr. nauk.-prakt. konf., 21 berez. 2017 r. Zhytomyr. derzh. ped. un-t im. V. H. Korolenka. Zhytomyr : Vyd-vo FO-P Levkovets, 2017, 276 s., s. 23–31.
- [27] H. M. Tymoshko, «Teoretyko-praktychni zasady upravlinnia rozvytkom tvorchoho potentsialu pedahohichnoho kolektyvu», Visnyk Chernihivskoho nats. ped. un-tu imeni T. H. Shevchenka. Pedahohichni nauky, Vyp. 142, s. 175–181, 2017.
- [28] I. YArmakeev, «Razvitie professional'no-smyslovogo potentsiala lichnosti budushchogo uchitelya», Pedagogika, № 2, s. 43–49, 2006.
- [29] Hranty dlia zakladiv zahalnoi serednoi ta vyshchoi osvity. Erasmus+. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/blixr>
- [30] Hrantovi mozhyvosti dlia molodykh vykladachiv ta doslidnykiv. Fulbright. Ukraine. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/blixs>
- [31] Hrantovi mozhyvosti dlia studentiv ta vypusknnykiv VNZ. Fulbright. Ukraine. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/blixv>
- [32] Konkursy na zamishchennia vakantnykh posad. Ministerstvo oborony Ukrainy: ofitsiinyi sait. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/blixx>
- [33] Osvitoriiia media. Osvitoriiia» – onlain-media pro osvitu ta vykhovannia ditei v Ukraini. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://osvitoria.media/>

*Стаття надійшла до редакції
03 січня 2022 року*

DOI [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19\(48\)-66-83](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-66-83)
УДК 378.147:004]:34

Олійник Віктор Васильович,
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України.
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-2576-0722>
vikt.oliynyk@gmail.com

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ

Анотація. У науковій розвідці здійснено аналіз нормативно-правового регулювання дистанційного навчання в закладах вищої освіти України. Висвітлено основний перелік нормативних документів, що регулюють забезпечення вищої освіти за дистанційною формою навчання. Описано тенденції розвитку нормативно-правового регулювання і означено проблемні питання, що потребують вирішення як на державному, так і на місцевому рівнях, а також на рівні адміністрації закладів вищої освіти. Зазначено шляхи вирішення окреслених проблем і можливі напрями удосконалення норм праці науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої освіти, які працюють за дистанційною формою навчання. Зазначено відсутність певних нормативно-правових актів, що регулюють оплату праці науково-педагогічних і педагогічних працівників в умовах дистанційного навчання. Адже на сьогодні оплата праці за дистанційною і очною формою навчання не різняться, а затрати праці на підготовку матеріалів до занять за дистанційною формою навчання є набагато більші. Автором запропоновано норми часу для підготовки матеріалів і виконання видів робіт в умовах дистанційного навчання, що не передбачені нинішніми нормативними документами, які не переглядалися з 2002 року. Складна епідеміологічна ситуація, пов'язана із розповсюдженням COVID-19 актуалізувала підняту проблему, адже заклади освіти працюють за дистанційною або змішаною формами навчання і науково-педагогічні та педагогічні працівники поставлені перед проблемою підготовки та проведення онлайн занять, онлайн консультування тощо. Для цього необхідна певна підготовка, тому викладачі постійно проходять навчання щодо застосування цифрових інструментів під час освітнього процесу.

Самостійно розробляють матеріали і апробують їх під час занять. Це часовитратні види робіт, що не враховувалися і не виконувалися такою мірою під час очної форми навчання. Дана розвідка дає можливість переосмислити підходи до оплати праці педагогічних і науково-педагогічних працівників, які працюють за дистанційною формою навчання, і внести зміни до відповідних нормативних документів.

Ключові слова: відкрита освіта; система дистанційної освіти (СДО); дистанційна форма навчання (ДФН); змішана форма навчання (ЗФН); нормативно-правове регулювання; заклади вищої освіти (ЗВО); післядипломна освіта (ПО); цифрові інструменти.

ВСТУП / INTRODUCTION

В епоху розвитку глобалізованої світової спільноти, інформаційно-комунікаційні технології та цифровізація торкнулися всіх галузей. При цьому освіта не лише не може бути винятком, а є однією із пріоритетних галузей, від рівня розвитку якої залежить майбутнє суспільства – підготовка кваліфікованих фахівців для різних сфер економіки, культури, медицини, освіти. Останнім часом усе більша увага приділяється відкритій освіті, принципи якої (гнучкості та модульності, формування інформаційного освітнього середовища в освіті) дедалі більше стають стандартом освітньої діяльності, адже вона відкриває широкі можливості отримати високий рівень компетентності особам, які проживають і поза межами країни, у зручній для них час, у зручному місці, мати відкритий доступ до репозитаріїв, архівів, електронних бібліотек тощо.

Світова пандемія, спричинена COVID-19 ще більше актуалізувала потребу у запровадженні відкритої освіти, в дистанційній та змішаній формах навчання, що останнім часом превалюють у закладах освіти з огляду на нестійку епідеміологічну ситуацію в Україні. Особливо це стосується закладів вищої освіти. Адже студенти, які навчаються у відкритому просторі, мають змогу поєднувати роботу із навчанням, випрацьовувати власний алгоритм опрацювання матеріалу. Невирішеними залишаються багато питань, пов'язаних із організацією вищезазначених форм навчання, а також нормативно-правового регулювання дистанційного навчання в системі відкритої освіти. Зокрема, оплати праці науково-педагогічних і педагогічних працівників, які витрачають багато часу на підготовку матеріалів до занять за дистанційною формою навчання, а також на самонавчання, беруть участь у тренінгах, навчаннях, курсах підвищення кваліфікації, щоб розвинути інформаційно-цифрову компетентність. Ці види робіт не враховані в чинних

нормативно-правових документах. Вони потребують перегляду і коригування з огляду на цифровізацію і глобалізацію світової та вітчизняної спільноти. Саме цим питанням і присвячена дана наукова розвідка.

Постановка проблеми. Сучасні підходи щодо організації освітнього процесу в закладах освіти України зумовлюють відкритість у запровадженні новітніх форм і засобів навчання. Особливо великого значення на всіх рівнях освіти набуває дистанційне навчання (далі ДН). Проте, при всіх позитивних моментах, запровадження ДН в Україні суттєво стримується внаслідок відсутності ряду нормативно-правових актів, які б регламентували діяльність освітніх закладів у забезпеченні впровадження дистанційної освіти (далі ДО) як рівнозначної з іншими формами навчання. Натомість, залишаються нерозробленими рекомендації щодо створення освітніх програм із застосуванням електронного навчання, не затверджений перелік видів занять із використанням технологій ДН, не проведені дослідження й відсутній аналіз часових і фізичних затрат викладачів на підготовку і проведення видів навчальної роботи в електронному вимірі. Регулювання цього процесу дано на відкуп закладів освіти, що утруднює дії керівників щодо визначення дійсного навчального навантаження професорсько-викладацького складу і суттєво впливає на їхню оплату праці, так як діючі норми часу для планування та обліку навчальної роботи, переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти (наказ Міністерства освіти України від 7 серпня 2002 року № 450) розроблені й затверджені для застосування без урахування дистанційної та змішаної форм навчання.

Розроблення ж законодавчих актів у сфері нормативно-правового регулювання дистанційної освіти у закладах вищої освіти буде сприяти якісній організації навчального процесу, мотивації та стимулюванню педагогічних і науково-педагогічних працівників до професійного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Становлення і розвиток дистанційної освіти в Україні відбувалися наприкінці ХХ – початку ХХІ століття. Це зумовлено євроінтеграційними і глобалізаційними процесами, що вплинули на цифровізацію освіти.

У законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», у Стратегії розвитку вищої освіти на 2021–2031 роки дистанційній формі освітнього процесу приділено значну увагу. Наказом МОН України від 08.09.2020 року № 1115, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28 вересня 2020 р. за № 941/35224, внесено зміни до Положення про дистанційне навчання, що

розповсюджується лише на заклади загальної середньої освіти. Положення ж, що регулює вимоги до дистанційного навчання у вищій освіті залишається без змін з 2013 року, а умови праці науково-педагогічних працівників регулюються відповідними Постановами Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 року № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів із оплати праці працівників установ, закладів і організацій окремих галузей бюджетної сфери»^{1; 2} [17], [18].

Проте, незважаючи на визнання ефективності дистанційної форми навчання та розроблення низки нормативно-правових документів щодо сутності змісту і вимог до закладів освіти з огляду на надання освітніх послуг за дистанційною формою, на сьогодні відсутній єдиний нормативно-правовий документ, який би регулював умови оплати праці педагогічних і науково-педагогічних працівників за дистанційною / змішаною формами. Проблема значною мірою загострилася в останні два роки у зв'язку з пандемією COVID-19 і переведенням закладів вищої освіти України на дистанційну форму навчання. Намагання ж внесення часткових змін до нормативно-правового забезпечення дистанційного навчання не вирішує питання в цілому. Це і зумовило актуальність даної наукової розвідки.

Аспектам із запровадження дистанційної освіти на різних рівнях освіти – дошкільної, загальної середньої, передвищої, вищої – а також державному управлінню в цій сфері присвячено дисертаційні дослідження останніх років. Зокрема, А. Штепури «Професійна підготовка майбутніх учителів англійської мови засобами дистанційного навчання в університетах Республіки Польща», Ю. Біляй «Методична система підготовки майбутніх учителів математики та інформатики до використання технологій дистанційного навчання», І. Хмирова «Державне управління розвитком дистанційної освіти України» та інших.

На питаннях нормативного забезпечення відкритої освіти, організаційно-педагогічних засад дистанційної підготовки фахівців акцентується увага в працях Л. Васильченка, Б. Вульфсона, І. Козубовської, Т. Кронівця.

Питання забезпечення правового регулювання дистанційної освіти в системі відкритої освіти висвітлені в працях вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема, Р. Шевчук (аналіз правових і організаційних засад інформатизації навчального процесу у закладах вищої освіти Міністерства внутрішніх справ України), Л. Полякова (питання державного управління інформаційно-освітнім середовищем інноваційних університетських комплексів), А. Олійник (інформаційні технології як основа і засіб організації

---

¹ Постанова Кабінету Міністрів України № 1298 від 30 серпня 2002 року.

² Постанова Кабінету Міністрів України № 939 від 25 жовтня 2008 року.

інноваційних процесів у сучасній освіті). Проте на сьогодні немає всебічного дослідження проблеми нормативно-правового забезпечення щодо оплати праці викладача, який працює за дистанційною формою навчання.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета дослідження – полягає в аналізі особливостей удосконалення нормативно-правового регулювання організації освітнього процесу в закладах вищої освіти за дистанційною формою навчання, вироблення сучасних підходів до формування нормативно-правової бази дистанційної освіти з урахуванням єдиних вимог Міністерства освіти і науки України і вимог до відкритої освіти; розроблення підходів до створення дієвого механізму оплати праці науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, які працюють за дистанційною формою навчання.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Дослідження світових тенденцій щодо застосування дистанційних форм навчання у закладах вищої освіти свідчить про зростання кількості таких закладів. І хоча авторитетами відкритої освіти продовжують залишатися університети США та Великобританії, проте у зв'язку з конкуренцією освітніх послуг швидкого лідерського поступу набирають Китай та Канада, а також молоді європейські країни – Словаччина, Литва, Республіка Польща та інші.

В Україні методологічні аспекти відкритої освіти і дистанційного навчання регулюються законами та розпорядженнями Президента України, Верховної Ради та Уряду України, наказами і розпорядженнями МОН України, внутрішніми наказами і розпорядженнями місцевих органів влади та закладів вищої і післядипломної освіти. Зокрема, у Законі України «Про вищу освіту» дистанційна форма здобуття освіти розглядається як індивідуалізований освітній процес, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій³ [3].

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

У дослідженні використано комплекс методів, зокрема: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення вивчення наукової літератури, нормативно-

---

³ Закон України № 1556-VII від 01 липня 2014 року, ст 44, п. 4.

правових документів, анкетування та інтерв'ювання для виявлення позицій учених і практиків закладів вищої освіти щодо нормування часу за видами робіт у процесі здійснення дистанційного навчання, прогнозування.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Аналіз сучасних проблем становлення і розвитку відкритої освіти в Україні та запровадження в освітню практику дистанційної форми навчання, як базової форми в організації освітнього процесу у відкритих університетах, засвідчив, що однією з першочергових проблем на сьогодні є розроблення і затвердження нормативно-правової бази щодо організації та здійснення освітнього процесу. Це обумовлено тим, що між викладачем і студентом в процесі інформаційно-комунікаційного спілкування діють специфічні відносини, обумовлені застосуванням відмінних від традиційної системи передачі студентам знань і вмінь, широкого спектру технічного та науково-методичного забезпечення. Тобто, на відміну від дидактичних принципів традиційного навчання, тут діють принципи дистанційного навчання, а це, у свою чергу, накладає низку специфічних вимог до діяльності як викладача, так і здобувача знань. До таких принципів, насамперед, відносять: *принцип креативності характеру пізнавальної діяльності* (за допомогою інтерактивних технологій здійснюється навчання великої кількості студентів); *дидактичний принцип відповідності фундаментальності навчання пізнавальним потребам особи, яка навчається та вільного вибору інформації* (орієнтується на визначення основ та залежностей між різноманітними процесами освітнього середовища). Даний принцип висуває відповідні вимоги до здобувачів знань, такі як: висока мотиваційна потреба; прагнення до власного розвитку; корекції та самовдосконалення; спрямованість особистості до досягнення поставленої мети; *принцип вільного вибору інформації*, що отримується шляхом визначеної діяльності (перетворення та опрацювання інформації шляхом участі в онлайн дискусіях, телеконференціях тощо); *принцип індивідуальної навчальної траєкторії здобувача знань* (можливість самостійно обирати навчальні цілі, форму та темп навчання); *принцип віртуалізації навчання* (із-за відсутності безпосереднього контакту викладача із здобувачами знань, використання в освітньому процесі відеороликів, ілюстраційних матеріалів, відеоконференцій тощо) [19]; *принцип ідентифікації* (здійснення контролю за самостійністю виконання навчальних завдань за допомогою різноманітних технічних засобів); *принцип інтерактивності* (можливість контактів здобувачів знань між собою); *принцип початкових знань* (необхідність володіння навичками роботи на

комп'ютері, мати доступ до Інтернету і володіти навичками роботи в мережі); принцип педагогічної доцільності застосування засобів інформаційних технологій (використання ІКТ, які мають безпосередній вплив на зміст, мету та засоби навчання)⁴ [20]. Цим, насамперед, пояснюється не тільки необхідність оволодіння науково-педагогічними працівниками відповідними додатковими технічними знаннями щодо розроблення курсів дистанційного навчання та навичками організації освітнього процесу в нових умовах, відповідної психологічної, цифрової підготовки, а й оволодіння відповідним змістом дидактики електронного навчання, врегулювання фізичних та часових затрат у підготовці до занять. Тим більше, що під час дистанційної форми навчання повністю реалізується зміст освіти і кількість годин для опанування освітньої, навчальної програм, забезпечується постійний педагогічний супровід та зворотний зв'язок, відстеження результатів засвоєння студентами нового матеріалу, оцінювання рівня сформованості компетентностей здобувачів освіти.

На основі вищезазначеного і проведеного опитування серед викладачів закладів вищої і післядипломної освіти, виділимо переваги дистанційної форми навчання, а саме:

- розширення кола студентів, зокрема, й зарубіжних;
- широка можливість користування е-ресурсами: навчальні матеріали, бібліотечні фонди, дистанційні курси;
- можливість виконувати завдання в зручний час і у зручному місці;
- можливість перегляду занять у записі;
- можливість консультування здобувача вищої освіти з викладачем на відстані.

Незважаючи на велику кількість переваг, дистанційна форма навчання має і певні недоліки, зокрема:

- відсутність нормативної бази щодо врахування робочого часу на виконання різних видів робіт викладачем у дистанційному навчанні;
- великий обсяг часу для підготовки онлайн-курсів, онлайн-занять;
- мінімальний особистісний контакт і партнерська взаємодія між викладачами і студентами;
- обмеженість сільського населення в доступі до цифрових ресурсів та мережі Інтернет;
- незабезпеченість закладів вищої освіти відповідним обладнанням, електронними ресурсами (конструкторами для створення електронних

---

⁴ ITEnergi Corporate Project: Системи дистанційного навчання.

підручників, електронних посібників тощо);

- відсутність безкоштовних платформ для навчання студентів.

Важливим аспектом у піднятій проблематиці є те, що необхідно також врахувати й інші аспекти, які взаємопов'язані між собою, адже науково-педагогічні та педагогічні працівники мають мати певне забезпечення і умови праці, передбачені для дистанційної форми навчання. Із метою забезпечення ефективності дистанційної форми навчання в закладах вищої освіти необхідно створити відповідні умови. Розглянемо детальніше види забезпечення дистанційного навчання, яке містить організаційну, інформаційну, матеріально-технічну складові, а всі вони, у свою чергу, потребують фінансового впорядкування (див. рис.).

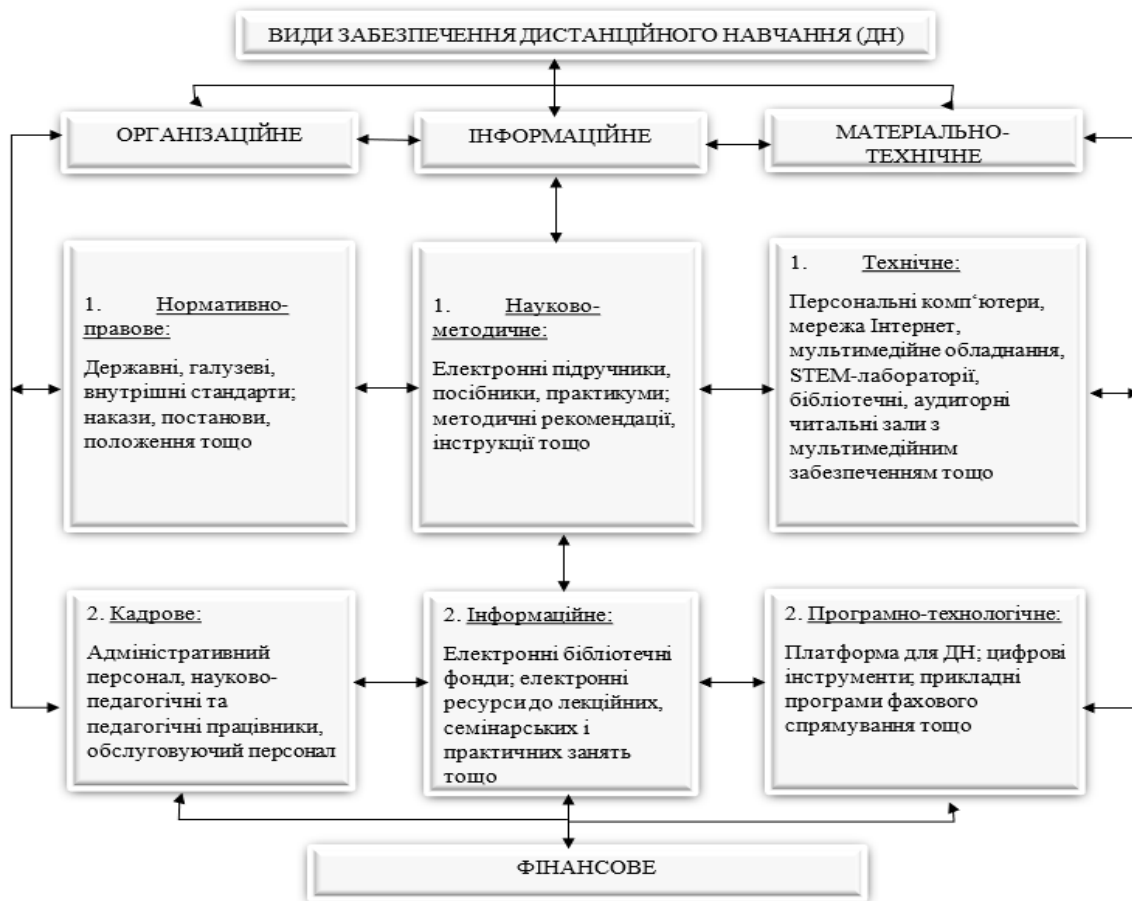

Рис. Види забезпечення ДН

Таким чином, організаційна складова **передбачає:**

1. *Нормативно-правове забезпечення*, а саме: наявність державних, галузевих і внутрішніх (стосуються конкретних ЗВО) законів, стратегій,

стандартів, наказів, постанов, положень тощо.

2. *Кадрове забезпечення*, зокрема:

- відповідним чином підготовлена адміністрація: ректорат, директори інститутів, декани факультетів, завідувачі кафедр;
- науково-педагогічні та педагогічні працівники;
- професори, доценти, старші викладачі, асистенти;
- обслуговуючий персонал: методисти, завідувачі лабораторіями, ст. лаборанти, лаборанти тощо.

Інформаційна складова містить:

1. *Науково-методичне забезпечення*, зокрема: електронні підручники, посібники, практикуми, збірники задач; методичні рекомендації, розробки; інструктивні матеріали тощо.

2. *Інформаційне забезпечення*, як от: електронні бібліотечні фонди; електронні ресурси до лекційних, семінарських і практичних занять тощо.

Матеріально-технічна складова **передбачає:**

1. *технічне забезпечення*, а саме: персональні комп'ютери, оснащені веб-камерами; мережа Інтернет; мультимедійне обладнання; організаційна техніка; STEM-лабораторії; бібліотечні, аудиторні та читальні зали з мультимедійним забезпеченням тощо.

1. *Програмно-технологічне забезпечення*, зокрема: платформа для ДН; цифрові інструменти; прикладні програми фахового спрямування тощо.

Із огляду на автономію закладів вищої освіти, ректори провідних університетів запровадили внутрішні системи забезпечення дистанційної форми навчання у рамках відкритої освіти і успішно їх використовують при підготовці фахівців.

Одна із важливих проблем, пов'язаних із запровадженням дистанційної форми навчання – це перехід на нову систему нормування праці педагогічних і науково-педагогічних працівників, що забезпечують дистанційне навчання. Їхній робочий час для виконання всіх видів робіт протягом навчального року не має перевищувати річне робоче навантаження, визначене Кодексом України про працю. Багато видів робіт викладача залишається поза увагою нормативно-правових документів і оплачуються згідно з нормами для очної (заочної) форми навчання. Підготовка і проведення робіт за ДФН передбачає розширення форм і додаткових видів роботи викладача, зокрема: розроблення електронних навчальних курсів із дисципліни, створення електронних підручників, посібників, рекомендацій; підготовку до занять за дистанційною формою навчання: лекційних; практичних; семінарських; створення електронних

дидактичних матеріалів (вправ, ментальних карт, таблиць тощо в хмарному або в гугл-середовищі); розроблення презентаційних матеріалів із використанням цифрових технологій; створення анімацій, коміксів, анімаційних фільмів тощо; записи відеолекцій, онлайн практичних занять; монтування відеоматеріалів тощо.

Згадані вище проблеми стали нагальними і постійно піднімаються керівниками і науково-педагогічними працівниками на різного роду науково-практичних конференціях, нарадах, під час проходження курсів підвищення кваліфікації, стажування, обмінів досвідом на семінарах і дискусіях на круглих столах. При цьому особливо гострими в своїй більшості є проблеми, пов'язані з неоплачуваністю видів робіт, що з'явилися під час виконання дистанційної форми навчання.

Вивчення ефективності запровадження в освітній сфері дистанційної форми навчання засвідчило, що дана проблема випущена з поля зору уряду України і безпосередньо Міністерства освіти і науки України. У діючих законах і постановах, наказах це питання акцентувалося лише з точки зору необхідності і доцільності переходу на дистанційну форму навчання. Проте питання обрахування витрат часу на підготовку і здійснення різних видів роботи під час дистанційної форми навчання не проводилося. Керівники закладів вищої освіти вимушені спиратися на законодавчі акти ще з 2002 року давності. І на сьогодні ця діяльність і пов'язані з нею проблеми перекладені безпосередньо на заклади освіти. При цьому важливо враховувати підвищену складність і велику затрату часу для підготовки методичного і дидактичного забезпечення дистанційних курсів, викладачам необхідно перерозподіляти робочий час між організаційною, методичною і навчальною роботою у бік зменшення останньої.

Вище окреслене спонукало до вивчення даного питання на практиці. Результати вивчення даного питання шляхом проведення анкетування, інтерв'ювання, опитування науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої та післядипломної освіти України, а також безпосередньої участі автора у навчальному процесі вузу підтвердили наявність прогалин у сучасному законодавстві з піднятої нами проблематики. Результати проведеного дослідження дозволили виділити невраховані в чинних нормативно-правових документах види робіт і обрахувати затрати часу на їхнє виконання. Пропонуємо здійснені обрахунки в таблиці.

Таблиця

Норми часу для виконання різних видів робіт науково-педагогічними і педагогічними працівниками за ДФН у ЗВО

№ з/п	Назва виду роботи	Норма часу, передбачена державними нормативно-правовими документами	Необхідні зміни (за дистанційною формою навчання). К-ть годин
1	Відповідна післядипломна підготовка: проходження курсів, навчань, тренінгів тощо щодо використання цифрових та ІКТ технологій навчання у вищій школі	Не передбачено	30 годин (1 ЄКТС) на рік
2	Розроблення електронних навчальних курсів із дисципліни	Не передбачено	50 годин за один змістовий модуль
3	Підготовка до занять за дистанційною формою навчання: лекційних; практичних; семінарських	Не передбачено	6 год. до 1 заняття
4	Створення електронних підручників, посібників, рекомендацій	Не передбачено	150 годин
5	Створення електронних дидактичних матеріалів (вправ, ментальних карт, таблиць тощо в хмарному або в гугл-середовищі)	Не передбачено	20 годин за один змістовий модуль
6	Розроблення презентаційних матеріалів із використанням цифрових технологій	Не передбачено	5 годин за презентації до змістового модуля
7	Створення анімацій, коміксів, анімаційних фільмів тощо	Не передбачено	2–6 годин
8	Записи відеолекцій, онлайн практичних занять тощо	Не передбачено	Запис онлайн – під час проведення лекції, заняття
9	Монтування відеоматеріалів	Не передбачено	За 30 хвилин монтажу – Відеоролик 6–10 хв: 2 години запису + 2–4 години монтаж
10	Мотивування і стимулювання науково-педагогічних і педагогічних працівників за розроблення та запровадження цифрових інструментів навчання студентів	Не передбачено	преміювання, нагородження, відзнаки

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Отже, за останнє десятиліття зроблено певні кроки в забезпеченні закладів вищої освіти нормативно-правовими документами, в яких окреслюються особливості забезпечення освітнього процесу за дистанційною формою навчання. Закон України «Про вищу освіту», прийнятий у 2014 році

відображає питання, що стосуються дистанційної форми навчання серед інших. Міністерством освіти і науки України розроблено «Положення про дистанційне навчання», однак, воно носить загальний характер і не регулює оплати праці науково-педагогічних і педагогічних працівників, які забезпечують освітній процес в умовах дистанційного навчання. Надалі відсутній на державному рівні системоутворювальний нормативно-правовий документ, що визначив би статус дистанційної та відкритої освіти, які функціонують незалежно від епідеміологічних ситуацій, криз, катаклізмів тощо. На державному рівні має бути розроблене нове Положення про дистанційне навчання, в якому було б чітко зазначено нормативи часу науково-педагогічних і педагогічних працівників, що вони затрачають на ті чи інші види робіт, передбачені законодавством. Ці норми часу суттєво відрізняються від встановлених норм щодо очної (заочної) форм навчання і розраховані автором статті на основі здійсненого дослідження. Піднята проблематика є на часі, адже сучасне нормативно-правове забезпечення дистанційної форми навчання в ЗВО розкриє нові горизонти для побудови правового інформаційного суспільства і дасть можливість науково-педагогічним і педагогічним працівникам бути захищеними на рівні держави і ЗВО, в якому працюють.

Перспективи подальших досліджень. Дана стаття не вичерпує всіх питань, що стосуються нормативно-правового врегулювання дистанційного навчання у системі відкритої освіти. Прогностичність проведеного наукового зрізу і презентація його результатів свідчить, що дана проблема є не тільки актуальною, а й гострою і потребує невідкладного вирішення фінансово-економічного забезпечення новітніх форм організації підготовки фахівців у системі вищої освіти, зокрема і за змішаною формою навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] *Цифрова трансформація відкритих освітніх середовищ*; В. Бикова, О. Пінчук, Ред. Київ, Україна: ЦК Компринт, 2019, 186 с.
- [2] Л. В. Васильченко, В. Л. Шевченко, *Дистанційне навчання: наук.-метод. забезпечення, інформаційний простір навчального закладу*. Харків, Україна: Основа, 2009, 208 с.
- [3] Верховна Рада України. (2014, Лип. 01). *Закон № 1556-VII «Про вищу освіту»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3GwqPnG>
- [4] «Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні», *Центр інформаційних технологій в освіті*. Київ, 2001, 12 с.

- [5] Т. М. Кронівець, «Правове регулювання дистанційної освіти в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку», *Правова інформатика*, № 2(38), с. 19–24, 2013.
- [6] В. М. Кухаренко, «Про систему дистанційного навчання у відкритому дистанційному курсі», *Інформаційні технології в освіті*, вип. 11, с. 32–42, 2012.
- [7] *Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти за дистанційною формою навчання: проект прийнятий за основу на засіданні ДАК 21.06.05*. Київ, 2005, 2 с.
- [8] Л. Є. Петухова, Н. В. Осипова, «Електронна система підтримки нормативно-правової бази дистанційної системи навчання», *Інформаційні технології в освіті*, вип. 7, с. 12–18, 2010.
- [9] Кабінет Міністрів України. (1994, Серп. 31). *Постанова № 605 «Питання інформатизації»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3sp7RdE>
- [10] Верховна Рада України. (1993, Трав. 31). *Указ Президента № 186/93 «Про державну політику інформатизації України»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3sgKSS2>
- [11] Кабінет Міністрів України. (2005, Груд. 07). *Постанова № 1153 «Про затвердження Державної програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці" на 2006–2010 роки»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3spnbH4>
- [12] Міністерство освіти і науки України. (2013, Квіт. 25). *Наказ № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3oW5vTx>
- [13] Кабінет Міністрів України. (2003, Верес. 23). *Постанова № 1494 «Про затвердження Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004–2006 роки»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3uwyd0a>
- [14] Міністерство освіти і науки України. (2004, Квіт. 26). *Наказ № 335 «Про створення Координаційної ради з розвитку системи дистанційного навчання при Міністерстві освіти і науки України»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/35NFyhn>
- [15] Міністерство освіти і науки України. (2001, Лют. 26). *Наказ № 91 «Про створення Координаційної ради Міністерства освіти і науки України з питань дистанційної освіт»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3ov75e6>
- [16] Б. І. Шуневич, *Розвиток нормативно-правової бази дистанційного*

навчання в Україні та за рубежом. 2008. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://bit.ly/3L7VNpl>

- [17] Кабінет Міністрів України. (2002, Серп. 30). *Постанова № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів із оплати праці працівників установ, закладів і організацій окремих галузей бюджетної сфери»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/335Dy3c>; *Офіційний вісник України*, № 3, с. 94, 2012.
- [18] Кабінет Міністрів України. (2008, Жовт. 25). *Постанова № 939 «Питання оплати праці працівників установ, закладів та організацій бюджетної сфери»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3J84oH5>; *Офіційний вісник України*, № 35, с. 1210, 2010.
- [19] Е. В. Рыбалко, «Сравнительный анализ дидактических принципов традиционного и дистанционного образования», на *Второй междунар. конф. Интернет, образование, наука 2000, Винница, 10–12 октября, 2000 г.* Винница, 2000, с. 161–163.
- [20] ITEnergiCorhorate Progett. *Системы дистанционного обучения*. [Электронный ресурс]. Доступно: <https://bit.ly/3oues5u>

NORMATIVE LEGAL ACTS REGULATION OF DISTANCE LEARNING IN THE OPEN EDUCATION SYSTEM

Victor Oliynyk,

Doctor of Pedagogical sciences, Professor, Member
of National Academy of Educational Sciences of Ukraine.
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-2576-0722>
vikt.oliynyk@gmail.com

Annotation. In the scientific investigation the analysis of normative-legal regulation of distance learning in higher education institutions of Ukraine is carried out. The main list of normative documents regulating the provision of higher education by distance learning is highlighted. The tendencies of normative-legal regulation development are described and the problematic issues that need to be solved both at the state and local levels, as well as at the level of administration of higher education institutions are identified. The ways of solving the outlined problems and possible directions of work norm improvement of scientific-pedagogical and pedagogical

workers of higher education institutions who use a distance form of education. The absence of certain normative-legal acts regulating the remuneration of scientific-pedagogical and pedagogical workers in the conditions of distance learning is noted. After all, today the pay for distance and full-time education does not differ, and the cost of labour for the preparation of materials for classes in distance learning is much higher. The author proposes time norms for materials preparation and types of works performance in the conditions of distance learning, which are not provided by the current normative documents, which have not been revised since 2002. The difficult epidemiological situation related to the spread of COVID-19 has highlighted the problem, as educational institutions work in distance or mixed forms of education and research and teaching staff are faced with the problem of preparing and conducting online classes, online counselling and more. This requires some training, so teachers are constantly taught to use digital tools during the learning process. They independently develop materials and test them during classes independently. These are time-consuming types of work that were not taken into account and were not performed to such an extent during the full-time form of education. This article provides an opportunity to rethink the approaches to the remuneration of teachers, researchers and teaching staff working on a distance learning basis, and to make changes to the relevant regulations.

Key words: open education; system of distance education (SDE); distance form of education (DFE); mixed form of education (MFE); normative-legal regulation; institutions of higher education (IHE); postgraduate education (PE); digital tools.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В СИСТЕМЕ ОТКРЫТОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Олейник Виктор Васильевич,
доктор педагогических наук, профессор,
действительный член (академик) НАПН Украины.
Киев, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0002-2576-0722>
vikt.oliynyk@gmail.com

Аннотация. В научном исследовании проведен анализ нормативно-правового регулирования дистанционного обучения в учреждениях

высшего образования Украины. Освещен основной перечень нормативных документов, регулирующих обеспечение высшего образования по дистанционной форме обучения. Описаны тенденции развития нормативно-правового регулирования и обозначены проблемные вопросы, требующие решения как на государственном, так и на местном уровнях, а также на уровне администрации учреждений высшего образования. Указаны пути решения обозначенных проблем и возможные направления усовершенствования норм труда научно-педагогических и педагогических работников высшего образования, работающих по дистанционной форме обучения. Указано отсутствие определенных нормативно-правовых актов, регулирующих оплату труда научно-педагогических и педагогических работников в условиях дистанционного обучения. Сегодня оплата труда по дистанционной и очной форме обучения не различаются, а затраты труда на подготовку материалов к занятиям по дистанционной форме обучения намного больше. Автором предложены нормы времени для подготовки материалов и выполнения видов работ в условиях дистанционного обучения, не предусмотренные нынешними нормативными документами, которые не пересматривались с 2002 года. Сложная эпидемиологическая ситуация, связанная с распространением COVID-19, актуализировала поднятую проблему, ведь учебные заведения работают по дистанционной или смешанной формам обучения и научно-педагогические и педагогические работники поставлены перед проблемой подготовки и проведения онлайн занятий, онлайн консультирования и т.п. Для этого необходима определенная подготовка, поэтому преподаватели постоянно обучаются по применению цифровых инструментов во время образовательного процесса. Самостоятельно разрабатывают материалы и апробируют их на занятиях. Это времязатратные виды работ, которые не учитывались и не выполнялись в такой мере во время очной формы обучения. Данное исследование позволяет переосмыслить подходы к оплате труда педагогических и научно-педагогических работников, работающих по дистанционной форме обучения, и внести изменения в соответствующие нормативные документы.

Ключевые слова: открытое образование; система дистанционного образования (СДО); дистанционная форма обучения (ДФО); смешанная форма обучения (СФО); нормативно-правовое регулирование; учреждения высшего образования (УВО); последипломное образование (ПО); цифровые инструменты.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Tsyfrova transformatsiia vidkrytykh osvitnikh seredovyshch; V. Bykova, O. Pinchuk, Red. Kyiv, Ukraina: TsK Kompyrnt, 2019, 186 s.
- [2] L. V. Vasylychenko, V. L. Shevchenko, Dystantsiine navchannia: nauk.-metod. zabezpechennia, informatsiinyi prostir navchalnoho zakladu. Kharkiv, Ukraina: Osнова, 2009, 208 s.
- [3] Verkhovna Rada Ukrainy. (2014, Lyp. 01). Zakon № 1556-VII «Pro vyshchu osvitu». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3GwqPnG>
- [4] «Kontseptsiiia rozvytku dystantsiinoi osvity v Ukraini», Tsentri informatsiinykh tekhnolohii v osviti. Kyiv, 2001, 12 s.
- [5] T. M. Kronivets, «Pravove rehuliuвання dystantsiinoi osvity v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku», Pravova informatyka, № 2(38), s. 19–24, 2013.
- [6] V. M. Kukharenko, «Pro systemu dystantsiinoho navchannia u vidkrytomu dystantsiinomu kursi», Informatsiini tekhnolohii v osviti, vyp. 11, s. 32–42, 2012.
- [7] Litsenziini umovy nadannia osvitnikh posluh u sferi vyshchoi osvity za dystantsiinoiu formoiu navchannia: proekt pryiniaty za osnovu na zasidanni DAK 21.06.05. Kyiv, 2005, 2 s.
- [8] L. Ye. Petukhova, N. V. Osypova, «Elektronna systema pidtrymky normatyvno-pravovoi bazy dystantsiinoi systemy navchannia», Informatsiini tekhnolohii v osviti, vyp. 7, s. 12–18, 2010.
- [9] Kabinet Ministriv Ukrainy. (1994, Serp. 31). Postanova № 605 «Pytannia informatyzatsii». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3sp7RdE>
- [10] Verkhovna Rada Ukrainy. (1993, Trav. 31). Ukaz Prezydenta № 186/93 «Pro derzhavnu polityku informatyzatsii Ukrainy». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3sgKSS2>
- [11] Kabinet Ministriv Ukrainy. (2005, Hrud. 07). Postanova № 1153 «Pro zatverdzhennia Derzhavnoi prohramy "Informatsiini ta komunikatsiini tekhnolohii v osviti i nautsi" na 2006–2010 roky». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3spnbH4>
- [12] Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2013, Kvit 25). Nakaz № 466 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dystantsiine navchannia». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3oW5vTx>
- [13] Kabinet Ministriv Ukrainy. (2003, Veres. 23). Postanova № 1494 «Pro zatverdzhennia Prohramy rozvytku systemy dystantsiinoho navchannia na 2004–2006 roky». [Elektronnyi resurs].

Dostupno: <https://bit.ly/3uwyd0a>

- [14] Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2004, Kvit. 26). Nakaz № 335 «Pro stvorennia Koordynatsiinoi rady z rozvytku systemy dystantsiinoho navchannia pry Ministerstvi osvity i nauky Ukrainy». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/35NFyhn>
- [15] Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2001, Liut. 26). Nakaz № 91 «Pro stvorennia Koordynatsiinoi rady Ministerstva osvity i nauky Ukrainy z pytan dystantsiinoi osvity». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3ov75e6>
- [16] B. I. Shunevych, Rozvytok normatyvno-pravovoi bazy dystantsiinoho navchannia v Ukraini ta za rubezhem. 2008. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3L7VNpI>
- [17] Kabinet Ministriv Ukrainy. (2002, Serp. 30). Postanova № 1298 «Pro oplatu pratsi pratsivnykiv na osnovi Yedynoi taryfnoi sitky rozriadiv i koefitsientiv iz opłaty pratsi pratsivnykiv ustanov, zakladiv i orhanizatsii okremykh haluzei biudzhetnoi sfery». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/335Dy3c>; Ofitsiinyi visnyk Ukrainy, № 3, s. 94, 2012.
- [18] Kabinet Ministriv Ukrainy. (2008, Zhovt. 25). Postanova № 939 «Pytannia opłaty pratsi pratsivnykiv ustanov, zakladiv ta orhanizatsii biudzhetnoi sfery». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3J84oH5>; Ofitsiinyi visnyk Ukrainy, № 35, s. 1210, 2010.
- [19] E. V. Rybalko, «Srvnritel'nyj analiz didakticheskikh principov tradicionnogo i distancionnogo obrazovaniya», na Vtoroj mezhdunar. konf. Internet, obrazovanie, nauka 2000, Vinnica, 10–12 oktyabrya, 2000 g. Vinnica, 2000, s. 161–163.
- [20] ITEnergiCorhorate Project. Sistemy distancionnogo obucheniya. [Elektronnyj resurs]. Dostupno: <https://bit.ly/3oues5u>

*Стаття надійшла до редакції
10 січня 2022 року*

DOI [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19\(48\)-84-107](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-84-107)
УДК [37.026:34] : 377

Спиридонова Євгенія Олександрівна,

аспірант кафедри менеджменту освіти та права Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти»;
викладач Дніпровського фахового коледжу інженерії та педагогіки
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет».
Дніпро, Україна.

jenya.spiridonova@gmail.com

ВПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦКУРСУ КРЕАТИВНОГО ПРОСТОРУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ

Анотація. У статті розглянуто питання змісту спецкурсу, який сприяє управлінню формуванням правової компетентності бакалаврів технічних спеціальностей. Зазначено, що практичні проблеми впровадження спецкурсу Креативний простір «Авторська студія Аматорів права» в освітній процес коледжу полягають у різних рівнях сприйняття викладачами коледжу правової інформації, усвідомлення важливості впровадження правових дисциплін на заняттях з технічних дисциплін; обмеженість часу для застосування комплексного системного підходу, що включає в себе набуття знань, формування вмінь їх застосовувати та усвідомлення необхідності правової поведінки; низький мотиваційний рівень здобувачів освіти для ефективного засвоєння правового підґрунтя професійних дисциплін. Закцентовано увагу на тому, що спецкурс Креативний простір «Авторська студія Аматорів права» створено з метою формування спільного майбутнього через правознавство, що покликане створити нову модель управління формуванням правової компетентності бакалаврів технічних спеціальностей в умовах коледжу, в якій професіонали, інституції та спільноти виступають в ролі партнерів для генерування нових сенсів та підвищення конкурентоспроможності бакалаврів технічних спеціальностей на ринку праці. Зазначено, що під час вивчення спецкурсу креативного простору «Авторська студія Аматорів права» у викладачів формуються навички та вміння, які є складовими професійної підготовленості бакалаврів технічних спеціальностей. Доведено, що впровадження спецкурсу Креативного простору «Авторська студія Аматорів права» є сучасним мейнстримом та сприяє формуванню правових компетентностей, які є складовими необхідних професійних навичок та вмінь бакалаврів технічних спеціальностей.

Ключові слова: освіта; компетентнісний підхід; формування правових компетентностей; правосвідомість здобувачів освіти; спецкурс.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Головним завданням для суспільства завжди є і залишиться надання якісної освіти нашим нащадкам. Діяльність людства невід’ємно пов’язана з великою кількістю електричних, механічних і електронних приладів. Виклики сьогодення зумовлюють необхідність комплексного підходу до проблем якості освіти, які повинні ґрунтуватися на кінцевому результаті – опануванні випускниками коледжів не лише системою професійних компетентностей, а й вмінні реалізовувати свої громадянські права та інтереси у правовому полі, що сприятиме зменшенню росту тіньової економіки, конкурентоспроможності на міжнародному ринку праці. Це свідчить про необхідність перегляду не лише методологічних засад підготовки майбутніх бакалаврів технічних спеціальностей, а й суттєвих змін у підготовці педагогічного складу коледжів. Тому актуальним постає питання формування правової компетентності бакалаврів технічних спеціальностей в умовах коледжу завдяки впровадженню в освітній процес спецкурсу Креативний простір «Авторська студія Аматорів права».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питань правової освіти звертались такі науковці: розвитку правової педагогіки (М. Моніхіна, В. Пономарьова, І. Рябко, Є. Татарінцева, Н. Яковлева); формування правової культури і захисту прав особи (О. Аграновська, О. Ганзенко, В. Головченко, Д. Оксамитний, А. Семітко, А. Скуратівський); формування правосвідомості (К. Бельський, Г. Остроумова, І. Рябко, Н. Соколова, І. Фарбер).

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті полягає в аналізі особливостей впровадження в освітній процес Креативного простору «Авторська студія Аматорів права».

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено такі **завдання**: формування правової компетентності бакалаврів технічних спеціальностей в умовах коледжу завдяки впровадженню в освітній процес креативного простору «Авторська студія Аматорів права».

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Питання формування правової компетентності майбутніх випускників – це проблема підготовки фахівця, здатного до глибокого, нестандартного й

критичного мислення, детального моделювання професійного процесу, втілення в повсякденну практику нових виробничих ідей і технологій. Тому постала необхідність пошуку засобів формування правової компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей, готових працювати в умовах і реаліях сучасного ринку праці.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для вирішення поставленої мети використано теоретичні методи наукового дослідження: аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми, класифікація принципів формування правової компетентності бакалаврів технічних спеціальностей в умовах коледжу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Сучасний світ важко уявити без інновацій у всіх сферах нашого життя. Все, чим на теперішній час пишається людство, створювалось із застосуванням техніки завдяки майстерності професіоналів. Взагалі всі професії, пов'язані з технікою, інформаційними технологіями і технічними науками, об'єднані під єдиною назвою – технічні.

Діюче законодавство України взагалі не містить поняття «технічні спеціальності», відсутні будь-які градації спеціальностей, що надає підґрунтя для роздумів зупинитись більш детально, необхідність дослідити. Тим не менш, в звичаєвому обороті таке поняття використовується досить часто та в широкому значенні розуміється як спеціальність, що надає можливість здобувачам освіти працевлаштуватись за професією, пов'язаною з розробкою, експлуатацією, обслуговуванням і ремонтом техніки. Сміливо можна заявити, що в умовах діджиталізації технічні професії в сучасному світі наявні в кожній сфері бізнесу. Комп'ютерні інженери і оператори, механіки і автомобілісти, електрики та наладчики завжди будуть затребувані на ринку праці, незважаючи на впровадження робототехніки на ринку праці.

Відповідно до тлумачення, наведеного у Великій радянській енциклопедії, технічна освіта – це підготовка інженерів і техніків для промисловості, будівництва, транспорту, зв'язку, сільського і лісового господарства. Під терміном технічна освіта розуміється також сукупність науково-теоретичних і практичних знань і навичок, що дозволяють тим, що отримали цю освіту вирішувати виробничо-технічні, економічні та інші завдання по своїй спеціальності.

Беззаперечним є той факт, що потреба у фахівцях технічних спеціальностей, здатних до постійного самовдосконалення, зростає. Саме тому коледжам, які мають ліцензію на надання освітніх послуг за першим

(бакалаврським) рівнем вищої освіти, необхідно вжити ряд заходів з метою активізації освітніх процесів, орієнтуючись не на кількість дидактичних одиниць, які засвоїв здобувач освіти, а на кінцевий результат, його компетентності і кваліфікації, які дозволять повноцінно вступити в професійний світ. Це відбуватиметься в тому числі і завдяки опануванню в рамках професійних складових таких дисциплін, як «Міжнародне право», «Трудове право», «Страхове право», «Цивільне право», «Господарське право», «Авторське право та суміжні права».

Як зазначає В. Рижов, «необхідно, щоб інженерна справа знову перетворилась у гармонійну творчість, у якій рівноправні наука та мистецтво, теорія та експеримент, логіка та інтуїція, а інженер став гармонійною особистістю, провідною постаттю сучасного суспільства».

Одним із важливих компонентів викладачів є їх правова компетентність, оскільки це забезпечує ефективну реалізацію правового аспекту освітнього процесу, здатність впливати на процес формування правосвідомості, правової культури здобувачів освіти засобами педагогічної дії.

У рамках компетентнісного підходу компетентність розглядається як певний рівень інтеграції знань, умінь, навичок, досвіду і особистісних якостей фахівця, який забезпечує ефективність і якість виконуваної ним професійної діяльності.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що правова компетентність здатна здійснювати конкретну практичну науково-педагогічну діяльність на правових засадах, глибоких знаннях законів і нормативних актів; у розумінні правових принципів діяльності всіх учасників освітнього процесу у коледжі і способів правового регулювання їх взаємовідносин; у ціннісному ставленні до права як до обов'язкової складової науково-педагогічної діяльності; готовності і здатності захищати і впроваджувати правові відносини в професійній діяльності.

Під час теоретичного аналізу науково-педагогічної і спеціальної літератури нами визначено сучасні тенденції, що впливають на формування правової компетентності викладачів коледжу: а) процеси європейської інтеграції – міжнародний ринок праці, міграція в масштабах європейського простору людських та виробничих ресурсів, міжнародна стандартизація законодавства, економічних та технічних процесів, змішування культур різних країн; б) процеси реформування освіти – впровадження інноваційної освіти, що запроваджує нові підходи до самореалізації, надає можливість молоді бути мобільними на ринку праці, здатними швидко пристосовуватися до сучасних тенденцій, робити світоглядний вибір на основі трансформаційних змін

суспільства, матиме необхідні знання, навички й компетентності для навчання протягом життя; в) процеси вдосконалення професійної майстерності викладачів коледжу – зростання інформативності правового поля; підвищення рівня знань про юридичні норми, механізми захисту правових інтересів й інтелектуальної власності; дотримання правових норм у взаємовідносинах з іншими суб'єктами освітнього процесу.

«Авторська студія Аматорів права» – освіта майбутнього, яка вже стала реальністю, пропонує єдиний простір для освіти викладачів та здобувачів освіти. Креативний простір «Авторська студія Аматорів права» – це нова ера освітніх технологій, унікальна платформа та можливість спільної роботи різних поколінь для розробки нових методів засвоєння матеріалу для «навчання протягом життя».

Оскільки виховання, навчання – педагогічні категорії, тому мета, зміст, форми цієї роботи потребують коригування в рамках педагогічного підходу.

В умовах пандемії COVID-19 постає низка важливих завдань щодо формування правової компетентності бакалаврів технічних спеціальностей, впровадження особисто орієнтованого підходу до навчального процесу та практичної діяльності. Саме тому побудова цілісної методологічної системи управління формуванням правової компетентності бакалаврів технічних спеціальностей в умовах коледжу неможлива поза контекстом інтеграційних процесів, які відбуваються у сучасній освіті, і потребує ретельного оновлення. Основною метою спецкурсу, який ґрунтується узагальненому розгляді основ правового життя в Україні та спеціалізації правових знань виходячи з професійних потреб бакалаврів технічних спеціальностей, є формування цілісного, системного розуміння державно-правових явищ, оволодіння спеціальними нормами права, що регулюють правовідносини, пов'язані з професійними навичками із застосуванням правової практики. Його впровадження сприяє формуванню у здобувачів освіти розвитку творчого мислення при виборі правової поведінки, розширення правосвідомості, правової культури, використання яких в професійній діяльності є вирішальним для конкурентоспроможності на ринку праці. Спецкурс Креативний простір «Авторська студія Аматорів права» є інституцією нового типу, створеною з метою формування спільного майбутнього через правознавство, що покликана створити нову модель управління формуванням правової компетентності бакалаврів технічних спеціальностей в умовах коледжу, в якій професіонали, інституції та спільноти виступають в ролі партнерів для генерування нових сенсів та підвищення конкурентоспроможності бакалаврів технічних спеціальностей на ринку праці. Діяльність Креативного простору «Авторська

студія Аматорів права», згідно з Положенням, спрямовується та координується керівництвом коледжу. Метою спецкурсу також є сприяння створенню й зміцненню правової культури і креативності бакалаврів технічних спеціальностей в умовах коледжу, шляхом розробки, апробації та вдосконалення нової для України моделі Креативного простору «Авторська студія Аматорів права». Метою викладання спецкурсу Креативний простір «Авторська студія Аматорів права» є формування правових компетентностей; набуття правозастосовного досвіду, як необхідної складової частини правової компетентності; формування правосвідомості здобувачів освіти.

Аби бути активним суб'єктом державних інтеграційних процесів бакалаври технічних спеціальностей завдяки підтримки викладачів, з одного боку, мають отримати потенціальні можливості для конкурентоспроможності, а з іншого – для самоідентифікації та саморозвитку через засвоєння юридичних дисциплін. Креативний простір «Авторська студія Аматорів права» є постійно діючою платформою для обміну та діалогу, створеною з метою формування правових компетентностей бакалаврів технічних спеціальностей через підвищення правосвідомості викладачів коледжу. Креативний простір «Авторська студія Аматорів права» як інституція покликана створити нову модель управління формуванням правових компетентностей бакалаврів технічних спеціальностей, в якій професіонали, інституції та спільноти виступають в ролі партнерів для генерування нових ідей в сфері права, вивчення основ правознавства та вміння їх втілювати у повсякденному житті. Було сформовано команду вмотивованих здобувачів освіти, забезпечено початок роботи Креативного простору «Авторська студія Аматорів права» та створено необхідні умови для його активного функціонування, організовано низку інформаційних подій з цільовими аудиторіями та інформаційні зустрічі, розпочато створення майданчику онлайн-діалогу через проведення стратегічних сесій за участі представників керівництва коледжу.

Вказане уможливило підвищення якості професійної підготовки бакалаврів технічних спеціальностей, формування в них правосвідомості та прагнення самовдосконалення.

Робоча програма спецкурсу покликана полегшити засвоєння основних теоретичних засад формування правових компетентностей бакалаврів технічних спеціальностей з дисциплін «Міжнародне право», «Трудове право», «Цивільне право», «Страхове право», «Господарське право», «Авторське право та суміжні права», що входять до циклу юридичних дисциплін.

Розділи у спецкурсі побудовані так, щоб активізувати розумову діяльність здобувачів освіти, формувати в них базовий правовий світогляд,

створює економію навчального часу.

Основним завданням спецкурсу Креативний простір «Авторська студія Аматорів права» є опанування правових знань викладачів технічних спеціальностей коледжу з метою подальшого викладу отриманих знань здобувачам освіти на заняттях:

- ознайомити викладачів коледжу з основними вимогами щодо критеріїв, показників, рівнів та стану сформованості правових компетентностей бакалаврів технічних спеціальностей;
- опанувати основні теоретичні відомості юридичних дисциплін, які у подальшому допоможуть бакалаврам мати високий рейтинг на ринку праці;
- сформуванати знання про сутність, зміст і структуру правових компетентностей бакалаврів технічних спеціальностей;
- впровадити наскрізні теми з юридичних питань, які виникатимуть у професійній діяльності;
- сформуванати практичні навички з оформлення офіційних документів;
- сформуванати високий рівень правової культури у сфері професійного спілкування;
- створити оптимальні умови для реалізації професійних проектів у межах правового поля, зокрема шляхом запровадження моніторингу процесів їх реалізації.

Такі питання потребують комплексного підходу та координованих дій здобувачів освіти, викладачів та керівництва коледжу, що обумовлює необхідність:

1. Створення сприятливих умов для суб'єктів освітніх процесів коледжу при реалізації правових проектів в рамках спецкурсу та правозастосовної діяльності, запровадження прозорих систем вибору юридичних тем для навчання, створення нових партнерств і формування спільних інтересів в умовах коледжу.

2. Забезпечення рівного доступу до технічних ресурсів та рівних можливостей для особистісного розвитку та самореалізації в правовій сфері для всіх учасників спецкурсу.

3. Забезпечення всебічного розвитку і функціонування правової культури, сприяння вивченню основ правознавства.

4. Запровадження в коледжі аналітичної та дослідницької діяльності у сфері правознавства і креативних індустрій.

5. Сприяння розвитку освітніх ініціатив, впровадженню інновацій, цифрових технологій та діджиталізації у сфері правознавства.

6. Сприяння створенню конкурентоспроможного правового продукту та розвитку молодих митців.

7. Збереження всіх напрацювань з правових питань за весь час роботи Креативного простору «Авторська студія Аматорів права».

8. Підтримка правових проектів, націлених на всебічний розвиток особистості здобувачів освіти в умовах діджиталізації.

9. Сприяння міжкультурному діалогу, налагодженню та розвитку партнерства, підтримка розмаїття поглядів та забезпечення дотримання прав здобувачів освіти.

Згідно з Положенням, Креативний простір «Авторська студія Аматорів права» може підтримувати різні проекти фізичних та юридичних осіб, співпрацювати із різноманітними українськими та закордонними інституціями. Підтримка різних форм правового самовираження та взаємодії для всіх, що дозволить реалізувати спільне майбутнє України на правовій мапі світу: право та креативність.

Програма передбачає тісний зв'язок теоретичного курсу з практичним. На практичних заняттях здобувачі освіти набувають комунікативних, правозастосовуючих вмінь, необхідних бакалаврам у майбутній професійній діяльності.

У процесі вивчення спецкурсу викладачі та здобувачі освіти повинні знати:

1) предмет і завдання курсу Креативний простір «Авторська студія Аматорів права»;

2) основні положення з різних галузей права, що можуть бути застосовані в майбутній роботі;

3) специфіку обраної професії в аспекті правових вимог та діючого законодавства України;

4) особливості захисту прав та законних інтересів з метою виховання правової свідомості та культури;

5) принципи законності та правопорядку;

6) діюче законодавство України, що регулює професійне середовище бакалаврів технічних спеціальностей;

7) основи антикорупційної політики України;

8) орієнтуватися у теоретичних і практичних аспектах дисциплін «Міжнародне право», «Трудове право», «Страхове право», «Цивільне право», «Господарське право», «Авторське право та суміжні права»;

9) загальнотеоретичні правові поняття та терміни з курсу «Правознавство», розрізняти поняття «право», «закон», «норма права», «правовий інститут», тощо;

- 10) структуру права та законодавства;
  - 11) поняття і ознаки правосвідомості та правової культури, правової поведінки та юридичної відповідальності;
  - 12) питання захисту своїх персональних даних;
  - 13) підстави виникнення, зміни та припинення правових відносин;
  - 14) основи конституційного права України;
  - 15) органи державної влади та місцевого самоврядування України;
  - 16) судові, правоохоронні та правозахисні органи України;
  - 17) основні визначення та поняття основних галузей права України;
  - 18) міжнародні джерела права України;
  - 19) структуру та ієрархію нормативно-правових актів в Україні.
- У процесі вивчення спецкурсу здобувачі освіти мають вмінати:
- 1) давати правовий аналіз конкретних суспільних відносин;
  - 2) запроваджувати отримані правові знання у професійній діяльності, розв'язувати правові колізії;
  - 3) складати правову документацію;
  - 4) самостійно поповнювати, систематизувати і застосовувати правові знання;
  - 5) вільно орієнтуватися в ситуаціях, пов'язаних з застосуванням своїх трудових, політичних та авторських прав;
  - 6) володіти загальнотеоретичними поняттями і термінами та вмінати їх використовувати;
  - 7) характеризувати і тлумачити норми Конституції та чинного законодавства України;
  - 8) правильно застосовувати у практичній діяльності та повсякденному житті закони та підзаконні акти України;
  - 9) орієнтуватися в сучасному правовому полі;
  - 10) розмежовувати правові відносини у суспільстві;
  - 11) використовувати правові процедури захисту прав і свобод людини у судових та інших державних органах України;
  - 12) правильно користуватися спеціальною літературою з різних галузей права України;
  - 13) грамотно оцінювати юридичні факти, аналізувати сучасні проблеми розвитку суспільства і виробляти власну життєву позицію.
  - 14) виконувати практичні завдання з метою формування правових компетентностей;
  - 15) швидко приймати рішення в нестандартних ситуаціях, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю;

16) ефективно використовувати засоби передачі інформації;

17) працювати з нормативно-правовими актами, систематизувати інформацію з Інтернет-ресурсів;

18) аналізувати, прогнозувати, систематизувати набуті знання, розв'язувати питання, пов'язані з майбутньою професійною діяльністю.

Під час вивчення спецкурсу креативного простору «Авторська студія Аматорів права» у викладачів формуються навички та вміння, які є складовими професійної підготовки бакалаврів технічних спеціальностей.

Спецкурс складається з 12 тем. Кожна тема передбачає фреймові структури та інтерактивні складові. Безпосередніми учасниками під час вивчення спецкурсу є викладачі та здобувачі освіти. Розглядаючи теми, на заняттях не просто транслюється інформація, а подається через ділову гру або проекти. Створюємо ситуації, завдяки яким можемо подати інформацію до відповідної теми. Головна складова гри: «ЗДОБУВАЧ ОСВІТИ – ГОЛОВНИЙ ДІЮЧИЙ ПЕРСОНАЖ». Наприклад, розглядаючи тему «Основні поняття адміністративного права України», створюємо проблемну ситуацію, де здобувач освіти грає роль судді або прокурора. Він на ситуацію дивиться очима не постраждалого, а очима правосуддя.

Тема 1 Основи теорії держави та права

Основні теорії походження права та держави. Поняття та ознаки права та держави. Поняття та види функцій права та держави. Класифікація держав за їх формою: форма державного устрою, форма державного правління, форма політичного режиму. Поняття та характеристика демократії. Поняття та ознаки правової держави та громадського суспільства.

У результаті вивчення теми здобувач освіти має *знати*:

- основи методології в пізнанні державно-правових явищ;
- основні закономірності процесу виникнення держави та права;
- сутність і головні ознаки держави;
- основні підходи до типології держав;
- сутність функцій та форми держави;
- поняття та сутність правової держави та політичної системи суспільства;
- сутність права, його ознаки та функції, сучасні підходи до праворозуміння;
- сутність і різноманіття форм (джерел) права, види нормативно-правових актів;
- поняття, структуру та види норм права;
- сутність і співвідношення системи права та системи законодавства, види правових систем;

- поняття, ознаки та склад правового відношення;
  - сутність правотворчості;
  - специфіку реалізації та тлумачення права;
  - механізм правового регулювання суспільних відносин;
  - поняття та типологію правової поведінки;
  - склад і види правопорушень, принципи юридичної відповідальності, а також місце й роль правоохоронних органів у боротьбі з правопорушеннями та у їх профілактиці;
    - поняття й основні принципи законності, співвідношення законності й правопорядку;
    - сутність, види правової культури та правової свідомості.
    - поняття та сутність законності та правопорядку, а так само наслідки, що тягнуть за собою порушення режиму законності;
- вміти:*
- вільно володіти основними категоріями теорії держави та права, правильно застосувати їх при оцінюванні конкретних ситуацій;
  - характеризувати державу, як політико-правове явище;
  - типологізувати держави за конституційно-правовою базою, історичним типом;
  - орієнтуватися в джерелах права, вміти вільно їх тлумачити;
  - відрізнити правові відносини від інших видів суспільних відносин;
  - аналізувати норми права, застосовуючи методи пізнання державно-правових явищ;
  - вірно застосовувати норми права в різних життєвих ситуаціях;
  - здійснювати на практиці вимоги законності та правопорядку;
  - критично дивитися на явища правової системи.

Тема 2 Основні поняття конституційного права України

Поняття та види конституції. Загальна характеристика Конституції України та порядок внесення змін до неї. Конституційна форма правління, державного устрою та політичного режиму України. Державна символіка та державна мова України. Поняття та форми здійснення народного суверенітету. Безпосередня та представницька демократія.

Співвідношення понять «людина», «особа», «громадянин». Поняття та принципи громадянства України. Органи, уповноважені вирішувати питання громадянства. Підстави набуття та припинення громадянства України.

Правовий статус іноземців та біженців в Україні. Система конституційних прав та обов'язків людини та громадянина. Гарантії конституційних прав та свобод в Україні.

Права, свободи та обов'язки людини та громадянина Конституційні принципи поділу державної влади. Система органів державної влади. Правовий статус Президента України. Правовий статус Верховної Ради України. Правовий статус органів виконавчої влади. Місцеве самоврядування.

У результаті вивчення теми здобувач освіти має *знати*:

- поняття і предмет конституційного права України;
- метод конституційно-правового регулювання;
- конституційно-правові норми: поняття, особливості, види;
- конституційно-правові інститути: поняття, зміст, система;
- систему конституційного права України;
- Конституційно-правові відносини: поняття, характерні особливості, види;
- об'єктів конституційно-правових відносин;
- суб'єктів конституційно-правових відносин;
- джерела конституційного права України як галузі національного права;
- місце конституційного права в системі національного права та його роль у становленні і розвитку правової системи України;
- поняття та предмет науки конституційного права;
- систему та джерела науки конституційного права;

вміти:

- розмежовувати поняття предмета конституційного права як галузі права та як юридичної науки;
- робити співставлення методів конституційно-правового регулювання із методами, що застосовуються іншими галузями права для регулювання суспільних відносин;
- виявляти особливості конституційно-правових норм та відносин, що виникають у процесі їх реалізації;
- розрізняти джерела конституційного права як галузі права та як науки;
- визначати роль конституційного права у розвитку українського законодавства.

Тема 3 Основи митного права

Поняття, предмет та метод митного права. Місце митного права у системі права України. Принципи митного права. Митні правовідносини та їх елементи. Виникнення і розвиток правового регулювання митної справи. Поняття митного регулювання і митного законодавства. Джерела митного права. Особливості набрання чинності законами України та

іншими нормативно-правовими актами з питань державної митної справи та особливості їх застосування.

У результаті вивчення теми здобувач освіти має *знати*:

- поняття, предмет та метод митного права;
- принципи митного права;
- поняття митного регулювання і митного законодавства;
- чинні закони України та інші нормативно-правові акти з питань державної митної справи та особливості їх застосування;

вміти:

- грамотно, лаконічно, обґрунтовано і відповідно до вимог законодавства складати юридичні документи;
- засвоїти теорію митного права, загальні засади здійснення митного контролю та митного оформлення, норми митного законодавства, практику його застосування;
- правильно тлумачити і застосовувати норми Митного кодексу України та інші нормативно-правові акти з питань митного оформлення;
- визначати, юридично обґрунтовувати і відстоювати свою правову позицію, захищати права та інтереси особи, пов'язані з митною справою.

Тема 4 Судуострій України

Основні поняття судуострою (суд, судова влада, правосуддя, тощо). Правові засади, принципи організації і діяльності судів, їх система. Сучасна система судів, поняття ланки та інстанції. Склад суду при розгляді справ у різних інстанціях. Вимоги, що ставляться до суддів. Порядок призначення та обрання суддів. Гарантії незалежності та недоторканості суддів. Питання кваліфікації та дисциплінарної відповідальності суддів. Суддівське врядування та самоврядування, завдання, організаційні форми, повноваження. Забезпечення діяльності судів. Місце в судовій системі місцевих, апеляційних, вищих спеціалізованих судів, Верховного Суду України, Конституційного Суду України, їх склад, повноваження, структура.

У результаті вивчення теми здобувач освіти має *знати*:

- основні поняття теми «Судуострій України»;
- загальну характеристику сучасної судової системи в Україні;
- новації, які містить Закон України «Про судуострій та статус суддів» та яким розпочато черговий етап судово-правової реформи в Україні;
- принципи здійснення правосуддя в Україні на сучасному етапі вдосконалення;

- основні напрями державної політики у здійсненні судової реформи та судочинства зокрема, а також етапи вдосконалення судівництва відповідно до європейських стандартів та принципів;

вміти:

- осмислювати взаємодію судової влади з іншими державними інститутами;
- визначати особливості впровадження і становлення адміністративної юстиції в Україні;
- орієнтуватися в основних поняттях здійснення правосуддя та судочинства;
- застосовувати положення, що стосуються гарантій суддів для безперешкодного виконання професійних обов'язків.

Тема 5 Основні поняття адміністративного права України

Поняття та предмет адміністративного права України. Поняття та види адміністративного правопорушення. Адміністративні стягнення. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх.

У результаті вивчення теми здобувач освіти має *знати:*

- понятійно-категоріальний апарат адміністративного права;
- предмет, метод та принципи адміністративного права;
- порядок формування та організаційно-правові форми діяльності публічної адміністрації;
- процедуру реалізації прав і свобод громадян та способи їх захисту у сфері публічної влади;
- види адміністративних правопорушень і заходи юридичної відповідальності за їх вчинення;

вміти:

- грамотно застосовувати понятійно-категоріальний апарат, нормативно-правову лексику і спеціальну термінологію;
- визначити суть правової проблеми у сфері функціонування публічної адміністрації;
- правильно визначити основи правового регулювання відповідних адміністративних правовідносин;
- пропонувати шляхи вирішення окремих проблеми правового регулювання;
- аргументовано висловити власну правову позицію з використанням посилань на нормативні акти, судову практику, матеріали роз'яснювального характеру державних органів;
- вибрати правильний шлях захисту інтересів конкретного учасника адміністративних правовідносин;
- складати проекти процесуальних документів.

Тема 6 Основні поняття авторського та суміжних прав

Поняття, предмет та система авторського права України. Поняття, види винаходів.

У результаті вивчення теми здобувач освіти має *знати*:

- поняття та правову природу авторського права;
- форми правового регулювання авторського права;
- характеристику суб'єктів авторського права;
- види об'єктів авторського права;
- характеристику творів, які не є об'єктами авторського права;
- особливості виникнення та здійснення авторського права;
- особливості здійснення особистих немайнових та майнових прав автора твору;
- підстави та порядок вільного використання творів;
- особливості набуття та здійснення авторських прав на окремі об'єкти (службовий твір, аудіовізуальний твір, комп'ютерні програми, компіляції даних, збірники та інші складені твори);
- особливості здійснення суміжних прав;
- особливості здійснення управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав;
- особливості захисту авторських та суміжних прав;

вміти:

- правильно застосовувати законодавство, що регулює відносини інтелектуальної власності, пов'язані з охороною та захистом авторських прав;
- складати проекти документів (договори, позовні заяви, заяви про забезпечення позову, заяви про забезпечення доказів, клопотання тощо);
- аналізувати практичні казуси.

Тема 7 Основи екологічного права

Поняття, предмет та система екологічного права України. Поняття, види винаходів.

У результаті вивчення теми здобувач освіти має *знати*:

- предмет, систему та джерела екологічного права України;
- екологічні права та обов'язки громадян;
- поняття та форми власності на природні об'єкти;
- правовий статус суб'єктів права власності на природні ресурси;
- поняття права природокористування;
- правове становище суб'єктів права природокористування;
- систему та правовий статус органів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища;

- порядок реалізації органами державного управління функцій в сфері екології;
- поняття та основні види юридичної відповідальності в галузі охорони навколишнього природного середовища;
- правовий режим зон надзвичайних екологічних ситуацій;
- поняття та види екологічної безпеки;
- основні напрями міжнародної взаємодії в галузі раціонального використання та охорони природних ресурсів;

вміти:

- правильно тлумачити та застосовувати норми екологічного законодавства, роз'яснення вищих судових та інших правоохоронних органів у процесі виконання своїх завдань та функцій в галузі охорони довкілля;
- визначити правовий режим об'єктів навколишнього природного середовища;
- аналізувати обставини справи, визначати характер правовідносин, застосовувати правові норми при розв'язанні екологічних спорів;
- визначати вид юридичної відповідальності за екологічні правопорушення та застосовувати заходи адміністративного впливу, в межах своїх повноважень;
- визначати підвідомчість та підсудність справ, пов'язаних з розглядом екологічних правопорушень;
- застосовувати набуті знання та навички в процесі вирішення практичних ситуацій;
- надавати юридичні консультації з питань екологічного права.

Тема 8 Основи цивільного права. Спадкування в Україні

Цивільний договір. Право власності в Україні. Зобов'язання в цивільному праві. Спадкування в Україні.

У результаті вивчення теми здобувач освіти має *знати:*

- стан основних проблем науки цивільного права;
- вільно орієнтуватися в системі цивільного законодавства та судовій практиці з цивільних справ;
- основні положення, що регулюють спадкові відносини;

вміти:

- правильно тлумачити та застосовувати норми цивільного права;
- грамотно проводити юридичний аналіз обставин, що склалися у конкретних відносинах;
- самостійно працювати з навчальними першоджерелами;

- використовувати здобутки науки цивільного права для вирішення різних ситуацій, обґрунтовано і мотивовано приймати рішення відповідно до завдань та належно їх оформлювати;
- досліджувати особливості цивільного судочинства по розгляду спадкових справ;
- аналізувати здобутки нотаріальної практики щодо реалізації та оформлення спадкових правовідносин;
- застосовувати набутті навички у практичній діяльності.

Тема 9 Основні поняття страхового права України

Поняття та предмет страхового права в Україні. Поняття, умови та порядок укладання договорів страхування. Права та обов'язки страхувальника.

У результаті вивчення теми здобувач освіти має *знати*:

- сутність страхування та страхової діяльності;
  - джерела правового регулювання страхування;
  - форми страхування;
  - сутність понять страховий ризик, страховий випадок, страхова сума, страхова виплата, страхове відшкодування, франшиза, страховий платіж, страховий тариф;
  - основи діяльності страхових компаній та їх відокремлених підрозділів, забезпечення їх платоспроможності, правове становище товариств взаємного страхування, об'єднань страховиків та страхових посередників;
  - умови і порядок укладення договорів страхування та виплат страхового відшкодування;
  - засоби та правові форми державного регулювання страхової діяльності;
- вміти*:
- складати комплекти документів, необхідні при укладенні договорів страхування та забезпечені виплати страхових відшкодувань;
  - розробляти проекти договорів страхування;
  - надавати чіткі та нормативно обґрунтовані консультації-відповіді на питання, які стосуються страхової діяльності.

Тема 10 Основні поняття трудового права України

Поняття та предмет трудового права України. Трудові правовідносини.

Трудовий та колективний договори. Робочий час. Час відпочинку. Підстави та порядок припинення трудового договору. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність.

У результаті вивчення теми здобувач освіти має *знати*:

- основні положення доктрини та джерел трудового права, а саме Конституції України, Кодексу законів про працю України, рішень

Конституційного Суду України, постанов Великої Палати Верховного Суду з питань застосування трудового законодавства, стан судової практики;

- предмет, метод, систему і принципи трудового права;
  - зміст основних інститутів трудового права;
  - коло суспільних відносин, що належать до сфери регулювання трудового права; головну мету норм трудового законодавства;
  - правовий статус суб'єктів трудового права;
  - сферу дії законодавства про працю та тенденції його розвитку в умовах ринкової економіки;
  - мати чітке уявлення про місце і роль трудового права в регулюванні суспільно-трудова відносин, виробничі, соціальні, захисні та інші функції трудового права, його взаємозв'язок з іншими галузями права;
  - підстави виникнення, зміни та припинення трудових правовідносин, їх форму та зміст;
  - порядок укладання, зміст, підстави зміни та припинення трудового договору;
  - порядок та особливості укладення колективного договору, його сторони та зміст;
  - основні принципи державної політики зайнятості населення;
  - поняття «робочий час» та «час відпочинку»;
  - особливості правового регулювання оплати праці;
  - порядок та умови притягнення до дисциплінарної відповідальності;
  - підстави застосування матеріальної відповідальності;
  - особливості організації охорони праці на підприємстві;
- вміти:*
- володіти основними поняттями трудового права; використовувати різноманітні інформаційні джерела для засвоєння складних питань з певної теми; відрізнити відносини, що регулюються трудовим правом, і відносини, які є предметом регулювання інших галузей права; правильно визначати характер і зміст правовідносин у сфері праці;
  - давати короткий висновок щодо окремих проблем з достатньою обґрунтованістю, оцінювати недоліки і переваги аргументів; правильно застосовувати норми трудового права до конкретних правових відносин;
  - тлумачити чинне трудове законодавство;
  - складати правові документи з питань трудових відносин;
  - аналізувати тенденції юридичної практики та оцінювати їх відповідно законодавству;

- застосовувати чинне трудове законодавство в професійній юридичній діяльності; обґрунтовано вирішувати питання реалізації норм трудового права на практиці.

Тема 11 Основні поняття господарського права

Поняття та предмет господарського права України. Поняття та види господарської діяльності. Підприємства в Україні: поняття та види.

Господарські товариства: поняття та види.

У результаті вивчення теми здобувач освіти має *знати*:

- проблемні питання теорії, практики та законотворчості в сфері господарських правовідносин;
- діюче господарське законодавство; основні положення правового статусу суб'єктів господарювання;
- способи захисту прав і законних інтересів учасників відносин у сфері господарювання;
- основні положення господарського речового, зобов'язального та договірнього права;
- загальні засади господарсько-правової відповідальності;
- особливості правового регулювання окремих видів господарської діяльності;

вміти:

- порівнювати і аналізувати норми законодавства, що регулюють відносини з приводу безпосереднього здійснення чи управління господарською діяльністю;
- правильно тлумачити і застосовувати на практиці норми господарського законодавства;
- узагальнювати практику реалізації норм господарського права та робити відповідні висновки;
- застосовувати знання та навички, набуті при вивченні теоретичного матеріалу з господарського права до конкретних ситуацій, що складаються в процесі організації та здійснення господарської діяльності.

Тема 12 Основні поняття міжнародного права

Здійснення комплексу виховних, навчальних та інформаційних заходів, спрямованих на створення належних умов для того, щоб бакалаври технічних спеціальностей здобували необхідних обсяг правових знань, набували навичок у їх застосуванні, потрібних для реалізації своїх прав і свобод, а також виконання покладених на них обов'язків.

У результаті вивчення теми здобувач освіти має *знати*:

- поняття та систему сучасного міжнародного права, його основні принципи та джерела;
  - співвідношення міжнародного та внутрішньо державного права;
  - сутність міжнародної правосуб'єктності, характерні риси суб'єктів міжнародного права;
  - поняття, види та підстави міжнародно-правової відповідальності; порядок вирішення спорів у міжнародному праві;
  - основні галузі міжнародного публічного та приватного права; міжнародно-правовий механізм захисту прав людини;
- вміти:*
- аналізувати зміст міжнародних договорів;
  - кваліфікувати існуючі міжнародні публічні і приватні правовідносини; тлумачити та застосовувати міжнародно-правові норми;
  - тлумачити та застосовувати норми національного законодавства, прийнятого на базі та на виконання міжнародно-правових норм;
  - аналізувати сучасний стан та перспективи розвитку міжнародних відносин.

Слід відзначити, що практичними проблемами впровадження спецкурсу Креативний простір «Авторська студія Аматорів права» коледжу є:

- різні рівні сприйняття викладачами коледжу правової інформації, усвідомлення важливості впровадження правових дисциплін на заняттях з технічних дисциплін;
- обмеженість часу для застосування комплексного системного підходу, що включає в себе набуття знань, формування вмінь їх застосовувати та усвідомлення необхідності правової поведінки;
- низький мотиваційний рівень здобувачів освіти для ефективного засвоєння правового підґрунтя професійних дисциплін.

На жаль, пандемія створила незручності в комунікації, але коледжі адаптувалися та зробили крок вперед дуже швидко, всі заходи спецкурсу Креативний простір «Авторська студія Аматорів права» почали проводитись через відеоконференції, інформацію отримувати через веб-портали.

Цифрові технології роблять свою справу, а результати впровадження спецкурсу демонструють ефективність.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Отже, впровадження спецкурсу Креативного простору «Авторська студія Аматорів права» є сучасним мейнстримом та сприяє формуванню

правових компетентностей, які є складовими необхідних професійних навичок та вмінь бакалаврів технічних спеціальностей.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з побудовою прогнозів новітніми методами прогнозування та їх порівняння з результатами класичних методів прогнозування на основі відповідних критеріїв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Я. Логвінова, «Обґрунтування сутності компетентнісного підходу в освіті у працях українських і зарубіжних учених», *Порівняльно-педагогічні студії*, № 3/4, с. 48–55, 2011.
- [2] М. Ю. Галатюк, «Діяльнісний аспект розвитку правової компетентності», *Нова педагогічна думка*, № 4(68), с. 64–68, 2011.
- [3] Г. В. Камишнікова, «До питання формування правової компетентності студентів у вищій школі», *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*, № 51, с. 167–170, 2015.
- [4] С. Паламар, «Компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти», *Освітологічний дискурс*, № 1/2, с. 267–278, 2018.
- [5] Л. Овсієнко, «Компетентнісний підхід до навчання: теоретичний аналіз», *Педагогічний процес: теорія і практика*, вип. 2, с. 82–87, 2017.
- [6] І. Огороднійчук, «Сутність і структура поняття "правова компетентність" майбутніх інженерів», *Педагогічний дискурс*, вип. 17, с. 117–122, 2014.
- [7] Н. В. Ржевська, «Критерії та показники сформованості правової компетентності майбутніх бакалаврів із підприємництва, торгівлі та біржової діяльності», *Педагогічні науки: зб. наук. праць*, т. 3, вип. LXXIV, с. 96–99, 2016.

IMPLEMENTATION OF A SPECIAL COURSE OF CREATIVE SPACE IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF BACHELOR TRAINING

Yevheniia Spirydonova,

graduate student of the Department of Education
and Law Management of the Postgraduate Education Central Institute
SIHE «University of education management», teacher of Dnieper professional
College of Engineering and Pedagogy SHEI "Ukrainian State
University of Chemical Technology".
Dnipro, Ukraine.

jenya.spiridonova@gmail.com

Abstract. The article considers the issue of the content of the special course, which contributes to the management of the formation of legal competence of bachelors of technical specialties. Practical problems of introducing the special course Creative Space "Author's Studio of Law Lovers" into the educational process of the college consist in different levels of perception by college teachers of legal information, awareness of the importance of introducing legal disciplines in the classroom in technical disciplines; limited time for applying an integrated systematic approach, which includes the acquisition of knowledge, the formation of skills to apply it and the awareness of the need for legal behavior; low motivational level of education applicants for effective assimilation of the legal basis of professional disciplines. Attention is focused on the fact that the Creative Space "Author's Studio of Law Lovers" was created with the aim of shaping a common future through jurisprudence, designed to create a new management model for the formation of legal competence of bachelors of technical specialties in a college environment, in which professionals, institutions and communities act as partners for creating new meanings and increasing the competitiveness of bachelors of technical specialties in the labor market. It is noted that when studying the special course of the creative space "Author's Studio of Law Lovers", teachers develop skills and abilities that make up the professional readiness of bachelors of technical specialties. It is proved that the introduction of the special course of the Creative Space "Author's Studio of Law Lovers" is a modern mainstream and contributes to the formation of legal competencies that make up the necessary professional skills and abilities of bachelors of technical specialties.

Key words: education; competence approach; formation of legal competencies; legal awareness of applicants for education; special course.

ВНЕДРЕНИЕ СПЕЦКУРСА КРЕАТИВНОГО ПРОСТРАНСТВА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС ПОДГОТОВКИ БАКАЛАВРОВ

Спиридонова Евгения Александровна,

аспирант кафедры менеджмента образования и права

Центрального института последипломного образования

ГУВО «Университет менеджмента образования»;

преподаватель Днепровского профессионального

колледжа инженерии и педагогики ГВУЗ «Украинский государственный
химико-технологический университет».

Днепр, Украина.

jenya.spiridonova@gmail.com

Аннотация. В статье рассмотрен вопрос содержания спецкурса, способствующего управлению формированием правовой компетентности бакалавров технических специальностей. Практические проблемы внедрения спецкурса Креативное пространство «Авторская студия Любителей права» в образовательный процесс колледжа состоят в разных уровнях восприятия преподавателями колледжа правовой информации, осознания важности внедрения правовых дисциплин на занятиях по техническим дисциплинам; ограниченность времени для применения комплексного системного подхода, включающего в себя приобретение знаний, формирование умений их применять и осознание необходимости правового поведения; низкий мотивационный уровень соискателей образования для эффективного усвоения правовой основы профессиональных дисциплин. Акцентируется внимание на том, что Креативное пространство «Авторская студия Любителей права» создано с целью формирования общего будущего через правоведение, призванное создать новую модель управления формированием правовой компетентности бакалавров технических специальностей в условиях колледжа, в которой профессионалы, институции и сообщества выступают в роли партнеров для создания новых смыслов и повышения конкурентоспособности бакалавров технических специальностей на рынке труда. Отмечено, что при изучении спецкурса креативного пространства «Авторская студия Любителей права» у преподавателей формируются навыки и умения, составляющие профессиональную подготовленность бакалавров технических специальностей. Доказано, что внедрение спецкурса Креативного пространства «Авторская студия Любителей права» является современным мейнстримом и способствует формированию правовых компетентностей, составляющих необходимые профессиональные навыки и умения бакалавров технических специальностей.

Ключевые слова: образование; компетентностный подход; формирование правовых компетентностей; правосознание соискателей образования; спецкурс.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Ya. Lohvinova, «Obgruntuvannia sutnosti kompetentnisnoho pidkhodu v

- osviti u pratsiakh ukrainskykh i zarubizhnykh uchenykh», Porivnialno-pedahohichni studii, № 3/4, s. 48–55, 2011.
- [2] M. Yu. Halatiuk, «Diialnisnyi aspekt rozvytku pravovoi kompetentnosti», Nova pedahohichna dumka, № 4(68), s. 64–68, 2011.
- [3] H. V. Kamyshnikova, «Do pytannia formuvannia pravovoi kompetentnosti studentiv u vyshchii shkoli», Teoretychni pytannia kultury, osvity ta vykhovannia, № 51, s. 167–170, 2015.
- [4] S. Palamar, «Kompetentnisnyi pidkhid yak metodolohichniy oriientyr modernizatsii suchasnoi osvity», Osvitolohichniy diskurs, № 1/2, s. 267–278, 2018.
- [5] L. Ovsienko, «Kompetentnisnyi pidkhid do navchannia: teoretychnyi analiz», Pedahohichniy protses: teoriia i praktyka, vyp. 2, s. 82–87, 2017.
- [6] I. Ohorodniichuk, «Sutnist i struktura poniattia "pravova kompetentnist" maibutnikh inzheneriv», Pedahohichniy diskurs, vyp. 17, s. 117–122, 2014.
- [7] N. V. Rzhavska, «Kryterii ta pokaznyky sformovanosti pravovoi kompetentnosti maibutnikh bakalavriv iz pidpriemnytstva, torhivli ta birzhovoi diialnosti», Pedahohichni nauky: zb. nauk. prats, t. 3, vyp. LXXIV, s. 96–99, 2016.

*Стаття надійшла до редакції
10 січня 2022 року*

DOI [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19\(48\)-108-124](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-108-124)
УДК: 377.011.3

Шульгіна Олена Вікторівна,
провідний юрисконсульт відділу
нормативно-правового забезпечення Юридичного управління
Державного центру зайнятості;
аспірантка кафедри публічного управління
і проектного менеджменту Навчально-наукового інституту
менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти».
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-4640-273X>
shulhina.olena.mail@gmail.com

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЦЕНТРІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ

Анотація. У статті розглянуто сучасні підходи щодо формування правової культури педагогічних працівників в системі професійно-технічної освіти України, зокрема, використовуючи метод моделювання. Уточнено, що моделі посідають важливе місце в різних педагогічних системах. Вони поєднують теорію та практику, види роботи, методи, відповідають визначенню провідних цінностей та кінцевої мети, які супроводжують процес підготовки справжнього фахівця (педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості) – професіонала. Конкретизовано, що основу структури правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості складають чотири головні компоненти: мотиваційний, когнітивний, операційний і особистісний. Кожен із зазначених компонентів складається із відповідних елементів: мотиваційний (мотиви, потреби, ціннісні орієнтації), когнітивний (знання), операційний (уміння й навички), особистісний (особистісні якості). Авторська модель ґрунтується на синергетичному, системному, ситуаційному, компетентісному, особистісному та діяльнісному підходах; принципах формування правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості: неперервності, проблемності, системності, орієнтації на досвід, самоосвіти, діалогічності, що реалізуються через функції педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості (менеджерську, маркетингову,

підприємницьку, фінансову, кадрову). У моделі представлено структуру правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості, яку складають взаємопов'язані компоненти: мотиваційний (мотиви, потреби, інтереси, ціннісні орієнтації); когнітивний (знання); операційний (уміння і навички); особистісний (особистісні якості); визначено рівні сформованості правової культури педагогічному працівнику центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості (високий, середній, достатній, низький).

Ключові слова: культура; правова культура; правова культура педагога; професійно-технічна освіта; модель формування правової культури педагогічних працівників; державна служба зайнятості.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Україна як демократична держава, яка сповідує суспільні цінності, що є певною ієрархічною системою ідеалів, фундаментальних понять, норм, цілей і принципів. Серед них найвищою цінністю визнається людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість та безпека. Прийняття Україною низки міжнародних документів вимагають від кожного викладача, вчителя, вихователя вміння і готовності здійснювати свої професійні функції з урахуванням визначених законом правових норм і обов'язків всіх учасників педагогічного процесу.

Враховуючи той факт, що частиною культури особистості є правова культура, яка значно впливає на формування її свідомості і діяльність в різних сферах життя, можна сказати, що більшість проблем розвитку суспільства пов'язана з необхідністю підвищення її рівня.

Сьогодні формування правової культури стає важливим аспектом всебічного розвитку особистості. Як правило, знання прав, вміння орієнтуватися в правових питаннях, розуміння важливості ролі права в житті держави, так чи інакше, впливає не тільки на розвиток окремо взятого індивіда, але і на розвитку суспільства в цілому. У соціології правова культура розглядається також як сукупність духовних цінностей, як компонент суспільного життя, як універсальне явище суспільного життя.

В. Співак визначає, що правова культура як частина загальної культури суспільства є особливим соціальним явищем, що ґрунтується на праві та правопорядку, на загальнолюдських правових цінностях і має характерні для неї ознаки, до яких прийнято відносити рівність, свободу та справедливість [7].

На думку Н. Ничкало, науково-технологічний, соціально-економічний

розвиток людства посилює вимоги до підготовки всебічно розвиненого професіонала, здатного до постійного самонавчання, саморозвитку і самовдосконалення. Безперервність професійної освіти визначається одним із провідних принципів реалізації національної освітньої політики, «виразником сучасних тенденцій підготовки конкурентоспроможних фахівців» [4].

Правова культура – це знання і розуміння права, а також прихильність до правомірної типу поведінки, тобто дотримання правових заборон, виконання обов'язків, а також використання дозволів для задоволення своїх інтересів [8].

Взаємозв'язок освіти і культури, як наголошує І. Зязюн [2], виявляється і реалізується, передусім, через людину, яка є системно зв'язковим елементом культурно-освітньої системи. Розвиток правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти розглядається як безперервний процес оволодіння ними новими правовими знаннями [2].

Отже, правова культура особистості, зокрема педагога є детермінантою розбудови в Україні соціальної правової держави, узгодження трансформаційних процесів українського соціуму, тим результатом цілеспрямованого виховного впливу, який забезпечує правовий та культурний розвиток особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За основу вирішення проблеми розвитку правової культури педагогічних працівників центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості слугували теоретико-методологічні праці вітчизняних і зарубіжних учених, в яких представлено філософські та педагогічні аспекти (В. Курок, Л. Лук'янова, В. Олійник, М. Пригодій, Г. Романова, Т. Сорочан, О. Щербак та ін.), положення компетентнісного підготовки фахівців у закладах освіти відображено у працях В. Андрущенко, С. Батишева, Т. Бурлаєнко, С. Гончаренко, А. Гуржія, О. Дубініної, М. Згуровського, В. Лугового, Н. Ничкало, В. Радкевича та ін.), теоретичні аспекти підготовки та професійного розвитку педагогічних працівників розкривають наукові праці І. Зязюна, П. Лузана, С. Сисоєвої; психологічні основи освіти (О. Бондарчук, Л. Карамушка, І. Коганець, Н. Коломінський, В. Моляко, С. Подмазін та ін.); компетентнісний підхід в освіті (Н. Бібік, І. Єрмаков, О. Овчарук, О. Пометун, Л. Пуховська, А. Чміль, Л. Хоружа, І. Ящук та ін.); теоретичні засади правової підготовки фахівців представлено у працях А. Абуталіпова, С. Болоніна, О. Болотова, Г. Васяновича, В. Пікельної, М. Шевцова та ін., особливості правовідносин в освітній сфері, визначення правових засад освітнього законодавства розкривають роботи В. Боняк, К. Богомаз, Р. Валеев, Т. Владикіна, Г. Дорохова, К. Романенко, Г. Сапаргалієв, В. Сирих, О. Шеломовська, В. Шкатулла та ін.

Як впливає з робіт перерахованих авторів, дана тема є актуальною і представляє великий інтерес для подальших досліджень.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті – розробити та обґрунтувати модель формування правової культури педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості.

- Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено такі **завдання**: уточнити зміст понять «модель», «моделювання» у розрізі окресленої проблеми;
- розробити та теоретично обґрунтувати модель формування правової культури педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Моделі посідають важливе місце в різних педагогічних системах. Вони поєднують теорію та практику, види роботи, методи, відповідають визначенню провідних цінностей та кінцевої мети, які супроводжують процес підготовки справжнього фахівця (педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості) – професіонала. Вибір методів формування правової компетентності майбутніх педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості призводить до диференціації моделей, які акцентують увагу на аналізі професійної діяльності педагогічних працівників, засвоєнні знань, аналізі цінності і новизни інформації, на розвитку мислення особистості, модифікації її поведінки, на організації самостійного пошуку інформації, створенню власного стилю своєї професійної діяльності. Такі моделі передбачають стимуляцію навчання, вони пов'язані із задоволенням потреб суб'єкта у самовдосконаленні, з активізацією його сприйняття, пошуком-структуризацією нової інформації.

Модель (фр. *modèle*, італ. *modello*, від лат. *modulus* – міра, мірило, зразок, норма). Слово «модель» застосовується в українській мові в різних значеннях, модель – еталон, зразок, стандарт чого-небудь; модель розвитку, самовдосконалення; тимчасове, вибіркоче усвідомлення усієї важливості впровадження інтерактивних технологій навчання в навчальному – виріб з будь-якого матеріалу; моделями називають зображувані об'єкти; і нарешті, модель – пристрій, що відтворює будову і дію будь-якого об'єкта в наукових, практичних та інших цілях. Модель, в широкому розумінні цього слова, це образ, умовний або уявний, який може бути представлений у вигляді

зображення, опису, схеми, креслення, логіко-математичної формули та ін. Модель може бути прообразом якого-небудь об'єкта або системи об'єктів. Модель завжди має на увазі з одного боку абстракцію, з іншого боку модель є прообразом оригіналу.

У педагогіці модель найчастіше використовують з пояснювальною та з евристичною метою, моделювання сприяє отриманню нових знань, аналіз модельованого явища, процесу дозволяє робити певні висновки, умовиводи. Модель в педагогіці – це засіб пізнання об'єкта. Модель є прагненням формалізувати певні стосунки, дії, зв'язки між об'єктами, які відображають основні істотні властивості системи, з метою їх глибокого, повного усвідомлення, можливості коригування в залежності від поставлених цілей і завдань. Модель є формою відображення дійсності, вона передбачає абстрагування і ідеалізацію, відображення істотних властивостей об'єкту, що вивчається, з точки зору мети дослідника, і абстрагованість від несуттєвих властивостей. Модель компактно відображає, відтворює у спрощеному вигляді структуру, взаємозв'язки, взаємозалежності між елементами досліджуваного об'єкта. Моделювання в педагогіці передбачає побудову системи, яка в дійсності здатна функціонувати відповідно зі зв'язками відображеними в моделі в повному її утриманні. Модель дозволяє схематично виразити висунуті припущення, що стосуються теоретичної або практичної проблеми, і, в ході експерименту, перевірити їх істинність, знайти обґрунтування.

В. Олійник під моделлю розуміє систему об'єктів чи знаків, яка відображає основні істотні властивості системи – оригіналу і дозволяє отримати інформацію про можливі стани системи в майбутньому і шляхи їх здійснення [5].

В педагогічній та психологічній літературі наголошується, що завдяки моделюванню стає можливим:

- 1) компактно організувати факти;
- 2) визначати структурні компоненти моделі та їх взаємозв'язки і взаємозалежності;
- 3) планувати експеримент;
- 4) застосовувати систему на практиці;
- 5) вносити корективи;
- 6) виконувати кількісні розрахунки.

В. Пікельна моделювання визначає як метод наукового дослідження, підґрунтя розробки нової теорії, механізм визначення перспектив розвитку [6]. Автор наголошує, що неодмінною рисою моделей є те, що вони мають певну структуру. Взагалі під моделлю науковця розуміє процес і метод пізнання, форму та засіб наукового пошуку. На погляд В. Пікельної, характерною ознакою

моделі є об'єктивна аналогія та максимальне наближення щодо відтворення оригіналу. У цьому зв'язку модель повинна мати певну структуру.

Сьогодні у науковій літературі існує класифікація типів моделей. Моделі бувають: описові; статичні; динамічні; історичні; емпіричні; нормативні. У науковій літературі також ще умовно виділяються більш узагальнені типи моделей: фізичні (мають подібну з оригіналом природу); матеріально – математичні (їхня фізична природа відрізняється від прототипу, але можливий математичний опис поведінки оригіналу); логіко-семіотичні (конструюються зі спеціальних знаків, символів і структурних схем).

Процес побудови моделі в наукових джерелах має назву – моделювання. В. Маслов, доводить, що моделювання є не тільки методом, а й підсистемою (самостійною стадією) управління, яка має специфічні функції та форми прояву [3].

Взагалі побудова педагогічної моделі відбувається за допомогою визначених цілей, закономірностей, принципів, визначення змісту, форм, методів, системи контролю та оцінки результату. Таким чином, перелічене є характеристикою дидактичного процесу, процесу формування та розвитку компетенцій.

У процесі побудови моделі виділяють певні етапи. Серед них можна виділити наступні: постановка задачі; конструювання моделі; перевірка побудованої моделі на достовірність; застосування; оновлення.

Моделювання спроможне створити оптимальні передумови для експериментальної апробації формування правової компетентності майбутніх педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості.

Проаналізувавши наявні типи моделей, ми прийшли до висновку, що найбільше відповідає цілям нашого дослідження модель структурно-функціонального типу. Цілісність моделі забезпечується єдністю структурних (мета; зміст процесу, результат) і функціональних (фактори, принципи, етапи, методи, критерії, рівні) компонентів. Структурно-функціональна модель формування правової культури педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості, яка має чіткі взаємопов'язані структурні компоненти та представляє алгоритм використання різноманітних форм навчання, який забезпечує опанування педагогічними працівниками центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості певних функцій.

Здійснюючи освітню діяльність педагогічний працівник центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості виконує різні види правової діяльності: працює з правовою документацією, займається

плануванням, організацією освітнього процесу, керує едукативним процесом, проводить інформаційний аналіз, здійснює викладацьку діяльність тощо. Тобто, здійснюючи різні види едукативної та правової діяльності, він виконує певні функції: правову, інформаційну, комунікативну, викладацьку, методичну. Водночас зазначені види діяльності потребують від педагогічного працівника відповідних знань, умінь, навичок, певної мотивації і особистісних якостей, які сприяють досягненню ефективних результатів. Це актуалізує значення компетентнісного підходу для нашого дослідження. Тому, конкретизувавши ознаки, які визначають специфіку правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості та його функції, ми можемо визначити її структуру та зміст.

Схематично структуру правової культури педагога центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості відображено на рис. 1.

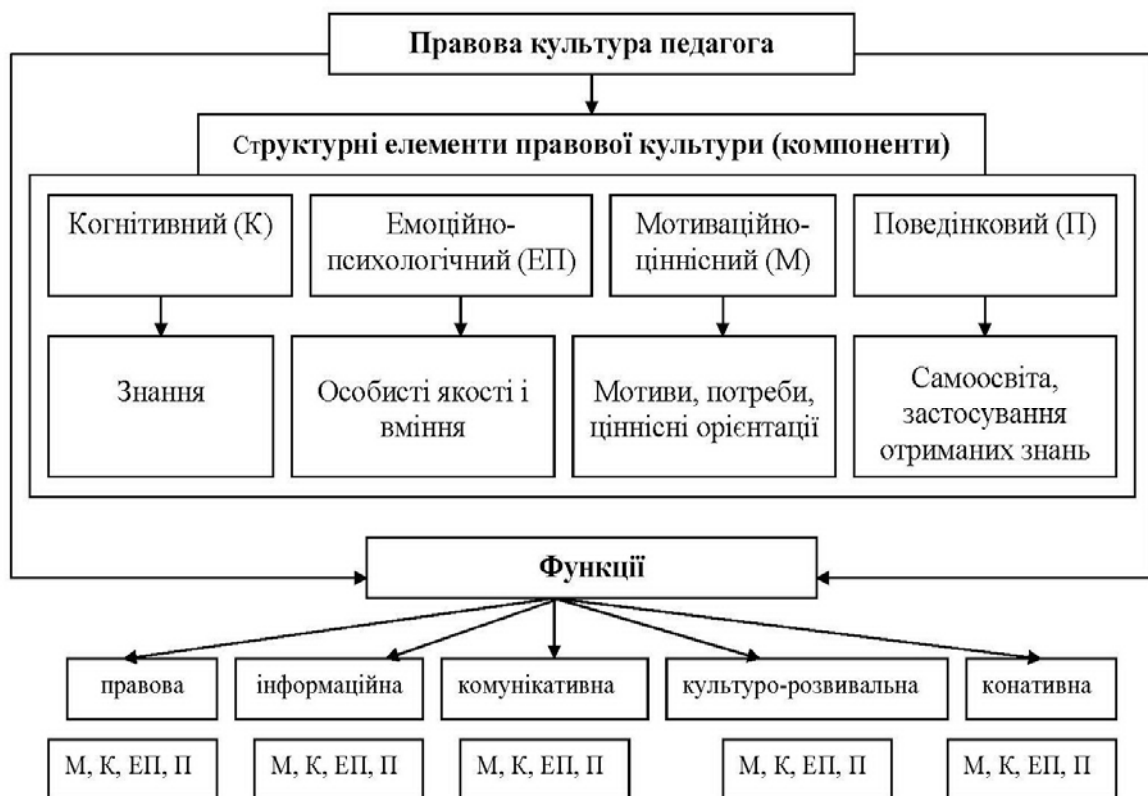

Рис. 1 Структура правової культури педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості

З рис. 1 видно, що, основу структури правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості

складають чотири головні компоненти: когнітивний (К), мотиваційно-ціннісний (М), емоційно-психологічний (ЕП), поведінковий (П). Кожен із зазначених компонентів складається із відповідних елементів:

- когнітивний (К) – знання нормативно-правових документів; знання з області адміністративного, кримінального, цивільного права знання можливостей, процедури і вимог юридичного захисту своїх законних прав та інтересів;
- емоційно-психологічний (ЕП) – наявність правових поглядів і переконань, дозволяють адекватно розуміти правову сферу суспільства, завдання та значимість правових аспектів у своїй діяльності, коректно інтерпретувати права і обов'язки, розуміти їх межі, правову відповідальність і необхідність здійснювати свою діяльність без порушення законів, визнання вимог закону, повага до нього як до найвищих цінностей, нормативно стверджують мораль і захищає права і свободи людини, стійка мотивація здійснювати свою діяльність без правопорушень, а також активна життєва позиція;
- мотиваційно-ціннісний (М) – наявність установки на цілеспрямовану діяльність по правовому навчанню, правовому вихованню і правовому самовихованню, засновану на гуманному відношенні і особистісної готовності до даного виду діяльності;
- поведінковий (П) – рівень розвитку правової свідомості, наявність сформованих особистісних якостей, які забезпечують правомірне поведінка; мотиви до самостійного формування правової культури, постійна робота над собою, а також потреба до безперервного вдосконалення своєї правової компетентності та культури.

Розглянемо детальніше зміст складових правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості.

Виконуючи ту чи іншу функцію, педагогу необхідні певні мотиви, знання, уміння, навички і особисті якості, щоб досягти позитивного результату правової діяльності. Своєрідними індикаторами, які дають поштовх до правової діяльності педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості є мотиви, потреби, ціннісні орієнтації, які складають *мотиваційно-ціннісний компонент* правової культури. Саме вони виступають головними стимулами до засвоєння нових правових знань, готовності до правової діяльності, особистісного та професійного розвитку.

На думку психологів, мотивація визначає поведінку особистості і виступає акумулятором особистісного досвіду. Відомий психолог С. Рубінштейн зазначав, що мотиви складають ядро особистості. Знаючи особливості людини можна судити про її мотиваційну сферу. Вивчаючи мотиваційну сферу, ми тим самим вивчаємо і саму особистість.

Іншим важливим елементом мотиваційної сфери є ціннісні орієнтації. Вони визначають внутрішню структуру особистості, оскільки формуються завдяки життєвому досвіду індивіда. П. Гуревич, зазначає, що знання беруться зі світу, а цінності творять цей світ [1].

На основі ціннісних орієнтацій формується мотиваційно-ціннісне відношення до професії, цілей і засобів управлінської та правової діяльності. Ціннісні орієнтації мають принципове значення для формування індивідуального стилю професійної діяльності, визначаючи його гуманний, демократичний або авторитарний характер.

Отже, ціннісна свідомість і самосвідомість, закріплюючись у ціннісних орієнтаціях, впливають на мотивацію правової дії. Мотиваційно-ціннісне відношення до правової діяльності в кінцевому результаті виражається у професійному спрямуванні особистості.

У структурі правової культури *когнітивний компонент* розглядатимемо як певні знання з області адміністративного, кримінального, цивільного права, знання можливостей, процедури і вимог юридичного захисту своїх законних прав та інтересів, як уміння і навички кожної функції правової діяльності педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості.

Формування правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості повинно здійснюватися відповідно до положення про підвищення кваліфікації педагогічних працівників та постійного самовдосконалення, шляхом участі педагога у курсах підвищення кваліфікації, які реалізуються через лекційні, семінарські та практичні заняття, а також через неформальну освіту, зокрема: учать у тренінгах, ділових іграх, форумах, конференціях, стажуваннях та ін. на правову тематику.

На нашу думку, важливе значення у формуванні правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості мають не лише знання з права, але й оперування правовими та педагогічними вміннями і навичками.

Правові та педагогічні уміння і навички у нашому дослідженні виступають як елементи *поведінкового компоненту* правової культури педагога. Поведінковий компонент дає змогу розглядати правову культуру у межах діяльнісного і функціонального підходів. Він охоплює способи дій (засоби, форми, методи, прийоми правового впливу), особистісну поведінку у процесі правової взаємодії, професійний такт, комунікативні здібності, вміння безконфліктного вирішення професійних ситуацій тощо. Поведінковий

компонент не може існувати автономно, а лише у взаємодії з іншими.

Також, важливою складовою правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості є *емоційно-психологічний компонент*, який впливає на позитивний емоційний настрій на якість професійної діяльності педагога, прагнення та мотиви поглибити знання з питань права, удосконалювати особистісні якості і уміння.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

У дослідженні нами використано загальнонаукові принципи, які допомогли здійснити уточнення понять «модель», «моделювання». У процесі дослідження використовувалися методи моделювання при розробці та обґрунтуванні моделі правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Отже, визначення поняття «правова культура» та конкретизація його змісту і структури правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості, дає можливість зробити висновок, щодо інтегрованої на функціональному рівні системи, яка розкриває змістову та функціональну основу правової діяльності педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості. Водночас визначена структура складе основу для визначення рівнів правової культури педагогічних працівників та розробки моделі формування правової культури педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості (рис. 2).

Модель ґрунтується на синергетичному, системному, ситуаційному, компетентісному, особистісному, діяльнісному підходах (вони спрямовують педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості освіти до суб'єкт-суб'єктних відносин, дають можливість розвивати здібності до управління колективом, мотивувати власну поведінку, цілеспрямовано змінювати свої професійні якості, формувати автономну та гнучку поведінку, адекватно оцінювати правові ситуації та вчасно реагувати на зміни); принципах формування правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості: неперервності, проблемності, системності, орієнтації на досвід, самоосвіти, діалогічності, що реалізуються через функції педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості (правова, інформаційна, комунікативна, культурно-

розвивальна, конативна).

Мета: формування правової культури педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості		
Теоретико-цільовий блок	Змістовно-організаційний блок	Діагностично-результативний блок
Наукові підходи (синергетичний; системний; ситуаційний; компетентнісний; особистісний; діяльнісний)	Педагогічні умови: <ul style="list-style-type: none"> • система проведення навчальних занять під час курсів підвищення кваліфікації; • використання індивідуально-диференційованого підходу до самоосвіти; • спрямування на творчу самореалізацію та розвиток правової свідомості. 	<ul style="list-style-type: none"> • критерії; • показники; • рівні (високий, середній, достатній, низький); • анкетування; • бесіда; • онлайн-тестування
Принципи (неперервності; проблемності; варіативності; системності; орієнтація на досвід; самоосвіта; діалогічності)	Організаційні умови: <ul style="list-style-type: none"> • створення банку даних навчальних матеріалів; • цільовий вибір адекватних форм навчання; • матеріально-технічне забезпечення. 	
Завдання (формування правової культури (за мотиваційним, когнітивним, операційним і особистісним компонентами) педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості)	Зміст: <ul style="list-style-type: none"> • репозитарій нормативно-правових документів • спецкурс з розвитку правової культури педагогічній працівників ЦПТО Державної служби зайнятості; • методичні рекомендації для самоосвіти 	
Функції (правова, інформаційна, комунікативна, культурно-розвивальна, конативна)		
Структура правової культури: (когнітивний компонент, емоційно-психологічний компонент, мотиваційно-ціннісний компонент, поведінковий компонент)		
Технологічний блок		
форми і засоби навчальних занять:		
<ul style="list-style-type: none"> • у системі підвищення кваліфікації (лекційні, семінарські та практичні заняття та ін.); • у неформальній освіті (учать у тренінгах, ділових іграх, форумах, конференціях, стажуваннях та ін.) 		

Рис. 2 Структурно-функціональна модель формування правової культури педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості

Конкретизувавши ознаки, які підкреслюють специфіку правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості та його правові функції, визначено її структуру та зміст і розроблено структурно-функціональну модель формування правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості, що включає теоретико-цільовий, змістовно-організаційний, діагностично-результативний й технологічний блоки.

У моделі представлено структуру правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості, яку складають взаємопов'язані компоненти: мотиваційно-ціннісний (мотиви, потреби, ціннісні орієнтації); когнітивний (знання); емоційно-психологічний (особистісні якості та вміння); поведінковий (самоосвіта, застосування отриманих знань); визначено рівні сформованості правової культури педагогічному працівнику центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості (високий, середній, достатній, низький).

У розробленій моделі ми виокремили організаційно-педагогічні умови, які сприятимуть досягненню позитивного результату у формуванні правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості. До педагогічних умов ми віднесли організацію навчальних занять у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників (лекції, семінари, практичні та ін.) та неформальну освіту педагога, яка реалізується через участь у тренінгах, семінарах, майстер-класах, стажуваннях тощо.

З моделі видно, що:

- процес розвитку правової культури педагогів складний та безперервний;
- зміст правової культури педагогічних працівників ЦПТО Державної служби зайнятості включає в себе формування когнітивного, емоційно-психологічного, мотиваційно-ціннісного та поведінкового компонентів.

Кінцеві результати формування правової культури можна сформулювати як рівень культури, якого повинен досягти педагогічний працівник центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

За результатами дослідження визначено, що основу структури правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості складають чотири головні компоненти: когнітивний (К), мотиваційно-ціннісний (М), емоційно-психологічний (ЕП),

поведінковий (П).

Розроблено модель формування правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості, що включає теоретико-цільовий, змістовно-організаційний, діагностично-результативний й технологічний блоки. Модель ґрунтується на синергетичному, системному, ситуаційному, компетентісному, особистісному, діяльнісному підходах. У моделі представлено структуру правової культури педагогічного працівника центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості, яку складають взаємопов'язані компоненти: мотиваційно-ціннісний (мотиви, потреби, ціннісні орієнтації); когнітивний (знання); емоційно-психологічний (особистісні якості та вміння); поведінковий (самоосвіта, застосування отриманих знань); визначено рівні сформованості правової культури педагогічному працівнику центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості (високий, середній, достатній, низький). У результаті дослідження встановлено, що процес розвитку правової культури педагогів складний та безперервний.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним напрямом для досліджень залишається використання факторно-критеріального аналізу формування правової культури педагогічних працівників центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] П. С. Гуревич, «Роптание души или рубанок: нравственные парадоксы новой программы образования?» *Этическое воспитание*, № 1, с. 5–12, 2003.
- [2] І. А. Зязюн, *Універсальність та інтегративність культури в освітньому просторі інформаційного суспільства*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://shortest.link/3gqU>
- [3] В. І. Маслов, *Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами*. Тернопіль, Україна: Астон, 2007, 150 с.
- [4] Н. Г. Ничкало, «Безперервній професійній освіті – педагогічні кадринової генерації», *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, № 10, с. 21–32, 2005.
- [5] В. В. Олійник, *Наукові основи управління підвищенням кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти*. Київ, Україна: Міленіум, 2003, 594 с.

- [6] В. С. Пикельная, «Теория и методика моделирования управленческой деятельности (школоведческий аспект)», дис. д-ра наук. Кривой Рог, 1993, 374 с.
- [7] В. Співак, *Правова культура виборів в Україні: теорія і практика*; Ю. С. Шемшученка, Ред. Київ, Україна: Юридична думка, 2006, 156 с.
- [8] О. Шульгіна, «Критерії та показники оцінювання сформованості правової культури педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості», на IX Міжнар. наук.-практ. конф. Trends of development modern science and practice, 16–19 листопа, 2021, Стокгольм, Швеція. Стокгольм, Швеція, 2021, с. 428–432.

MODEL OF FORMATION OF LEGAL CULTURE OF PEDAGOGICAL EMPLOYEES OF CENTERS OF VOCATIONAL AND TECHNICAL EDUCATION OF THE CIVIL EMPLOYMENT SERVICE

Olena Shulgina,

leading legal adviser, department of regulatory and legal support,
State Employment Center Legal Department;
PhD student, Department of Public Administration
and project management Educational and
Scientific Institute of management and psychology
SIHE «University of Education Management».
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-4640-273X>

shulhina.olena.mail@gmail.com

Abstract. The article considers modern approaches to the formation of legal culture of pedagogical workers in the system of vocational education of Ukraine, in particular, using the simulation method. It is specified that models occupy an important place in various pedagogical systems. They combine theory and practice, types of work, methods, meet the definition leading values and the ultimate goal that accompanies the process of preparing the present specialist (pedagogical employee of the center of vocational education of the civil service employment) – a professional. It is specified that the basis of the structure of legal culture of the pedagogical employee of the center of vocational education of the state employment service consists of four main components: motivational, cognitive, operational and personal. Each of these components consists of relevant elements: motivational (motives, needs, values), cognitive (knowledge),

operational (skills), personal (personal qualities). The author's model is based on synergetic, systemic, situational, competence, personal and activity approaches; principles of formation of legal culture of the pedagogical worker of the center of vocational education of the state employment service: continuity, problems, system, orientation on experience, self-education, dialogicity realized through functions of the pedagogical worker of the center of vocational education of the state employment service (managerial, marketing, business, financial, personnel). The model presents the structure of the legal culture of the pedagogical worker of the center of vocational education of the state employment service, which consists of interrelated components: motivational (motives, needs, interests, values); cognitive (knowledge); operating (skills); personal (personal qualities); the levels of formation of legal culture to the pedagogical employee of the center of vocational education of the state employment service (high, average, sufficient, low) are determined.

Key words: culture; legal culture; legal culture of a teacher; vocational education; model of formation of legal culture of pedagogical workers; state employment service.

МОДЕЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ ЦЕНТРОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ ЗАНЯТОСТИ

Шульгина Елена Викторовна,

ведущий юрисконсульт отдела нормативно-правового обеспечения Юридического департамента Государственного центра занятости; аспирантка кафедры публичного управления и проектного менеджмента Учебно-научного института менеджмента и психологии ГУВО «Университет менеджмента образования». Киев, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0002-4640-273X>
shulhina.olena.mail@gmail.com

Аннотация. В статье рассмотрены современные подходы к формированию правовой культуры педагогических работников в системе профессионально-технического образования Украины, в частности, используя метод моделирования. Уточнено, что модели

занимают важное место в разных педагогических системах. Они объединяют теорию и практику, виды работы, методы, отвечают определению ведущих ценностей и конечной цели, сопровождающих процесс подготовки настоящего специалиста (педагогического работника центра профессионально-технического образования государственной службы занятости) – профессионала. Конкретизировано, что основу структуры правовой культуры педагогического работника центра профессионально-технического образования государственной службы занятости составляют четыре главных компонента: мотивационный, когнитивный, операционный и личностный. Каждый из указанных компонентов состоит из соответствующих элементов: мотивационный (мотивы, потребности, ценностные ориентации), когнитивный (знание), операционный (умения и навыки), личностный (личностные качества). Авторская модель основывается на синергетическом, системном, ситуационном, компетентном, личностном и деятельностном подходах; принципах формирования правовой культуры педагогического работника центра профессионально-технического образования государственной службы занятости: непрерывности, проблемности, системности, ориентации на опыт, самообразования, диалогичности, реализуемые через функции педагогического работника центра профессионально-технического образования государственной службы занятости (менеджерскую, маркетинговую, предпринимательскую, финансовую, кадровую). В модели представлена структура правовой культуры педагогического работника центра профессионально-технического образования государственной службы занятости, которую составляют взаимосвязанные компоненты: мотивационный (мотивы, потребности, интересы, ценностные ориентации); когнитивное (знание); операционный (умения и навыки); личностный (личностные качества); определены уровни сформированности правовой культуры педагогическому работнику центра профессионально-технического образования государственной службы занятости (высокий, средний, достаточный, низкий).

Ключевые слова: культура; правовая культура; правовая культура педагога; профессионально-техническое образование; модель формирования правовой культуры педагогических работников; Государственная служба занятости.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] P. S. Gurevich, «Roptanie dushi ili rubanok: npravstvennyye paradoksy novoy programmy obrazovaniya?» Eticheskoe vospitanie, № 1, s. 5–12, 2003.
- [2] I. A. Ziaziun, Universalnist ta intehratyvnist kultury v osvithomuprostori informatsiinoho suspilstva. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://shortest.link/3gqU>
- [3] V. I. Maslov, Naukovi osnovy ta funktsii protsesu upravlinnia zahalnoosvitnimy navchalnymy zakladamy. Ternopil, Ukraina: Aston, 2007, 150 s.
- [4] N. H. Nychkalo, «Bezperervnii profesiinii osviti – pedahohichni kadrynovoi heneratsii», Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity, № 10, s. 21–32, 2005.
- [5] V. V. Oliinyk, Naukovi osnovy upravlinnia pidvyshchenniam kvalifikatsii pedahohichnykh pratsivnykiv proftekhosvity. Kyiv, Ukraina: Milenium, 2003, 594 s.
- [6] V. S. Pikel'naya, «Teoriya i metodika modelirovaniya upravlencheskoj deyatel'nosti (shkolovedcheskij aspekt)», dis. d-ra nauk. Krivoj Rog, 1993, 374 s.
- [7] V. Spivak, Pravova kultura vyboriv v Ukraini: teoriia i praktyka; Yu. S. Shemshuchenka, Red. Kyiv, Ukraina: Yurydychna dumka, 2006, 156 s.
- [8] O. Shulhina, «Kryterii ta pokaznyky otsiniuvannia sformovanosti pravovoi kultury pedahohichnykh pratsivnykiv tsentriv profesiino-tekhnichnoi osvity derzhavnoi sluzhby zainiatosti», na IX Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Trends of development modern science and practice, 16–19 lystop, 2021, Stokholm, Shvetsyia. Stokholm, Shvetsyia, 2021, s. 428–432.

*Стаття надійшла до редакції
10 січня 2022 року*

DOI [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19\(48\)-125-138](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-19(48)-125-138)
УДК 378.013

Яцюк Світлана Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної математики та методики навчання інформатики Волинського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-8369-6060>
Yatsyuk.Svitlana@vnu.edu.ua

Собчук Оксана Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної математики та методики навчання інформатики Волинського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0003-2185-9896>
Sobchuk.Oksana@vnu.edu.ua

Микитюк Інна Олексіївна,

кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри загальної математики та методики навчання інформатики Волинського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-6566-2529>
Mykytyuk.Inna@vnu.edu.ua

Муляр Вадим Петрович,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри експериментальної фізики, інформаційних та освітніх технологій Волинського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0003-4774-3947>
Mulyar.Vadim@vnu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ У ВОЛИНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ В УМОВАХ СТВОРЕННЯ І РОЗВИТКУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті обґрунтовано зміни в освітньо-професійній програмі «Середня освіта: інформатика» у Волинському національному університеті імені Лесі Українки згідно з вимогами

реального часу та Концепції Нової української школи (НУШ). Зроблено аналіз літературних джерел щодо досліджуваної проблеми, який показав, що проблема підготовки учителів інформатики в умовах НУШ недостатньо досліджена. Ключовим моментом при внесенні змін до освітньої програми було врахування десяти ключових компетентностей Нової української школи, рекомендацій стейкхолдерів та випускників та здобувачів даної освітньо-професійної програми. Обґрунтовано відповідність змісту освітньо-професійної програми предметній області спеціальності 014 Середня освіта за предметною спеціалізацією 014.09 Інформатика. Відповідно до рекомендацій проектної групи здійснено підбір компонентів освітньої програми «Середня освіта: інформатика» згідно з правовою базою України та вимог відповідних міжнародних стандартів і практик щодо здійснення професійної діяльності, який сприятиме формуванню практичних умінь та навичок здобувачів освіти. Під час розроблення освітньої програми «Середня освіта: інформатика» здобувачам вищої освіти забезпечена можливість формування індивідуальної освітньої траєкторії та здійснення їх практичної підготовки, яка дозволяє здобути компетентності, необхідні для подальшої професійної діяльності. Показано особливості освітньої програми, яка полягає у наступності кваліфікаційної підготовки учителів інформатики старшої та профільної школи з урахуванням переходу до Нової української школи, змісту Державного стандарту середньої освіти, цілей освітньої програми, що відповідають місії та стратегії Волинського національного університету імені Лесі Українки. При адаптації освітньо-професійної програми (ОПП) «Середня освіта: інформатика» до концепції НУШ, групою забезпечення було опрацьовано матеріали, які обґрунтовують зміни за новою концепцією, пояснюють мету нової школи та обґрунтовують формулу нової школи.

Ключові слова: освіта; освітня програма; учитель; інформатика; Нова українська школа.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. В Україні, як і в усьому світі, набирає ваги покоління «діти тисячоліття», які народилися між 1990 і 2000 роками. Їхні погляди, спосіб життя кардинально відрізняються від старших поколінь. Досить поглянути на організацію офісів провідних технологічних корпорацій, щоб зрозуміти, на що орієнтується креативний клас, який визначає обличчя сучасної економіки. Для них немає чіткого розмежування між роботою,

навчанням і відпочинком. Робота не обов'язково має бути серйозною і нудною. Життя для них – це постійне творення, гармонія між зароблянням коштів, пізнанням нового, самовдосконаленням, грою та розвагою.

Згідно з концепцією Нової української школи «...мета повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності» [4]–[6]. Тому в умовах сьогодення, вищі навчальні заклади повинні адаптувати освітньо-професійні програми згідно до вимог стандарту середньої освіти та концепції Нової української школи (НУШ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз відповідної наукової літератури показує, що питання інтеграції навчання як засобу формування особистості учня нової української школи вивчали науковці Н. Бібік, Н. Білоконна, О. Лисевич; особливості застосування прийомів Stem технології вивчала О. Гнатюк; формування професійних якостей майбутнього фахівця в умовах НУШ вивчала Л. Варенич; професійним розвитком та становленням фахівця в контексті сучасних викликів освіти займалися Л. Монастирська, В. Петрончик, К. Степанюк; особистісне зростання як складову професійної підготовки майбутніх учителів в умовах НУШ вивчали М. Радіонова, І. Черезова; Н. Гринькова вивчала організаційно-педагогічні умови формування моральної культури школярів у новій українській школі. Принципи НУШ схвалені Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, затверджено Державними стандартами освіти.

Метою НУШ є створення школи, яка буде забезпечувати комфортне навчання і буде орієнтована на практичне застосування знань у житті [1], [2], [3], [4]. Для цього педагоги повинні навчити учнів критично мислити, приймати участь в різноманітних проєктах, що дасть змогу висловлювати власні думки та робити свій вклад в кожне розпочате завдання. Вчителі інформатики, як ніхто, мають широкі можливості на своїх уроках забезпечувати практичне застосування набутих учнями знань.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою статті є обґрунтування змін до освітньо-професійних програм «Середня освіта: інформатика» різних рівнів підготовки здобувачів освіти.

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено такі **завдання**:

1. Здійснити аналіз літературних джерел щодо дослідження нової концепції, мети та формули нової школи.

2. Обґрунтувати зміни в освітній програмі «Середня освіта: інформатика» у Волинському національному університеті імені Лесі Українки відповідно до нової концепції та формули нової школи.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Перед проєктною групою освітньо-професійної програми «Середня освіта: інформатика» першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів виникла потреба адаптації освітніх програм, навчальних планів до вимог Нової української школи.

Згідно з рекомендаціями стейкхолдерів, випускників освітньо-професійної програми, здобувачів освіти в ОПП були внесені наступні пропозиції і зміни:

1. Метою освітньої програми є підготовка висококваліфікованих вчителів інформатики, здатних професійно розв'язувати складні спеціалізовані завдання і практичні проблеми у галузі 01 Освіта / Педагогіка (за спеціальністю 014 «Середня освіта: інформатика»), формування загальних та спеціальних компетентностей для виконання професійних завдань у закладах загальної середньої освіти різних типів, застосовуючи сучасні психолого-педагогічні теорії, методики, технології, самонавчання, дослідження, впровадження інновацій. Особливість освітньої програми (ОП) полягає у багатопрофільній підготовці фахівців, посиленій практичній підготовці з інформатики, методики навчання інформатики та педагогіки, яка реалізується через:

- поєднання навчальної діяльності здобувачів освіти із навчальними практиками з інформатики;
- здійснення дослідницько-пошукової роботи з включенням регіонального контенту;
- викладання методики навчання інформатики з акцентом на формування ключової компетентності підприємливості та фінансової грамотності;
- спрямування педагогічної практики на проєктування та проведення компетентнісно-орієнтованих уроків.

2. Освітня програма для базової середньої школи забезпечує наступність у кваліфікаційній підготовці учителів інформатики старшої та профільної школи з урахуванням переходу до Нової української школи, змісту Державного стандарту середньої освіти [1], [2], [4]–[6].

3. Цілі освітніх програм відповідають місії та стратегії Волинського

національного університету імені Лесі Українки: створює, зберігає та поширює знання у природничій, суспільній, гуманітарній і технічній наукових сферах. Формування конкурентоспроможних фахівців за розробленими освітніми програмами забезпечують реалізацію стратегічних цілей Університету, які спрямовані на: якість освіти задля свободи, прозорості та гідності; академічну, організаційну, кадрову та фінансову автономію Університету; науку відповідно до пріоритетів європейського дослідницького простору; студентські формації як майбутнє розвитку регіону; нові програми для ефективного управління і здорового суспільства; інфраструктуру для інновацій і соціальних змін; популяризацію та брендинг Волинського регіону; Університет європейського формату зі збереженням унікальності Волинських освітніх традицій; Університет ефективного та професійного управління. Напрями розвитку освітніх програм відповідають Програмі реалізації Стратегії розвитку Волинського національного університету ім. Лесі Українки на 2020–2024 рр., зокрема, увага приділена:

- вільному вибору дисциплін;
- створенню онлайн-середовища;
- адаптації навчальних планів до актуальних потреб;
- запровадження елементів дуальної освіти;
- поєднання теоретичного і прикладного аспектів;
- підвищення якості виробничої практик.

При адаптації ОПП «Середня освіта: інформатика» до концепції НУШ, групою забезпечення було опрацьовано матеріали, які обґрунтовують зміни за новою концепцією, пояснюють мету нової школи та обґрунтовують формулу нової школи:

- ключові компетентності для життя;
- педагогіку партнерства;
- умотивованість учителя;
- орієнтацію на учня, виховання на цінностях;
- нову структуру.

Окреслено певне коло завдань, головним з яких було переглянути мету, цілі та завдання, які повинні забезпечувати дана освітня програма для забезпечення програмних результатів навчання. Відповідно до концепції НУШ враховано десять ключових компетентностей Нової української школи:

1. Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами. Це вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний

спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування.

2. Спілкування іноземними мовами. Уміння належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно і письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання і письмо) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів. Уміння посередницької діяльності та міжкультурного спілкування.

3. Наскрізний процес виховання, який формує цінності.

4. Децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію.

5. Педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.

6. Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм.

7. Нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя.

8. Справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти.

9. Сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу.

10. Екологічна грамотність і здорове життя [1], [2].

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для вирішення поставленої мети використано теоретичні методи наукового дослідження: аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми у філософській, педагогічній та спеціальній літературі, класифікація критеріїв та показників.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Зміст ОПП відповідає предметній області спеціальності 014 Середня освіта за предметною спеціалізацією 014.09 Інформатика. Об'єктом вивчення є навчально-виховний процес у закладах загальної середньої освіти. Предметом вивчення ОПП є сучасні теоретичні основи інформатики, базові знання з математичних наук (достатні для формування предметних компетентностей з інформатики), теоретичні основи наук про освіту, загальної і вікової психології, педагогіки і методики навчання інформатики у закладах загальної середньої освіти, що забезпечують базову середню освіту.

Освітні компоненти освітньої програми підібрані так, щоб здобувач освіти міг засвоїти фундаментальні теоретичні знання законодавчої,

нормативно-правової бази України та вимог відповідних міжнародних стандартів і практик щодо здійснення професійної діяльності. Цикл дисциплін професійної підготовки сприяє формуванню практичних умінь та навичок [2].

Інструменти та обладнання, що використовуються у ОПП, відповідають сучасним вимогам. До них належать системи розробки, забезпечення, моніторингу та контролю освітніх та інформаційних процесів; сучасне програмно-апаратне забезпечення інформаційно-комунікаційних технологій. При розробці ОПП здобувачам вищої освіти забезпечена можливість формування індивідуальної освітньої траєкторії. ОП 2021 року сформована із дотриманням вимог Закону України Про вищу освіту (п.15 ст.62) та Положення про індивідуальну освітню траєкторію здобувачів освіти у Волинському національному університеті (ВНУ) імені Лесі Українки, згідно з якими частка вибіркового дисциплін, передбачених ОП становить 25% загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для бакалаврського рівня вищої освіти та 18% на магістерському рівні. Процедура реєстрації студентів на дисципліни вільного вибору виписана у Положенні і здійснюється на підставі поданих ними заяв. Окрім дисциплін вільного вибору ОП, індивідуальна траєкторія навчання студента також формується через: вільний вибір тематики курсових робіт та індивідуальних науково-дослідних завдань; навчальні консультації; вибір місця проходження практик; можливості зарахування результатів навчання за програмами академічної мобільності та індивідуальний навчальний план студента. Інформування здобувачів вищої освіти про вибірково дисципліни та їх зміст відбувається через створення Каталогу вибіркового дисциплін, який навчальний відділ оприлюднює на сайті Університету. Каталог містить опис вибіркового дисциплін усіх освітньо-професійних програм. Студенти реалізують своє право вибору навчальних дисциплін на початку весняного семестру, зазвичай у лютому – березні, який передує навчальному року, в якому передбачене їх вивчення. Для студентів, які навчаються за освітньо-професійними програмами, де вільний вибір заплановано у першому навчальному році, вибір організується упродовж перших двох тижнів навчання. Частина запропонованих вибіркового дисциплін зорієнтована на посилення міждисциплінарних фахових компетентностей, інтегрована із іншими ОП.

Освітня програма та навчальний план передбачають практичну підготовку здобувачів вищої освіти, яка дозволяє здобути компетентності, необхідні для подальшої професійної діяльності. Вона здійснюється відповідно до Положення про проведення практики студентів ВНУ імені Лесі Українки від 11.09.2020 р. та передбачає такі види практик: обчислювальна (навчальна) практика – 3 семестр, 90 год; психолого-педагогічна практика – 5

семестр, 150 год; навчальна практика з розробки електронних дидактичних ресурсів з інформатики – 6 семестр, 90 год; виробнича практика(застосування інформаційних технологій в освіті) – 7 семестр, 180 год.; педагогічна практика – 8 семестр, 210 год. Програми практик передбачають, що під час їх проходження студенти отримують необхідні для подальшої професійної діяльності практичні навички. Підсумки кожної практики обговорюються на засіданнях кафедри та Вченої ради факультету із залученням здобувачів вищої освіти, що дозволяє їх удосконалювати та вносити відповідні зміни у програму практик. Практична підготовка за освітньою програмою передбачає формування таких компетентностей та програмних результатів навчання: демонструвати знання психолого-педагогічних і комунікаційних теорій, теорій навчання й виховання, основних напрямків та перспектив розвитку освіти та педагогічної науки в Україні; демонструвати знання з теоретичної інформатики та методики її навчання; використовувати знання та розуміння міжнародних та національних стандартів і практик в професійній діяльності; використовувати розуміння структури предметної галузі інформатики, її місце в системі наук, перспективи розвитку інформаційних технологій, їхнє суспільне значення; застосовувати сучасні методики та методи вивчення фахових дисциплін предметної спеціалізації «Інформатика», зокрема із використанням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у середній школі із дотриманням правил і рекомендацій щодо здоров'язбереження школярів відповідно до чинного законодавства; узагальнювати широкий міждисциплінарний контекст предметної спеціалізації 014.09 Інформатика; управляти комплексними діями або проектами, усвідомлювати відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах, застосовувати правила техніки безпеки відповідно до предметної спеціалізації ІКТ; розуміти та використовувати взаємозв'язок логічних та математичних основ інформаційних технологій.

ОПП дозволяє забезпечити набуття здобувачами вищої освіти необхідних соціальних навичок (soft skills) упродовж усього періоду навчання через засвоєння загальних та фахових освітніх компонентів передбачених в навчальному плані. Дисципліни циклу загальної та професійної підготовки формують такі соціальні навички, як здатність до: адаптації та дії в новій ситуації, до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, роботи в команді; накопичення наукових та педагогічних вмінь і навичок, знання та розуміння предметної області кібернетичної безпеки, тощо. Покращенню «soft skills» сприяють і методи навчання, зокрема метод проблемного викладу навчального матеріалу, дослідницький метод,

пояснювально-ілюстративний метод. Усі освітні компоненти ОПП створюють можливість для студентів проявити і розвинути свої соціальні навички, наприклад, навички комунікації, здатність брати на себе відповідальність і працювати в команді, вміння вирішувати конфліктні ситуації і професійно діяти в критичних ситуаціях.

Формування освітніх компонентів освітньої програми здійснювалося відповідно до положень Порядку формування освітніх програм та навчальних планів підготовки фахівців за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнями денної та заочної форм навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

У статті обґрунтовано зміни в освітній програмі «Середня освіта: інформатика» у Волинському національному університеті імені Лесі Українки за новою концепцією та формулою нової школи, які пояснюють її мету.

Відповідно до концепції НУШ, при розробці нової освітньо-професійної програми враховано її десять ключових компетентностей. Обґрунтовано відповідність змісту освітньо-професійної програми предметній області спеціальності 014 Середня освіта за предметною спеціалізацією 014.09 Інформатика.

Освітні компоненти освітньої програми підбрані так, щоб здобувач освіти міг засвоїти фундаментальні теоретичні знання законодавчої, нормативно-правової бази України та вимог відповідних міжнародних стандартів і практик щодо здійснення професійної діяльності. Цикл дисциплін професійної підготовки ОПП сприяє формуванню практичних умінь та навичок. При розробці освітньої програми «Середня освіта: інформатика» здобувачам вищої освіти забезпечена можливість формування індивідуальної освітньої траєкторії та здійснення практичної підготовки здобувачів вищої освіти, яка дозволяє здобути компетентності, необхідні для подальшої професійної діяльності.

Вважаємо, що зміна та адаптація освітньо-професійних програм є надзвичайно важливою в умовах розвитку Нової української школи. Це дозволяє реалізувати завдання, спрямовані на перетворення української освіти на сучасне середовище, в якому здобувачі освіти досягають тих програмних компетентностей, які необхідні їм для успішної реалізації.

Перспективи подальших досліджень. Представлені результати досліджень є початковою ланкою у дослідженні особливостей підготовки учителів інформатики середньої школи у Волинському національному

університеті імені Лесі Українки в умовах створення і розвитку Нової української школи. В подальшому плануємо проводити дослідження в напрямку оновлення змісту вищої освіти з урахуванням потреб ринку праці для підготовки вчителів інформатики, що безпосередньо впливатимуть на соціально-економічний та інноваційний розвиток держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Нова українська школа; Н. М. Бібік, Ред. Київ, Україна: ТОВ Плеяди, 2017, 206 с.
- [2] О. В. Лебідь, «Ролі керівника як ключова ланка у формуванні ефективного функціонування нової української школи», на VII Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і науковців Сучасна вища освіта: проблеми та перспективи. Дніпро, 2019, с. 134–136.
- [3] Верховна Рада України. (2016, Квіт. 4). *Проект Закону України № 3491-д «Про освіту»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://shortest.link/3grd>
- [4] Рада Європи. (2012–2017). *Компетентності для культури демократії*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://shortest.link/3740>
- [5] Кабінет Міністрів України. (2016, Груд. 14). *Розпорядження № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://shortest.link/3741>
- [6] Міністерство освіти і науки України. (2018, Січ. 15). *Наказ № 36, «Про затвердження типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://shortest.link/3744>

PECULIARITIES OF INFORMATICS TEACHER TRAINING IN VOLYN NATIONAL UNIVERSITY NAMES OF LESYA UKRAINKA WOMEN IN THE CONDITIONS OF CREATION AND DEVELOPMENT OF NEW UKRAINIAN SCHOOL

Svitlana Yatsiuk,

Candidate's of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Department of General Mathematics and Methods of

Teaching Computer Science Lesya Ukrainka Volyn National University.

Lutsk, Ukrain.

 <https://orcid.org/0000-0002-8369-6060>

Yatsyuk.Svitlana@vnu.edu.ua

Oksana Sobchuk,

Candidate's of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Department of General Mathematics and Methods of
Teaching Computer Science Lesya Ukrainka Volyn National University.
Lutsk, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0003-2185-9896>
Sobchuk.Oksana@vnu.edu.ua

Inna Mykytyuk,

Candidate of Physical and Mathematical Sciences,
Associate Professor Department of General Mathematics and Methods of
Teaching Computer Science Lesya Ukrainka Volyn National University.
Lutsk, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-6566-2529>
Mykytyuk.Inna@vnu.edu.ua

Vadim Mulyar,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
of the Department of Experimental Physics,
Information and Educational Technologies
Lesya Ukrainka Volyn National University.
Lutsk, Ukraine

 <https://orcid.org/0000-0003-4774-3947>
Mulyar.Vadim@vnu.edu.ua

Annotation. In the article changes are reasonable in the educationally-professional program Secondary education: Computer Science in the Volyn national university of the name Lesia Ukrainian according to the requirements of the real time and Conception of new Ukrainian school (NUS). The analysis of literary sources is done in relation to the investigated problem, that showed that the problem of preparation of teachers of informatics in the conditions of New Ukrainian school is investigational not enough. A key moment at making alteration to the educational program was taking into account ten key competencies of New Ukrainian school, recommendations of stakeholders and graduating students and bread-winners of this educationally-professional program. Accordance of maintenance of the educationally-professional program is reasonable to the subject domain of speciality 014 Secondary education. In accordance with recommendations of project group the selection of components of the educational program is carried out Middle. An informatics is according to the legal base of Ukraine and requirements of corresponding international standards and practices in relation to

realization of professional activity, what will assist forming of practical abilities and skills of bread-winners of education. At development of the educational program Secondary education: Computer Science to the bread-winners of higher education the provided possibility of forming of individual educational trajectory and realization of them practical preparation that allows to get to the competence, necessary for further professional activity. The feature of the educational program, that consists in the following of qualifying preparation of teachers of informatics of senior and profile school taking into account passing to New Ukrainian school, maintenance of the State standard of secondary education, of aims of the educational program, that answer a mission and strategy of the Volyn national university of the name of Lesia Ukrainian, is shown. During adaptation of educational and professional program Secondary education: Computer Science to conception of New Ukrainian school, by the group of providing materials that ground changes after new conception were worked out, explain the aim of new school and ground the formula of new school.

Keywords: education; educational; program; teacher; informatics; New Ukrainian school.

ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ ИНФОРМАТИКИ В ВОЛЫНСКОМ НАЦИОНАЛЬНОМ УНИВЕРСИТЕТЕ ИМЕНИ ЛЕСИ УКРАИНКИ В УСЛОВИЯХ СОЗДАНИЯ И РАЗВИТИЯ НОВОЙ УКРАИНСКОЙ ШКОЛЫ

Яцюк Светлана Николаевна,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры
общей математики и методики обучения информатике
Волынского национального университета имени Леси Украинки.
Луцк, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0002-8369-6060>
Yatsyuk.Svitlana@vnu.edu.ua

Собчук Оксана Николаевна,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры
общей математики и методики обучения информатике
Волынского национального университета имени Леси Украинки.
Луцк, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0003-2185-9896>
Sobchuk.Oksana@vnu.edu.ua

Микитюк Інна Алексеевна,

кандидат фізико-математических наук,
общей математики и методики обучения информатике
Волынского национального университета имени Леси Украинки.
Луцк, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0002-6566-2529>
Mykytyuk.Inna@vnu.edu.ua

Муляр Вадим Петрович,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры
экспериментальной физики, информационных
и образовательных технологий
Волынского национального университета имени Леси Украинки.
Луцк, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0003-4774-3947>
Mulyar.Vadim@vnu.edu.ua

Аннотация. В статье обоснованы изменения в образовательно профессиональной программе «Среднее образование: информатика» в Волынском национальном университете имени Леси Украинки согласно требованиям реального времени и Концепции Новой украинской школы (НУШ). Проведен анализ литературных источников по исследуемой проблеме, который показал, что проблема подготовки учителей информатики в условиях НУШ недостаточно исследована. Ключевым моментом при внесении изменений в образовательную программу было учтено десять ключевых компетентностей Новой украинской школы, рекомендаций стейкхолдеров, выпускников и соискателей данной образовательно-профессиональной программы. Обосновано соответствие содержания образовательно-профессиональной программы предметной области специальности 014 Среднее образование. В соответствии с рекомендациями проектной группы осуществлен подбор компонентов образовательной программы «Среднее образование: информатика» согласно правовой базе Украины и требования соответствующих международных стандартов и практик по осуществлению профессиональной деятельности, который будет способствовать формированию практических умений и навыков соискателей образования. При разработке образовательной программы «Среднее образование: информатика» соискателям высшего образования обеспечена возможность формирования индивидуальной образовательной траектории и осуществления их практической подготовки, позволяющей получить компетентности, необходимые для

дальнейшей профессиональной деятельности. Показана особенность образовательной программы, которая заключается в преемственности квалификационной подготовки учителей информатики старшей и профильной школы с учетом перехода к Новой украинской школе, содержания Государственного стандарта среднего образования, целей образовательной программы, соответствующих миссии и стратегии Волынского национального университета имени Леси Украинки. При адаптации ОПП «Среднее образование: информатика» концепции НУШ, группой обеспечения были проработаны материалы, которые обосновывают изменения по новой концепции, объясняют цель новой школы и обосновывают формулу новой школы.

Ключевые слова: образование; образовательная программа; учитель; информатика; Новая украинская школа.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Nova ukrainska shkola; N. M. Bibik, Red. Kyiv, Ukraina: TOV Pleiady, 2017, 206 s.
- [2] O. V. Lebid, «Roli kerivnyka yak kliuchova lanka u formuvanni efektyvnoho funktsionuvannia novoi ukrainskoi shkoly», na VII Vseukr. nauk.-prakt. konf. studentiv, aspirantiv i naukovtsiv Suchasna vyshcha osvita: problemy ta perspektyvy. Dnipro, 2019, s. 134–136.
- [3] Verkhovna Rada Ukrainy. (2016, Kvit. 4). Proiekt Zakonu Ukrainy № 3491-d «Pro osvitu». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://shortest.link/3grd>
- [4] Rada Yevropy. (2012–2017). Kompetentnosti dlia kultury demokratii. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://shortest.link/3740>
- [5] Kabinet Ministriv Ukrainy. (2016, Hrud. 14). Rozporiadzhennia № 988-r «Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity “Nova ukrainska shkola” na period do 2029 roku». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://shortest.link/3741>
- [6] Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2018, Sich. 15). Nakaz № 36, «Pro zatverdzhennia typovoi osvitnoi prohramy orhanizatsii i provedennia pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh pratsivnykiv zakladamy pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://shortest.link/3744>

*Стаття надійшла до редакції
10 січня 2022 року*

Наукове видання

ВІСНИК ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

*Збірник наукових праць
Випуск 19(48)*

Серія «Педагогічні науки»

Освіта/Педагогіка: 01; код спец.: 011, 012, 013, 014, 015, 016

Редактори — *Отрішко В. І.*
Ремізовський К. М.
Коректор — *Зубаков В. А.*
Комп'ютерна верстка — *Васильченко Я. Й.*

Державний заклад вищої освіти
«Університет менеджменту освіти»
04053, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-А
тел: +38 (044) 481-38-00; факс: +38 (044) 484-10-96
www.umo.edu.ua

Підписано до друку 19.01.2022. Формат 60×84 1/16
Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура Cambria.
Умов. друк. арк. 8,14. Обл. вид. арк. 8,75.
Тираж 300 прим. Замовлення № 190122_1

Надруковано в ТОВ «Видавництво "Юстон"»
01034, м. Київ, вул. О. Гончара, 36-а тел.: (044) 360-22-66,
www.yuston.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія дк № 497 від 09.09.2015 р.

Scientific journal

BULLETIN OF POSTGRADUATE EDUCATION

*Collection of scientific papers
Issue 19(48)*

Educational Sciences Series

Education/Pedagogy: 01; spec code: 011, 012, 013, 014, 015, 016

Editors — *Otrishko V. I.*

Remizovsky K. M.

Corrector — *Zubakov V. A.*

Desktop publishing — *Vasilchenko Ya. Y.*

State Institution of Higher Education
«University of educational management»
04053 Kyiv, Sichovykh Striltsiv str., build. 52-A, phone: (044) 484-10-96.
www.umo.edu.ua

Signed for print 19.01.2022. Format 60×84 1/16
Printing offset. Paper offset. Liberation font Cambria.
Provisionally printed sheets 8,14. Accounting and publishing sheets 8,75.
Edition 300 copies. Order № 190122_1

Printed in PLC «Publishing House "Yuston"»
36-A, O. Honchara Str., Kyiv, 01034, tel.: (044) 360-22-66,
www.yuston.com.ua

A certificate of making a publishing business subject to the state register of publishers,
manufacturers and distributors of publishing products series дк № 497 from 09.09.2015.